

DOMINIK PECKA

MATKA BOŽÍ
V TRNÍ

Dominik Pecka:

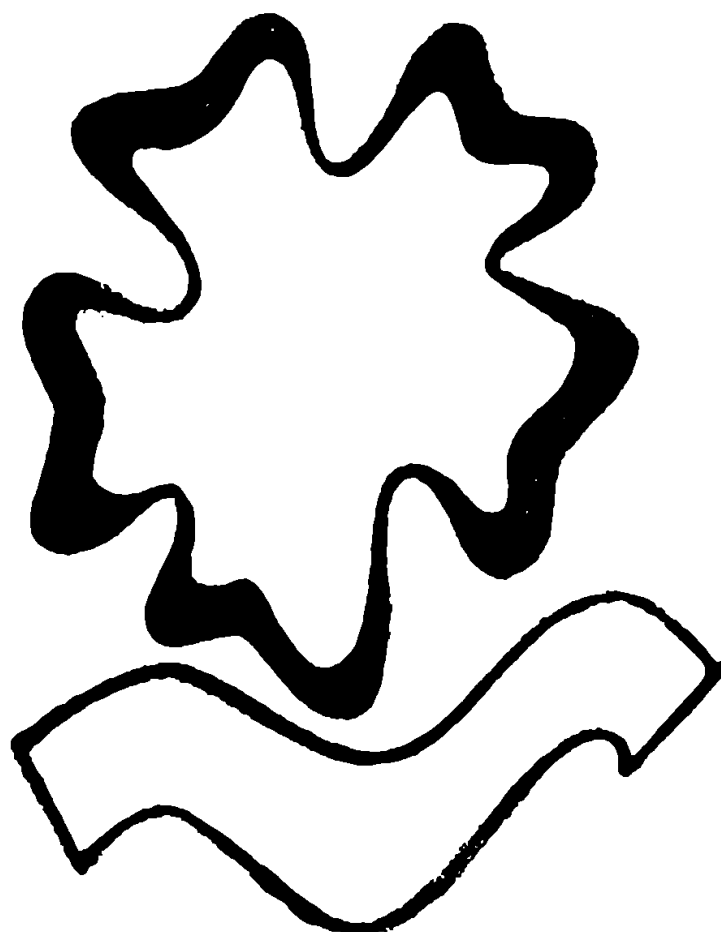
MATKA BOŽÍ V TRNÍ

Debut autora, jenž svými svéráznými studiiemi vzbudil značnou pozornost naší literární veřejnosti a jenž vychází nyní již ve třetím vydání, jest především kněžským románem, překvapujícím svou pravdivostí a životností, pomníkem vítězství ducha nad hmotou. Autor nezapřel ovšem ani zde svého meditativního, hluboce vzdělaného ducha, avšak učinil tak jistě vědomě, neboť mu nešlo jen o románový děj, nýbrž chtěl především vystihnout vniterný boj a obrat v duši mladého kněze, ježž hrozila strhnout jinak čistá ale přece jen pozemská láska k ideální dívce. Bojem a utrpením obrozen, vrací se hrdina ke svému povolání, ke vznešené službě Matky Boží, jíž se nedotklo trní světa. Autor použil obratně různých forem, aby vyjádřil psychologický rozvoj takového duševního přerodu, a ušel tak nebezpečné jednotvárnosti. Přispělo k tomu i několik životně zachycených postav a především postava hrdiny samého, o němž po několika stránkách čtenář nabývá přesvědčení, že není naprosto vymyšlenou a umělou loutkou. — Kniha Peckova si zaslouží, aby byla hodně a pozorně čtena. Dává nahlédnouti do nitra dnešního kněze a dotýká se při tom vážnou, opravdu nevšední formou i věcí, jimž se obdobně průměrné romány obyčejně vyhýbají. Obálka Jana Herinka.

Cena Kčs brož. 69, váz. 91

U knihkupců

**Nakladatelství Vyšehrad
Praha II., Karlovo n. 5**

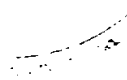
MATKA BOŽÍ V TRNÍ

DOMINIK PECKA

MATKA BOŽÍ

V TRNÍ

—

NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAĐ

1947

SICUT LILIUM INTER SPINAS

SIC AMICA MEA INTER FILIAS

I.

ČÍSLO 33

I.

Nemocní, které ošetřovala Marta Frankova, věru si povzdechli, když ráno zazněl otevřenými okny zpěv kosů z nemocniční zahrady. A ti ovšem, kteří byli v horečce a blouznili, nevěděli, že venku je jaro. Ve výšce stálo slunko a bohatě rozlévalo žlutý med svého světla. Kterí unikli nejhoršímu a se pozdravovali, věděli snad příliš mnoho. Věděli, že venku kypí a znovu se otvírá sláva života, jarní vůně jdou vzduchem a svěží pohoda rozjasňuje všechny tváře. Hleděli k bílým dveřím velikého sálu, na nichž napsáno bylo velikými číslicemi 33. Infekční pavilon, světnice č. 33. Vyhnanci radosti hleděli k těm bílým dveřím, jež pojednou staly se tajemnými a vábnými. To proto, že venku zářilo slunko. Byly přehradou dělící od života. Před nimi — radost a život. Za nimi — bol a umírání.

A někteří se pozdvihovali na loktech, šinuli tělo maličko vpřed, odkláněli hlavu od tvrdých podušek, jako by velikým bylo blahem jen o píd' se přiblížiti k bílým,

žádoucím dveřím. Jen vyvolení vejdou a vyjdou. Mnohého polomrtvého přinesou, mrtvého odnesou. A to vše vykonávají dva muži klidně, beze slova — jako denní své dílo. S černé tabulky nad postelí smaží jméno zemřelého, odnesou zápisy teploty, desinfikují lůžko, převlekou, a na druhý den nový psanec života uložen bude na jeho místo s nadějí v srdci, že okřeje. A nové jméno napíše ošetřovatelka na černou tabuli nad jeho hlavou.

Bílé dveře se otvírají, zavírají, živí i mrtví jimi procházejí, zdraví i choří, lékaři, návštěvníci, sluhové, pokližečky. Dveře života i smrti. Jediné spojiště s krásným, slunečným dnem!

Ospalá, nedůtklivá morfinistka, jež měla noční službu, odešla už. V bílých dveřích se zjevila Marta. Jasným hlasem pozdravovala všechny nemocné, ubohé vězníčky, kteří musí zavření býti v tom dusném, éterem páchnoucím žaláři. Jako by paprsek slunečního světla vstoupil potichu mezi řadu bolestných loží, tak pociťovali nemocní Martin příchod. A už procházela mezi postelemi a ptala se všech, jak že se vyspali, vyslechla stesky netrpělivých, potěšila miloučkým slovem, celý sál naplnila vůní své přítomnosti. Čela, jež byla svraštěna bolestmi, rozjasnila se opět, a úsměv jak bílý motýl usedl na rtech zkřivených nočním utrpením.

Už nehleděli žádostivě k bílým dveřím. Vždyť den byl k nim milosrdný a poslal jim jeden paprsek svého světla, milovanou Martu. Všichni se k ní obraceli, někteří schválně předstírali potřebu nějakou, jen aby přistoupila k jejich lůžku a promluvila s nimi několik slov, jen ně-

kolik slov. Jak anděl útěchy skláněla se k rozpáleným a potem páchnoucím tělům, ke všem laskavá, se všemi trpělivá. Upírali k ní své prosebné oči, a zdálo se jim, že jejím pohledem a jejím dobrým slovem nabudou ztraceného zdraví. K ní byli upřímnější než k mladému sekundáři, který, ač dobročiv, nenadělal mnoho řečí a neměl kdy poslouchati jejich malomyslné nářky. Jejich důvěra k ošetřovatelce měla v sobě něco dětského: i děti se raději svěřují matce než otci. Odpověďmi jejími spíše se utišovali než neurčitými výroky lékařovými. Zdálo se jim, že ošetřovatelka všecky nemoci lépe zná a nemocným lépe rozumí než lékař, a to proto, že lékař jen dvakrát denně přicházel, chvilku pobyl, poptal se, podíval, hlavou zakroutil, proklepal, něco sem tam naporučil, odešel — ale ona byla s nimi stále, žila s nimi, modlila se s nimi, uklidňovala je, byla jejich pomocnicí i sotrpitečkou. Když trpěli oni, i ona trpěla. Blouznili-li některý v noci, neměla klidu ani ona, umíral-li někdo, u lůžka bděla a tiše se modlila za jeho duši. Nikdy neviděli omrzelosti na její tváři, nikdy neslyšeli z úst jejích slova netrpělivého. Družka bezesných nocí, dobrá víla a těšitelka, předstihovala kouzlem svých úsměvů účinnost léků, jež lékaři předpisovali.

Tělo si pomáhá z choroby samo, přirozenou, živelnou silou se vzpírá a všelikou škodlivinu vylučuje. Lékař jen řídí, spravuje a urychluje boj těla. Duše však nepomáhá si sama. Duše je stulena v kout jak za bouře ptáče a chvěje se úzkostí z budoucích věcí, zdětinštuje se, zcitlivuje, poplašně křídélky bije. Odstrčena je od sto-

lu života, tvrdě zatížena balvanem nejistoty. Ta tam jest její bývalá radost a síla. Jest jako paní opuštěná a zrazená služebníky, na něž si příliš uvykla, aby si mohla posloužiti sama. Opouští ji zrak, smysl nejvzácnější. Místo skutečných věcí, jichž nevidí, děsivé přízraky tančí před vytřeštěnýma očima. Sluch, chuť a hmat, jindy tak hbité a ochotné, spí jako zchromeny. A tělo celé, jež dříve tak bystře vykonávalo rozkazy duše, bez hnutí leží a bolestmi mstí se za přísnou kázeň z dob zdraví a síly. Kde je dávná síla vůle, kde jest její podmanivá ráznost, vědomá cíle, úspěchu lačná? Kde je skvělé panství ducha nad všemi schopnostmi? Kde je mohutný proud síly, jenž tryskal tak nádherně do všech cév, do všech buněk a nervů? Jak dítě nad rozbitou hračkou je duše nemocného. A vskutku, v nemoci vrací se duše k dětské své minulosti, kdy neměla ještě nad tělem vlády. Vrací se v doby, kdy matička musela oblékat, čistit a krmit. Tělo chorého tělem je dítě, které by zahynulo bez cizí pomoci. A duše chorého duší je dítěte, které si po matce volá. Zateskní po měkké ruce, aby pohladila, zateskní po milém, mazlivém slovu, aby potěšilo. Duší je dítko, slabou a křehkou, neumělou, ale též milou, protože s bývalou silou prchly z ní vsecky výstřednosti, hrubost a domýšlivost, a vešla do ní pokora. A nemohouc na sebe spoléhati, nemohouc opovážlivý odpor klásti, jest duše nemocného přístupna síle Ducha, a jako v dětství kdysi, s důvěrnou vroucností říká Otčenáš zapomenutý a začátek lepšího života slibuje Bohu.

A tak neodporoval nikdo, kdykoliv zazněl z vížky

klášterního chrámu páteční zvon připomínající smrt Spasitelovu, a Marta sepjavši před křížem ruce prosila nemocné, aby se modlili s ní.

Tiše a zvolna říkali nemocní Věřím, i zubní technik Lahoda, jenž u dveří ležel a první dny úsměšně křivíval rty. A žid Klein, třebaš se nemodlil s nimi, posadil se na postel, odložil noviny, jež právě četl, a lehl si opět, až se domodlili.

Před křížem stála Marta a říkala ještě kratičkový pozdrav k svatému kříži, na kterém umřel trpitel největší připodobniv se lidem, by smířil jejich hříchy: poněvadž sám trpěl byv ve všem zkušen, může pomoci těm, kteří jsou zkoušeni.

Obrátila se k nemocným a usmála se. Rozpřáhla malíčko ruce a pravila rozmilým věznicům svým, jak hodni jsou dnes a jak hezky se s ní modlili. A oni přitahovali zase pokrývky odhrnuté, povzdychovali, sténali, a starý sklář Novotný, který už od listopadu tam ležel, rozkašlal se svým suchým, dřevěným kašlem.

Slunko se stáčelo v opačnou stranu a první perut soumraku zastínila okna na polední straně. Marta zavřela okno, kudy celý den vcházel v to sídlo bolu čistý zahradní vzduch a ohlas mnohonásobný vzdáleného ruchu a života, práce, zápasů, hýření, zpěvu a shonu. Nikdo tam venku, v lomozícím městě nevěděl o malé ošetřovatelce, hrdince péče a soucitu. Nikdo tam neznal jejího jména, nikdo nemluvil o jejích činech. Stmívalo se. Za vysokou zdí nemocniční zahrady jiný byl svět. Tam každý večer vonělo pižmo a krásné dámy v paříž-

ských robách chodily po vlnících se korsech; a když masopust byl, tančili v horkých, bílým žářem obloukových lamp se jiskřících sálech mládí, života žádostiví lidé, smáli se, hedvábnými vějíři ovívali zardělé tváře, sladká hudba hrála a červené růže zvadaly na prsou mladých dívek. V kavárnách povaleči přežvykovali nejnovější klepy, úsměvem získaní kritikové už před večerem připravovali do ranních novin nadšené posudky o výkonech divadelních tanečnic a zpěvaček.

A nikdo nevěděl o vznešeném díle Marty Frankovy, nikdo nepsal o jejím umění velikém, kterým oblažovala jedenáct trpících, opuštěných duší.

II.

Bylo půl páté. Veliké bílé hodiny nad vchodem, dosud přehlušované hukotem z venku, zase se ozvaly tichým a drobným tikotem.

Otevřeli se dveře, vstoupil sluha z přijímací kanceláře a za ním mladý, velmi bledý muž, s límcem zimníku zdviženým.

— Příjem! zavolal sluha hned u dveří.

Marta mu vyšla vstříc a přijala od něho bílý přijímací arch a přiložený lístek, na němž napsáno bylo rukou primářovou: Status febrilis. — Oddělený pokoj.

Oddělená světnička byla hned u vchodu vedle koupelny. Byla určena pro nejtěžší případy. Ze sálu přinášivali tam nemocné, kteří byli v deliriu a křikem

znepokojovali ostatní pacienty. Ošetřovatelky jmenovaly tu světničku separátem.

Marta chvatně přečetla lístek a přinesla z koupelny židli a pravila novému pacientovi:

— Račte se posadit na chvílku, než připravím postel.

Přijal rád, neboť sotva se držel na nohou.

— Děkuji, řekl a po prvé pohleděl ošetřovatelce v tvář.

A duchem jeho, sklíčeným a horečkou uštvaným, proletěl šíp jakési dávné vzpomínky, ale nedotřepetal se až prahu vědomí, zůstal viset ve výšce a umdlev padl kolmo dolů, kamsi v hlubinu temnou. Znal tuto tvář, ano, viděl kdys ty něžné, polodětské rysy i ta malá, trochu sevřená ústa.

Šíp vzpomínky byl rozpálený jak jeho hlava, v hlubinu padl, kde byla voda, a zasykl v ní jako kalené železo v kovářském kbelci. A on viděl náhle, jak úží a bortí se chodba do sálu, a na druhé straně jak se rozbíhá v prázdný a neznámý prostor. A za chvíli, jak zdvihá se židle, na které seděl; rychle se přichytil mosazné kliky dveří od koupelny. Přikrčil ramena, naklonil hlavu, neboť, hle, nyní strop sestupuje jak dno veliké zdviže a hrozí, že dopadne těžce a rozdrtí vše.

A jak se naklonil, cítil, že se mu rozšiřuje lebka, proměňuje se v jakousi velikou krabici a v ní jest uzavřen mozek jak malá a tvrdá hrouda a ta pohrkává dle pohybu krabice a kutálí se v tu stranu, kam se naklonila.

A nyní zas podlaha klesá tiše, neslyšně klesá, nutno se pevně držeti kliky, neboť tam dole se rozvírá ohromná

propast, fialové stíny ji napříč přeletují a dole, načisto dole je bažina černá, a do ní se zaryl ohnivý šíp. Dlouhou bys věru musil míti ruku, abys tak hluboko dosáhl. Skloň se jen maličko ještě, kliky však pevně se drž, natáhni ruku a vylovíš šíp! Potom uvidíš záhadnou tvář, nesmírně bledou, s překrásným, černým obočím a zeptáš se jí:

— Kdo jsi, že přicházíš do mých bolestí? Kde spatřil jsem tebe v minulém žití? V kterém kraji? Pod kterým sluncem? Z jara či v zimě? V poušti či zahradě vonné?

Jen natáhni ruku a pevně se drž! Pevně se drž!

Hrouda mozku najednou ztěžkla jak olovo. Krk už jí nemohl unést. Zaprašťel jak větrem nalomený strom a počal boleti nesnesitelně.

Ze separátu vyšla Marta a vykřikla, když pohlédla na místo, kam posadila nového nemocného.

Ležel na zemi. Levou rukou držel se mosazné kliky. Pozdvihla ho rychle a vedla do separátu. Slunko zapomělo tam několik paprsků.

Probral se z mdlob a svléknuv se ulehl na připravenou postel. Tvrdá poduška z mořské trávy zvyšovala mu bolest v šíji a on měl dojem, že má přeraženy krční obratly.

Marta odešla a za chvíli se vrátila z teploměrem. Vložila jej nemocnému pod levou paži a tázala se:

— Přejete si něco?

— Děkuji, nic.

— Bolí vás něco?

— Nestojí to za řeč.

— Nařídil pan primář něco zvláštního?

— Ne.

Vytáhla teploměr.

— 39.2! — pravila zděšeně.

Poněvadž nový pacient přicházel ze soukromé ordinace primářovy, rozhodla se poslati pro sekundárního lékaře, aby nařídil, co činiti.

Mladý, mohutný sekundář přišel za chvíli a usedl na postel. Postavil nemocnému před oči prst pravé ruky, jezdil jím vpravo i vlevo a vyzval ho, aby se díval za tím prstem. Ale oči už neposlouchaly, jak se patří. A potom zkoušel to i ono, pod kolenní jablko klepal, přístrojem vyšetřil plíce a ptal se:

— Jak je vám, příteli?

A než mu nemocný odpověděl, opakoval svou otázku italsky:

— Come si sente ora?

Vrátilť se nedávno z italského bojiště. Stýkal se s Vlasy a oblíbil si jejich řeč. Nemaje s kým hovořiti po vlašsku, pěstoval aspoň vlašskou samomluvu. Byl překvapen, když mu nemocný odpověděl:

— Bene, se Dio vuole.

Zasmál se, povstal s postele a pravil:

— Sta tutt' altro che bene!

A nařídil ošetřovatelce jakýsi antipyrin a studené obklady. Sáhl ještě na tepnu, podržel chvíli a řekl:

— Zítro ráno injekce.

A odešel.

Za chvíli přišla Marta s velikou plachtou, namočenou v ledové vodě. Zamotala do ní žhoucí tělo chorého.

Vzdychávali nemocní při prvním nepříjemném dotyku studeného obkladu. Tento však nehlesl ani. A když ho položila a pokrývkou přikryla, zašeptal:

— Děkuji nastokrát.

Byl jedním z těch pacientů, kteří stále mají na rtech slova díků. Za sklenici vody, za ovlažení okoralých rtů glycerinem, za podání kapesního šátku, za vše říkal tiché „Děkuji!“

Učinila všecko, co dle zkušenosti za potřebné pokládala, a tázala se ještě:

— Prál byste si něco? Neschází vám snad ještě něco?

Usmál se její starostlivosti a řekl:

— Děkuji, neschází mi nic.

Zbývalo ještě napsati na černou tabuli nad ložem jméno nového pacienta. Šla pro křídou. Vzala do ruky listinu z přijímací kanceláře, A když upřela oči na rubriku „jméno a příjmení“, pohnulo se cos v jejím vědomí, avšak jen neurčitě. Nikdy neviděla nového nemocného. Jméno však připadalo jí známým. Rychlejší než vzpomínka byla opožděná vlna zašlého, přetrpěného bolu, jež zalila její nitro. Tak stává se, když člověk v přítomnosti potkává svou minulost. Nepřemýšlela dále a svým drobným, krasopisným písmem napsala na černou desku: Evžen Tesař.

II.

ČERVENÁ POHÁDKA

I.

Po sedmé hodině stoupla teplota. A jako v mdlobě před dvěma hodinami, tak i v přeludech horečky viděl Evžen Tesař opět černou propast s fialovými stíny. Nahýbal se, aby spatřil její dno; leč marně. Krk bolel nesmírně. A dno bylo hluboko, přehluboko! A tam dolů zapadl ohnivý šíp! Avšak hle! Pojednou zmizely okraje propasti, tělo se pozdvihlo, ale ne celé, jen nohy. Hlava, jak olovo těžká, padala dolů, a očím nemocného ukázala se modrá, čistá obloha, a pod ní zelený háj. Slunko svítilo radostně — jak v červenci. Ale už zapadlo za velikým jasanem, a zdálo se, jako by na krajní pně lesa přibit byl plot ze zlatého, zářícího plechu.

A tam pod jasanem byla ta hledaná tvář. Film minulosti letěl duchem nemocného. Nalezená tvář se usmívala. Ale nebyla to táž tvář, kterou spatřil, když vstoupil do čísla 33. Jiná tvář to byla, podobná. Byla to tvář černovlásky, jež držela v ruce kytici lesních květů.

— Nyní nám musíte říci své jméno, abychom věděly, komu máme býti vděčny, pravila černovláska.

A vedle stála ještě jiná dívka, a její vlasy byly zlaté! A ta rychle opakovala prosbu černovlásčinu.

— Myslím, že to nestojí za vděčnost, odpověděl Evžen.

— Nebud'te tak skromný, řekla mazlivě dívka s kyticí. Hled'te, kdybyste nás nevyvedl, byly bychom najisto zbloudily. Vy jste nás zachránil. Považte, kdybychom zde někde musily zůstat přes noc a přepadli nás loupežníci! A já se tuze bojím loupežníků! Povíte nám, kdo jste?

— Nepovím.

— Vy zlý. Počkejte, já sama vám dám jméno. Víte jaké? Cizinec! Ano, ode dneška jste Cizinec, náš zlý Cizinec! Zazněl lesinou stříbrný smích a než Evžen odpověděl, odcházely dívky do Bílé Hlíny. Vyšel ještě na mez a hleděl za nimi, jak se kmitaly jejich šaty v ořechové aleji. Vrátil se domů se srdcem pobouřeným. Jaké sladké dobrodružství, milý Cizinče! Jdeš lesem nazdařbůh a najednou potkáš dvě miloučké princezny, jednu smavou a druhou plavou. A hle, ony tě prosí, abys jim ukázal cestu do Bílé Hlíny. Jsi rázem hrdinou pohádky, o které dávno snil! Jsi rytířem dvou sedmnáctiletých princezen a posloucháš zmámen jejich sluneční smích, oj, Cizinče!

Té noci nespal Evžen Tesař. Jeho srdce rozkvetlo náhle dvěma květy — rudým a bílým. Rudý květ — Olga, živá a radostná, básnicky nadaná, která ho nazvala Cizincem. Bílý květ — Marie, čtoucí Zeyera, tichá, s

očima zlatistě jasnýma jako říční písek ozářený ranním sluncem.

Ráno časně vstal. Slunko již bylo veliké a štípalo. Lidé hned povídali, že bude bouřka. Po poledni zapraštělo v mracích, jako by se klády lámaly a padaly do propasti. Byl liják, že příkopy nestačily a voda tekla prostředkem silnice. Evžen stál u okna a díval se ven. Protější domy pod zámkem ujížděly opačným směrem, a Evženovi se zdálo, že stará škola, v níž bydlil s matkou, vdovou po řídícím učiteli, pluje po kalné vodě. Mrzelo ho, že nemohl vyjít. Popršelo však a rozjasnilo se. Pod můstky bublala ještě voda. Silnice byla, jak by ji umetl. Evžen vyšel do polí k lesu. Na osení se perlily dešťové kapky. Skřivani už zase zpívali ve výšce. Ve žlebech bylo naplaveného bahna a veliké hroudy zvolna obesýchaly. Bouře dala žlebům, co urvala na kopcích. Bouře tak málo přemýšlí. Je divoká a silná. Urve a unáší...

A Evžen vyšel až k velikému jasanu s neurčitým přáním, aby spatřil opět své princezny, smavou i plavou. Napínal zrak k ořechové aleji. Mezery mezi klátivými větvemi se občas zabělaly, jako by bílá postava šla alejí. Ale nešla, nešla. Byly to jen prázdné mezery. Ještě nebyl večer. Slavík zpíval v houští, ale jaksi jednotvárně, jako by klepal zobáčkem na dlouhý, málo napjatý drát. Evžen ho neposlouchal. V duši mu zněla jiná, bouřlivá, toužebná hudba a tá nedala mu spáti ani druhou noc.

A třetího dne šel znovu až k jasanu. Silný vítr vál od jihu. Rozbouřil podélně žitná pole. Brázdy byly jako

břehy a mezi nimi běžela touže rychlostí jako vítr zelená, vlnící se řeka jetele. V dálce bylo viděti veliké vlny, jako by někdo hnál plesnivě bílý obláček dýmu od meze k mezi. To proto, že vítr obracel jetelové listy na ruby. Evžen šel na paseku. Ležely tam pokácené a oloupané duby jako veliké, ztuhlé píd'alky.

A na jednom dubě spatřil černovlasou Olgu v bílých šatech. Usmívala se. Její oči se leskly jak čerstvě rozlomený kyz.

Smekl a zůstal beze slova státi. Olga vybrala jeden z natrhaných květů, červený kokeš.

— Přijměte odměnu, Cizinče!

Přijal květ. Napadlo mu, aby napodobil její romantické gesto. Učinil velikou poklonu a chtěl jí políbiti ruku jako veliké dámě. Utrhla ji však.

Přišla i zlatovlasá Marie. Trhala kvítí nedaleko. Přivítala Evžena tichým úsměvem. Usedla a vila věnec.

Točil kokešem v prstech a pravil:

— Máte asi ráda červenou barvu; ale jitří zrak až v čele praští.

— To bych chtěla, vy zlý Cizinče, aby vám hodně zapraštělo! Olga pak byla rozpustilá a vypravovala Cizinci o lesích svého rodiště. Rozkázala mu, aby pozorně poslouchal její přednášku. Povídala mu o Hadí studánce, o Aleji vzdechů a čertových dírách. Pojmenovala kdejaký kámen v adamovských lesích. Zná všechny pěšinky. Chodí tam denně. Je taková toulavá cikánka. Otec ji poslal k tetě do Bílé Hlíny. Marie jest její sestřenka, ale je hodnější.

— Adamovské lesy jsou asi krásnější než naše, řekl Evžen.

— Ano, ale já tam nesmím být. Já nemám maminky. A řeka je u nás krásná! Řeka je nejjistější cesta k moři. Proto ji mám ráda! A když prší, já ráda se dívám, jak kapky pleskají do vody — jako by na sta dětských ručinek tleskalo někomu slávu.

A s podivnou otevřeností a prostotou pověděla Evženovi své radosti, záliby, smutky a osudy. Domů už nepůjde. Zůstane celé prázdniny v Bílé Hlíně. Až dostuduje, půjde do světa, kde růže rozkvétá. Doma nemůže být. Nemá maminky a macecha je divná, zle na ni žaluje, že je neposlušná, toulavá. Proto bude o prázdninách vždy u tety. Ó, ta je hodná. Má ji ráda a Marii také. A bude se učit anglicky.

Marie dovila věneček a šla jej zavěsit na obraz Matky Boží u cesty pod Babí horou. Byl však vysoko. Prosila Evžena aby jej zavěsil.

— Jste veliký, pravila a pohlédla naň plaše.

Zvláštní kouzlo se zachvělo v jejím hlase, kdykoliv ho přímo oslovila.

Pověsil věneček a zdvihl jí se země knihu, kterou četla. Byly to Zeyerovy „Poesie“. Ptala se, čte-li rád Zeyera. Přisvědčil a mluvil, jak uměl, o knihách a básnících. Četl mnoho a vnímal dobře básnické sny.

Marie vzdychla a pravila: — Ach, chtěla bych také býti umělcem, abych všechno dovedla vyjádřit, co cítím!

A Evžen mluvil dívkám o umění; viděl, že má vděčné posluchače, a proto byl i trochu domýšlivý a mnoho, co

jinde četl nebo slyšel, vydával za vlastní poznatky a názory.

— Myslím, že netřeba záviděti umělcům. My všichni můžeme býti umělci, chceme-li. Umělec je člověk jako jiný, vyniká však nad jiné dokonalostí fantasie. V jedné trestnici zkoušeli citlivost zločinců a poznali, že jsou daleko méně citliví než obyčejní lidé. Mnozí snesli velká zranění, ale necítily bolesti. A poněvadž zločinci jsou málo citliví, nedovedou se vmysliti v utrpení jiných, jimž bolest způsobili. Totéž bylo pozorováno u hluchoněmých; hluchoněmí neslyší křiku zabíjeného zvířete, ani kvílení zbitého psa. Proto bývají hluchoněmí bezcitní. A z toho je patrné, že vžítí se v život a utrpení jiných dovede jen ten, kdo má dokonalou obraznost. Životnost uměleckého díla je výsledek dokonalého vmyšlení v stav jiných. Fantasie se obohacuje a živí zkušenostmi. Nikdo se nerodí básníkem. Básníkem se člověk stane. Musí pozorovat svět a život. Profesor Soldát nám řekl, že nikdo nedovede napsati dobrý román před třicátým rokem svého života.

— Ach ano, máte pravdu, zvolala Olga, my musíme nejdříve romány žít!

A vyskočila na pařez, rozpráhla ruce a zatočila se na něm.

Marie se tiše usmála a Evžen viděl, že Olžiny oči se zase lesknou jak rozlomený kyz.

V korunách stromů zašuměl vlažný jižní vítr a dívky se rozloučily s Evženem. Olga mu podala ruku a řekla:

— S Bohem, Cizinče! A tiše přidala: — Přijďte zase!

A Evžen oslněn jejíma očima slíbil a vracel se k Březovu. Jeho srdce bylo zalito neznámým blaženstvím; ale když prošel pasekou, zatesknul, jako by tam v bělohlin-
ské aleji mu zapadalo půl života. Chtělo se mu vrátit a říci sladkým princeznám, že není Cizincem, že je studentem, ubohým, ledajakým, že mluví hloupě a profesorsky o umělcích, že ničemu nerozumí, že nic neprožil, nic neprotrpěl, jen v knihách četl... Vyšel na polní cestu. Zpívali cvrčci. Zdálo se, že někde daleko řezí dobře proschlé dubové dřevo stříbrnou pilou. Tak zněl ten zpěv. A Evžen si myslel: — Cvrčci jsou asi nejšťastnější tvorové na světě. Dovedou zpívat i v ošklivých děrách. Zpívají od svitu do soumraku. Zpívají v děrách. Kdyby byli ptáky, zpívali by v azuru. A jak tam teprve byli by šťastni! Ó, chtěl bych být ptákem a vylétnout až nad Babí horu! V povětří se volněji zpívá než na zemi. Cvrčci jsou přece jen slavici děr, v nichž vymřeli hraboši a křečci.

V dálce se zabělaly štíty březovské školy. A v děrách zarostlých travou zpívali cvrčci stříbrnou píseň bezkřídleho mládí — — —

A to vše dost málo se podobalo Evženovým snům. Byl trochu nesmělý a dosud se valně nestýkal s dívkami. Usuzoval často jen dle hezké tváře a v Brně sníval o štíhlé dívce v blankytných šatech, kterou potkával cestou do školy. Promluvit s ní považoval za příliš těžké a odvážné. Zdálo se mu, že by ji tím znesvětil. Bylo více takových platoniků mezi studenty, kteří mysleli, že každá krásná dívka je anděl. Mnozí skládali verše

o krásných očích a vlasech maličkých krasavic z učitelského ústavu. Mnoho se vypravovalo o lásce a žalu Matýska Teplého, dobrého to chlapce, ale špatného milovníka. Byl kdysi Matýsek v divadle a vyšel po představení na ulici ustrnul, když uviděl Boženku Ehrenbergerovou, kterou tajně miloval, jak se k ní přitočili dva studenti z abiturientského kursu. Sledoval je s bušícím srdcem po Pekařské na Staré Brno. A tam se stalo, co Matýska smrtelně ranilo: studenti sestupovali s Boženkou po schodech do Vodní ulice, podali si ruce, jeden pravou, druhý levou. Boženka si sedla na ně, vzala oba kolem krku a dala se nésti až dolů. Matýsek přišel domů, tři dni nejedl a nepil, jen viržinky kouřil a zanevřel na celý svět. I Evžen byl takový idealista. A proto dívky přístupné, bez tajemství, neměly pro něho kouzla. Vzpomínal často na Matýska a věděl, že Matýsek byl zamilován do svého snu a ne do skutečnosti. Matýska litoval, ale sám nebyl na tom lépe.

A podle toho dopadla i pohádka v bělohlinském hájku. Marie zůstala tajemnou, záhadnou a nedostupnou. Její hovor vyzníval v hebkých nápovědech, a nikdy nebylo možno proniknouti do hlubin její duše. Mluvívала ráda o vítězství ducha nad hmotou i o smrti. Byla proniknuta přirozenou a vroucí zbožností, a Evžen cítil, že, komu by zářily zlatisté oči Mariiny, nebyl by schopen nízkosti. Zdálo se mu, že postřehuje v duši její mocný proud vyššího života, a zadychtil vssáti jej žíznivě a užítí k vlastní síle. Hrával na varhany v březovském chrámu a vídal světice jasné, jež v bílých, lehounkých

šatech klečivaly pokorně v zadních lavicích. Byla to učitelka a její přítelkyně. Denně přijímaly Beránka a vydržely v neděli klečeti přes obě mše, a když potkaly bílého premonstráta, jenž jel v kočáře, obě se hluboko uklonily.

A řekl si, že i Marie je světice jasná. Byla dojemná a důchovní, když mu citovala zamilovaného básníka: „Jsme látka, z jaké utvořeny sny, a naše malé žití kol a kol jest obklopeno spánkem.“

Olga však byla brzy bez tajemství. Byla plná kamarádkého veselí a divokého ohně, a ubohý Cizinec býval nejednou zmaten jejími červenými šatečky a bílým kloboučkem. Byla mu však příliš průhledná a dětinská. Vytušil vše, co hořelo v jejím srdci. Olga vycítila zase naopak, že Cizinec vše ví, že ví, jak v noci pro něho usedavou láskou plakává, a jak se stráně hledívá k Březovu, jde-li už — — —

Prosila ho jednou, aby jí nařezal březové kůry a půjčil tužku. A inkoustová tužka pak krásně psala rozleptávajíc se čerstvou mízou: „Nebudu vám povídati pohádek, půjdeme je žítí! Řekneme si, že tam, za horou někde, tam roste květina štěstí a je stříbrná — — — je to růže se stříbrnými listy. Půjdeme za tím květem! Spolu půjdeme! Vid'te, že spolu půjdeme! Vid'te, že chcete? A naše bolesti půjdou za námi jako bludičky, jako černokněžníci, ale my strhneme lávky, uletíme za hory — — —“

Tak mu psala smavá princezna. Podívoval se kráse a novosti slov, jež napsala. A schoval si ten kus kůry.

Byl by mu snad úmluvou nejdražší, kdyby si ho byl vydobyl těžkým zápasem. Olga nevěděla, jakým uměním jest neříci nikdy, co srdce cítí. Nevěděla, jak mnoho dosáhly ženy, které říkaly ano, kdykoliv chtěly říci ne, a ne, kdykoliv chtěly říci ano. Nebyla nedostupnou ani záhadnou. Byla mimo hranice Evženova snění. A on pokládal její žhavou lásku za něco neskutečného, nemožného a nepravdivého. Měl jen jednu skutečnost, své sny. A ty náležely Marii a jejím zlatistě čirým očím. Miloval ty oči; věřil, že dovedou chránit od hříšné a nehezké touhy.

II.

Za měsíc bylo po prázdninách a Evžen odjel do Brna, aby dostudoval gymnasium.

Bydlil na břehu Svratky na Starém Brně. Javory házely do proudu řeky mrtvé zlato svého odumřelého listí. Hledíval večer do tmy, v níž se rýsovala věž kláštera Milosrdných bratří. Kamenný most tonul v oparu plynových světél. Vzpomínal. Olga mu psala z Litomyšle. Studovala tam třetí ročník ústavu učitelek. Dopis byl nesmělý a bolestný:

Cizinče,

já píši vám jak Taťána v Evženu Oněginovi, nač dál se ptáte? Víím, že jsem vám lhostejna a že mnou pohrdáte. A snad vám bude nepříjemno dostati dopis ode mě. Však není nic snadnějšího než hoditi kus papíru do

kamen. Já nemohu se zapřít a musím vám psát. Snad sedíte v této chvíli u lampy večerní a studujete. A muška malá přiletí a třepetá se vám u lampy. Ruší vás, dotěrka. I já jsem muška taková, opilá bílým světlem. Ach, Cizinče, vy jste světlo bílé a já jsem muška dotěrka! Ó, vid'te, že mě nezabijete! Ó vid'te, že mi neublížíte? Ó ne, nemusíte zabíjet mušku dotěrku, ona sama se usouží a pukne jí srdečko. A ona padne vám mrtva na stůl, vy zlý Cizinče! A vy si ji schováte do krabičky, pravda, a ještě to její mrtvé srdečko špendlíčkem probodnete. Ale ne, píši nesmysl. Vždyť muška nemá srdce. Ale má třeba také nějaké, ovšem fyziologicky jiné než lidé, ale věřte, Cizinče, bylo by pro ni lépe, kdyby srdce neměla — — — Olga Frankova.

Evžen nezůstal tvrdým. Naopak, nyní, když byla vzdálena, zdála se mu žádoucí a vracela se mu často v líbezných představách. Odpověděl jí vroucně. Marii také psal. Psal jí po druhé k svátku před Neposkvrněným Početím. Připomenul jí bělohlinský hájek a letní procházky v něm. Asi za čtrnáct dní mu poslala Kalvodův obrázek zimního lesa a napsala na druhé straně bez oslovení:

— Byl jasný, bílý den. Byla jsem v hájku. Bylo tam jak v bílé pohádce. Les bílý, celý bílý od hlavy až k patě snil tam svůj svatý, křišťálový sen. V rozkošném zmatku křížovalo se tam bílé mřížoví větví, v husté klenby spínaly se obruče jak do náručí sobě skleslých, ledem zohýbaných haluzí. Bleskem zářila země, do běla přeléval se vzduch. Čisté, nevinné ticho leželo všude.

I srdce němou tou září stisknuté ustávalo ve svém chvění — ani dech se neodvážil rušiti kouzla mimo dosah všeho světa ležícího království...

Toho dne byl Evžen šťasten. Věděl, že Marie vzpomíná, že si zamilovala místa, kde spolu chodívali. Radoval se jak dítě a napsal jí dlouhý, předlouhý dopis plný něžných vzpomínek a vděčností. Marie však už mu neodepsala. Za to ale Olga posílala mu listy plné ohně a smutku. Evžen byl její denní myšlenkou, jedinou láskou. Psávala mu krasopisně a jméno Evžen ozdobovala všelijakými čárečkami a tečkami. A Evžen si vzpoměl na starou romanci o litevském rytíři Olgerdu Gejštorovi a myslil si, že s takovým snivým vděkem a tajemným ohněm i on maloval iniciály v modlitební knize pro královnu Annu. Marie mlčela. Evžen se domníval, že lituje něžného lístku, který mu poslala před vánocemi. Snad řekla více, než chtěla. Najednou se snažil představit si její hluboké a čiré oči. Marně však. Zvolna, jak vzácná vůně mu prchala z duše památka její. A Olga, vzdálená, dobyla žhoucími paprsky své mladičké touhy jeho snů, a on vzdával se jejím očím, jichž neviděl, a líbal ruce, jichž tepla necítil.

Rozpučelo se jaro, a Evžen neodepřel Olze, když ho poprosila o schůzku. V polovici dubna byly velikonoce a Olga přijela na svátky do Adamova.

V úterý po svátcích přecházel před nádražím. Nebyl napjat ani rozčilen. Teprve, když Olga stanula před ním, sevřelo se mu srdce. Podávala mu s úsměvem ruku.

A vzali si lístek, jak bylo smluveno, do Sokolnic. Odtud chtěli vyjít na Pratecký vrch. Čekali na vlak. Olga měla tmavé šaty a klobouk podoby francouzského čepce; vzadu úplně pokrýval šíji a nad čelem byl odhrnut; jemným závojem byl přivázán pod krkem na suk. Díval se na ni.

— Nedívejte se na mě. Bolí mě dnes hlava a je mi tak do smíchu!

— Na štěstí je dnes krásný den pro naši schůzku, řekl Evžen.

— Krásný den! Já jsem se tolik modlila, ach ne, vždyť já se modliti neumím, já jsem si tolik přála, aby přšlo!

— Aby dnes přšlo? Ó to by bylo trochu paradoxní! Zasmála se perlivě.

Vsedli do vlaku a po půl hodině smíchu a paradoxů byli v Sokolnicích. Vyšli na polní cestu.

Na poli u cesty byla hromada cihel a křídlic. Slunce do ní pálilo.

— Jé, jé! křičela Olga dětsky.

— Co je vám?

— Hleďte, to by tak bylo hezké, zout si střevíce a sedět s bosýma nohama na těch cihlách! Proč u nás nejsou nikde takové cihly?

— Vy máte nápady —

— Jen to dopovězte!

— Myslím, že je to dopovězeno...

— Náš tatínek mi říká, že mám nápady jak staré schody na Špilberku. Řekněte to také tak!

— Nu tak, máte nápady jak staré schody.

— Na Špilberku.

— Na Špilberku.

Koně jeli kolem nich. Olga se zahleděla na náručního s takovým zájmem, jako by ještě nikdy žádného koně neviděla. Za chvíli ji zase radostně upoutala koroptev běžící po poli nebo mráček na nebi. Neodpovídala, nač se jí Evžen ptal. Byla jako zpita dubnovým sluncem. A pořád chtěla seděti na žhavých cihlách.

V ruce měla sešitek. Vzal jí jej z ruky. Rozevřel se. Byly v něm dopisy a lístky všelijaké. Půl ho bylo popsáno. Vzal jeden lístek. Byl psán krasopisně a začínal se slovy: „Sedím tiše.“ Olga mu jej vytrhla, zmačkala a skryla kamsi.

— Nebolí vás nohy? tázal se.

— Ne. Já bych dnes šla daleko, daleko, a přece by mě nebolely nohy. Tvář její byla plná jarosti a výbojnosti.

Hleděl na ni se zalíbením.

— Nedívejte se na mě.

A zahalila si tvář závojem. Hleděl na ni pořád a s úsměvem. Závoj byl řídký a průsvitný. Vzala konec závoje a přitiskla mu dlaně na oči, aby se na ni nedíval.

— Proč nechcete, abych se na vás díval?

— Proto.

— Sluší vám černé šaty i černý závoj.

— Já už jsem se tak narodila.

— To snad ne.

— Já už jsem se v černých šatech narodila.

Vzpoměl si, že Olga nepoznala maminky a nemá domova.

— To je smutné, myslil si.

— Je mi vás líto, že nemáte matky, pravil.

A když jí řekl, že měl také stařenku, přiskočila k němu, položila mu ruce na ramena a volala:

— Vy jste měl stařenku, ach vy jste měl stařenku?

— Ano, měl jsem stařenku. Modlívala se se mnou, když jsem byl malý.

— Já už se nemodlím, pravila. Já nic nevěřím. Jen někdy, když jsem v lese a vidím tu krásu kolem sebe, tu závratnou krásu, myslím si: Je-li někdo, kdo toto všecko stvořil — a vše ostatní jsou jen sny, takové gotické sny.

A Evžen si vzpoměl, jak mu jedenkrát psala:

„Když zabloudím někdy do chrámu, kde dohořívají svíce, ve světle skonávajícím vycházejí mi vstříc podivné sny, jež chodí spát v sladkém vidění Madonny a gotických kaplí a v jaspisové, zlaté harmonii flét a varhan, se znebešťujícím šerením velikých oken, a ty podivné sny vytřeštěně se chvějí sotva znatelným prachem tlení a studeností zemřelých...“

Vyšli až na kopec. Mohyla míru vznášela se k nebi. Zlaté písmeny sekvence „Dies irae“ stkvěly se v paprscích slunečních:

Dies irae, dies illa

Solvat saeculum in favilla:

Teste David cum Sibylla.

Quantus tremor est futurus,

Quando judex est venturus

Cuncta stricte discussurus!

Olga prosila Evžena, aby jí přeložil ten nápis.

Přeložil, jak uměl. Obešli mohylu a Evžen překládal doslovně všecky verše na čtyřech černých deskách.

— Žádný překlad nevystihne síly, tiché velikosti a vznešené prostoty originálu, pravil na konec.

— Chtěla bych také složit takovou věčnou píseň, ale ne tak strašlivou, řekla Olga, naopak sluneční píseň života a lásky!

— Takovou již složil svatý František, řekl Evžen, když slep a chor ležel v bídne chatrči blíže San Damiana. A to je píseň radostná o bratru slunci, sestře luně, o bratru větru a ohni, o sestře smrti.

Olga neslyšela o té písni. I vypravoval jí Evžen život Františkův, jeho poetickou lásku k přírodě. Vypravoval o poesii františkánské, o Tomáši z Celana, jenž složil „Dies irae“, i o Jacoponu da Todi, jemuž se připisuje „Stabat mater“, jak byl napřed advokátem a světsky žil. Měl ušlechtilou choť, která sice na oko ve všem se rovnala dámám svého stavu, ale tajně konávala skutky pokání a odříkavé lásky. Kdysi byla na slavnosti. Nešťastnou náhodou zřítilo se lešení se sedadly a mnoho lidí přišlo o život, i manželka Jacoponova. Zvědév co se stalo, přiběhl Jacopone a zastihl ji ještě na živě. Aby jí usnadnil dýchání, rozepjal jí šat a pod ním spatřil zíněnou košili. Užasl a tázal se své choti, proč ji nosila. Zašeptala: „Pokání za tebe!“ — a vydechnuvši, skonala. Její smrt a netušené odhalení přivedlo Jacopona na váž-

né myšlenky, a on se stal bláznem pro Krista a vstoupil do řádu svatého Františka.

Olga poslouchala napiatě.

— Jak romantické, zvolala, to by se líbilo Marii.

Řekla to se zvláštním důrazem a tajemným posměškem. Evžen pochopil. Olga chtěla slyšeti rozhodné slovo. Ještě nikdy se nezmínila takto o Marii. Rozčililo ji, že Evžen vypravoval o Jacoponovi. Věděla, že Marie by byla u vytržení, kdyby slyšela takovou historii. Chtěla, aby Evžen nic neviděl kromě ní, pro nic jiného neměl pohledu jen pro ni a její toužebně rozhořelé oči. Ptala se ho sice na překlad „Dies irae“, ale z odporu a schválnosti a proto, že jinak nedovedla vyjádřiti svoji nevoli a nedočkavost. Utekla z domu, obelhala otce, aby mohla stisknouti ruku svému Cizinci, a hle, on neměl citu pro její palčivou žádost.

Stáhla rty vzdorem a lítostí. V očích se jí zachvěly slzy.

Cizinec však ji nemohl milovat láskou, kterou by miloval snivou Marii. Kouzlo, kterým si opředl Olgu, když byla vzdálena, rozplynulo se jak ranní mlhy. Ne, nemohl jí milovat, nedovedl nic pro ni obětovat, nebyla vyplněním jeho snů, nedovedl jí nic dát, nic, neboť jí nemohl dáti sebe; a ona přece doufala, že Cizinec na ni zavolá hlasem lásky, hlasem jasným, jako kdyby se zlatá jehlice přerazila — — —

Seděla na kamenném podstavci mohyly. Byla zoufalá.

— Vy jste neměl dnes přijít, řekla zlomeným hlasem.

Pocítil výčitku a pravdivost těchto slov. Nevěděl, co

odpověděti, a zasmál se ruceně a řezavě. Byl v rozpacích a jeho ústa zůstala výsměšně stažena.

— Proč se smějete? vykřikla Olga.

Chtěl jí něco vysvětlovat, ona však vzala opět závoj a přitlačila mu jej na tvář. A vzlykala.

Bylo mu jí líto. Položil jí ruku na rameno, hlavu opřel o vyčnívající kvádr a zavřel oči.

Už se nesmál a myslil na bůhvíco.

Náhle však cítil, jak Olga se shýbá a líbá mu ruku v zápěstí. To políbení bylo horké a tajila se v něm hlubokost a opravdovost její vášně. Bylo neočekávané a pokorné, bylo romanticky ušlechtilé a rázem vrátilo Olze kouzlo Evženova snění.

Zachvěl se. Jasně jí pohleděl do tváře. Její oči říkaly:

— Ty víš, že jsi mé světlo bílé; proč jsi se smál?

A on pořád díval se na ni jasně.

A potom viděl, jak se v Olžiných očích zapaluje jiskra, jiskřička, jako by v noci někdo hodně daleko škrtl sirkou; a ta jiskřička pak rostla a rostla, až byla jako odlesk hvězdy na dně rybníku. V Olžiných očích plálo bílé světlo.

A pak mu padla kolem krku, položila mu hlavu na rameno a oblila jej teplem svého mladého těla. A Evžen otočil její tvář k sobě a líbal jí oči i líce. A Olžiny rudé rty se žíznivě přissály na jeho ústa — — —

III.

Vraceli se pěšky přes Kobelnice a Dvorskou. Z dále je vítaly mohutné věže tuřanské Matky Boží. Stahovaly se mraky a oni zrychlili kroky. Stmívalo se už, když přišli do Tuřan. Před kostelem hořela elektrická lampa, věže však se ztrácely v přitmě. Evženovi ztěžklo srdce. Za velikými okny chrámovými namáhavě blikalo věčné světlo. Podivné sny šly spát v sladkém vidění Madonny — — —

Když šli přes Ivanovice, ulice byly prázdné. Lidé spali a bylo mrtvo. Olga visela těžce na Evženově lokti. Byla unavena. Musili však jít, aby zastihla noční vlak k Adamovu. Evžena bolelo v kříži, jako by byl býval někde seděl dlouho shrben. Nohy ho nebolely.

Potom zašli do klikatin komárovské silnice. Několik velikých kapek padlo. A než by napočítal deset, spustil se studený déšť. Doběhli ke Královce a skryli se v podjezdu, chráněném velikými stromy.

V mlýnské struze svítila hvězdička, neboť nebe ještě nebylo úplně zataženo. Svítila dlouho, hluboko a třepetala se jasně. Olga měla radost a dívala se dlouho na tu hvězdičku. Nahnula se přes zábradlí a hledala, je-li tam dole ve vodě více takových hvězdiček, ale nebylo. Ba i ta jedna zhasla. A Olga se zlobila, nabrala štěrku a házela po té ošklivé, lakomé struze.

V dálce zahučel vlak. Dvě červené oči vylétly divoce z lesíka. Pršet neustávalo. Stáli dlouho a mlčeli. Evžen byl sklíčen.

Olga přitiskla mu hlavu k rameni a ptala se zoufalým, zlomeným hlasem:

— Proč jen nemám maminky, řekněte mi, proč?

Evžen neodpovídal

— Proč já nemám maminky? znělo to ještě zoufaleji. A Olga se náhle rozeštkala. Evžen se k ní sklonil, a ona otírala své slzy o jeho tvář.

Plakala dětsky. Evžen chtěl něco říci, ale nemohl. Trvalo dlouho, než se utišila. Evžen nevěděl, proč ten pláč mu ji činil tak milou. Přivinul ji k sobě a zavřel oči. Olga se chvěla a oddychovala těžce.

A jako blesk ho zasáhla jasná, neobyčejně určitá vzpomínka na čisté, zlatisté oči Marie Jesenské. Opřel se o vrata. Veliký pes zaštěkal mu za zády. Olga se lekla a přiskočila k Evženovi. Vzala ho za ruku. Prsty se jí trásly. Bála se psa, jehož nebylo viděti. Chvěla se celá. Sešit a kabelka ležely na zemi. Lístky, jež měla v sešitě, všecky se vysypaly. Bělaly se po zemi. Cosi strašného hněvně se ozvalo v Evženovi. Vědomí viny, vědomí, že se neměl s Olgou sejít, stálo před ním v šeredné hrůze. Pošlapal lístky, odkopl kabelku a odešel s toho místa. Byl vysílen a opřel se o strom. Pršelo dosud. Olga sebrala lístky a přišla k němu. Stála nejistě a nic neříkala. Evžen řekl jí dutě:

— Rozejdeme se!

Odskočila jako uštknuta. Pravou rukou učinila pohyb, jako by v ní držela dýku. Evžen na ní hleděl s úžasem. Vykřikla ostře:

— To nejste vy!

Poodešla od něho, ale hned se k němu vrátila a pravila ku podivu pevně:

— Ano rozejdeme se hned. Nevíte, co mě doma čeká. Můj vlak už bude pryč. Můžete jít. Já půjdu k Svitavě, kde je voda nejhlubší.

Zasmál se tvrdě. Mlčeli pak dlouho, a Olga začala vzlykat.

— Prší, řekl konečně Evžen, nemůžeme zde zůstat.

A učinil několik kroků k Brnu. Olga se však nehýbala. Zastavil se, a když nešla, šel dále sám.

Potom teprv se rozběhla za ním, chytila ho za ruku a řekla:

— Zůstaňme tu do svítání!

— Já nezůstanu, odpověděl; chcete jít se mnou do Brna?

— Já tam nedojdu.

— Musíte, vzal ji násilně za ruku a vedl ji.

— Půjďme do čekárny na nádraží a tam počkáte na ranní vlak.

— Budete tam se mnou? ptala se bojácně Olga.

— Budu s vámi do šesti hodin. Potom odejdu.

Olga byla k smrti znavena a šla zvolna, těžce zavěšena v Evženovo rámě. Evžen šel rychle, neboť déšť byl už hustý. Olga mu nestačila. Občas, když umdlěla, volal na ni tvrdě: — Pojd'te, pojd'te!

Schovávala si závoj, aby jí nezmokl. Potom však vytáhla jej celý ze záňadří a nechala naň pršet. Brzo se podobal černému střevu.

Chtěla se na chvilku zastavit a odpočinout si. Nedovolil. — Pojd'te, pojd'te, říkal zlostně.

Olga myslila, že ji bude bít. Nemohla už jíti. Div duši nevypustila.

Nepotkali živé duše, až na Komárově. S věže bila půlnoc. Odjeli posledním vozem elektrické dráhy na nádraží.

Byli skleslí a zemdlení.

Vešli do velikého, skoro prázdného sálu. Dva neb tři vojáci spali tam na lavicích a dýchali hlučně. Usedli u jednoho stolu. Únava spadla s Evžena. Do řeči mu však nebylo. Mlčel zarytě. Položil na chvíli hlavu na stůl a snažil se zdřímnouti. Nohy ho pálily ve střevících, jako by měl chodidla na žhavém železe. Šaty ho svíraly nepohodlně. Nedíval se, co dělá Olga. Občas někdo vcházel do čekárny. Přišlo mu to k smíchu. Ruka elektrických hodin poskakovala v minutových přestávkách. Sliny měl v ústech horké. Skoro celý den nic nejedl. Potom mu napadlo, že by měl vzít zápisník a popisovat ten sál. U protějšího stolu seděl důstojník; cosi psal a byl tak nízko skloněn nad stůl, že se zdálo, jako by spal. Nevšímal si nikoho.

Za chvíli pohlédl Evžen na Olgu. Třásla se na celém těle. Byla promoklá. Asi dvě hodiny nepromluvili ani slova. Potom se Evžen vzpřímil a opřel zády o zeď.

Olga začala vzlykati.

— Co je vám? ptal se jí.

Neodpověděla hned. A pak pravila štkajíc:

— Já se bojím domů!

A plakala jako dítě.

— Co mám říci, až přijdu domů? Až se budou ptát, kde jsem byla?

Evžen mlčel.

— Řekněte mi, prosila.

— Nevím, odpověděl; pravdu říci nemůžete.

— Ach, vzdychala, tatínek mě zastřelí, on mě zastřelí!

— Snad to nebude tak zlé.

— Ne, on mě zastřelí, on mě zabije!

Vzlykala a třásla se.

A Evžen viděl nyní, jak mnoho obětovalo to děvče, aby mu mohlo pohlédnouti do očí — a zachvěl se.

— Řekněte, co mám říci, prosila opět.

Nemohl vymýšleti lži. Pravil jí:

— Řekněte, že vám večerní vlak ujel, a že jste čekala na ranní.

Olga s tím, jak se zdálo, nebyla spokojena.

— Vidíte, jaký vy jste, pravila vyčítavě.

Vědomí viny dolehlo opět na Evžena. I rozesmál se tímž zvláštním smíchem jako na Prateckém vrchu.

— Proč se smějete? zasténala Olga.

Bolest a zoufalství plápolalo v jejích očích.

Utekla z domu pro Cizince. Pro Cizince! Obětovala mu hrůzu návratu.

A za chvíli řekla:

— Vy jste byl ukrutný ke mně; vy jste mě chtěl bít, vy jste mě chtěl bít!

Nechtěl jsem vás bít. Chtěl jsem, abyste šla se mnou co nejrychleji do úkrytu, odpověděl Evžen.

— Vám nešlo o to, abyste skryl mě, ale sebe! Proč jste mě nechal stát samotnu u struhy a odcházel?

— Já jsem věděl, že půjdete za mnou.

— A což, kdybych byla nešla?

— Byl bych se vrátil za vámi.

— Nebyl byste se vrátil. Nechal byste mě tam. Jste sobec. Sebe jste chtěl skryti.

Evžen cítil, že Olga nemá nepravdu.

— Nu, tak jsem sobec. A nevěděl, co více říci.

Mlčeli dlouho. Olga položila hlavu na stůl.

Potom ji pozdvihla a tázala se teskně:

— A nebyla v tom úzkost?

— V čem byla úzkost?

— Ve všem. V objetí nejvíc.

Sklonila opět hlavu a zašeptala ještě pomalu:

— Štěstí a úzkost.

Evžen byl čím dál sklíčenější, zvláště když Olga mluvila o úzkosti objetí.

A chtěl jí hned říci, že to nebylo čisté štěstí, jestliže v něm byla úzkost. Chtěl jí říci: Vím, jaká úzkost to byla, a proč tam byla. Byla to úzkost snů podivných, jež chodí spát v sladkém vidění Madonny. A byla tam proto, že ji objímal tělem, ne duší.

Rozednilo se. Mluvili už jen o všedních věcech. Byli nápadni lidem pomačkanými šaty a uprášenými střevíci. Nebylo možno ani chvilku déle zůstat. O sedmi jel vlak ku Praze.

Evžen podal Olze ruku a smutně vyšel z nádraží.

IV.

Za tři dny dostal Evžen dopis psaný neznámou rukou:

Pane!

Olga je těžce nemocna. Blouzní. Divíte se, kdo vám píše? Jsem sestra Olžina. Pokusím se vypsati vše, co s mým listem souvisí.

Dne 15. t. m. odjela Olga do Brna. Řekla, že přijede o 7. hodině večer nebo o 12. hodině v noci. Matka nechtěla dovoliti, ale Olga jela přes její vůli. Nepřišla však ani o 7. hodině ani o 12. hodině v noci. Tatínek sám byl v noci na dráze, protože přelo a k nám je s dráhy dosti daleko. A Olga se bojí. Vrátil se sám a ještě v noci strhla se mezi ním a matkou prudká hádka. Otec jí dával vinu, že je na Olgu krutá, a ta kdo ví kam prý utekla, a jaký to bude skandál. Pozítří zase má jeti do Litomyšle. Matka zase vše sváděla na Olgu. Je prý to takové zlostné, svéhlavé, zlé, vzpurné a neposlušné děcko, které si myslí, že se mu všechno bude klanět. To trvalo do dvou hodin. Abych pravdu řekla, ona Olga je sice tvrdohlavá a pyšná, ale oni ji tomu naučili. Otec ji má velmi rád, ale nikdy se jí neujal, když se přela s matkou. Až v noci to v otci propuklo. A druhého dne bylo u nás takové strašlivé ticho až k zalknutí. Všichni chodili bojácně, jako by v domě ležela mrtvola někoho, koho sami utýrali, a kdo nyní straší v jejich svědomí —

A k šesté hodině večerní (Evžen usoudil, že se Olga toulala celý den někde v lese) otevřely se dveře u před-

pokoje — a na práh klesla Olinka, Olga! Myslila jsem, že upadla zakopnuvši o práh, a skočila jsem k ní, abych ji objala. Ach, Bože můj, jak to vyhlížela! Černé šatičky měla pomačkané, střevíce uprášené. A její vždy tak svěží tvářička byla bledá a strhaná, oči vytřeštěny, pod nimi veliké modré pruhy, rty úplně popraskané jak od horečky. Její rty! Ty její krásné, ohnivě červené, jen sluncem líbané rtíky! — — —

A závoj hedvábný, který tolik miluje, měla celý potrháný.

A nemluvila nic a jen se chvěla jako po velké bouři. Uvedla jsem ji na lože — do úst nechtěla vzíti a po dlouhé chvíli mne prosila, stane-li se s ní něco, abych to napsala na vaší adresu. Plním její vůli, která je mi svatá. Nyní víte vše. Olga je v horečce, lékař je tu denně. Volá stále: „Cizince!“ Snad jste to vy! Vím, kdybyste sem mohl přijeti, bylo by dobře. Ale to je nebezpečno, neboť otec je nyní stále doma. Prosím, bude-li vám možno, a víte-li, co se s Olgou dělo, pište mi! Já, bude-li vás zajímati, budu vám posílati zprávy o Olze do té doby, až vám bude moci sama psáti. Čekám tedy.

Uctivý pozdrav Marta F.

V Evženovi dosud hořel hněv a vzdor. Vzpomínky na onu dubnovou noc ho zahanbovaly. Výčitek však neměl. Dokonce měl podezření, že dopis od sestry Olžiny pochází od Olgy samotné. Podobnost slohu byla nápadná. Ale pak si ji vysvětloval sesterstvím. Rozhodl se,

že nic nebude vysvětlovati, že odpoví Martě Frankové prostě a krátce. Ujistí ji, že přeje slečně sestře brzkého uzdravení. A jak si umínil, tak napsal a oddechl si, jako by vykonal vše, co vykonati bylo třeba.

Dal dopis na poštu, ale mrzelo ho náhle, že psal tak úsečně. Také naň padla obava, nezví-li Olžin otec, s kým prožila jeho dcera onu noc, a neudá-li to řediteli gymnasia. Bylo právě před maturitními zkouškami. Kdykoliv vstoupil do třídy třídní profesor, ulpěl na něm Evženův zrak, zdali už něco neví. Uplynulo mnoho dní, ale žaloba nepřišla. A Evžen se uklidnil a myslel, že asi otec Olžin nic neví a za příčinu jejího útěku pokládá její pře s macechou.

Pomalu strásal se sebe těžké chmury a živou silou se dal do studia, neboť zkoušky se blížily.

Bydlil u školníka gymnasijního s Josefem Vlachem, zasmušilým a záhadným. Vlach dobře hrál na housle a nejeden večer hráli spolu při otevřeném okně. Řeka jim šuměla pod okny a stromy rozlévaly do vzduchu květnové vůně. Ráno vstávali o čtvrté, šli vždy vzbudit Matýska Teplého, a všichni tři chodívali do Pisárek se učit. Poměr Horáce k řecké filosofii, vývoj zemské autonomie, pokusy o zřízení veliké slovanské říše ve střední Evropě, poučky analytické a trigonometrické zabraly většinou mysl Evženovu. Byl trochu ctižádostivý a chtěl při zkoušce vyniknout.

A tak sedávali pod Žlutým kopcem na stráni, jeden opakoval, druzí poslouchali. Šedý kouř továren vystupoval k obloze, ale to bylo daleko. Studentům zářila

dole stříbrná hladina pisárecké vodárny a na protější stráni se žlutaly nové vily jako porozběhlá housátka na trávníku. Někdy ochladli ve své horlivosti a hráli si s drobnými mravenci, kteří jim lezli po střevících. Vše kolem zářilo a jásalo a studenti pohodivše knihy a sešity, zahleděli se na bílá těla mladých bříz a snili s přírodou. A jak začalo pálení slunko, vracívali se domů. Někdy trochu filosofovali a kuli plány budoucnosti. Zvláště Vlach býval sdílný a říkal, že jen málokdo mu úplně rozumí. Dokazoval rád, že všechno je hypothesis. — Kult Neznámého, Nepoznatelného, pozor, hypothesis! Badatel přijde a řekne: to je tak, to zase onak, nic neví, moudře hlavou kývá, všechno zavrhne a dokazuje svoje výmysly. A zas jen hypothesisy. Do koše s tím! Proč? Hledáme soustavu ucelenou, hotovou, a té dosud není. Nalezneš všude základy, ale na nich hypothesisy. A přece musíš stavět sám.

— Zas hypothesisy, ne? bodl Evžen. Bavívaly ho filosofické nesmysly Vlachovy a čekal vždy, až ho bude moci „rýpnout“. Vlach se potom rozčilil a přestal. A Matýsek říkával:

— A nač se hnáti po tom, co nad mé síly? O jednu hypothesisu více či méně! A myslil si snad, že taková hloupá láska k Božence Ehrenbergerové byla také jen hypothesis. A co ze všeho? Nač se pachtit za nedosažitelnými cíly? Matýsek byl nešťasten. A když se ho mamička ve psaní ptala, půjde-li tedy na kněze, jak ona si přála, odpověděl s trpkou zlomyslností, že půjde na „theologii“. Na druhý den přijela ustrašená, cože

se to stalo s Matýskem, a co že si to smyslí s tou theologií.

Matýsek jí vše vysvětlil a slíbil svatosvatě, že bude knězem.

A Evžen? Přemýšlel už od kvinty, co dělat. Byla to těžká otázka. V oktávě měl ji rozřešenu — nepřímou a záporně. Neměl vlastně chuti k ničemu. A když se ho někdo ptal, také tak odpovídal:

— Čím být? Lékařem? Nemám povahy, abych dovedl číchat ke kdejakému nočníku. Právníkem? Hnuší se mi býti sofistou a za peníze dokazovat nevinnost zločinců. A profesorem? Mučit mladé lidi mluvnicí, pravidly a výjimkami, překlady a formulami? A nedělal si celkem mnoho starostí. Avšak když s Vlachem a Matýskem chodil do Pisárek, zajiskřilo se mu ve tmě a světlo se rozlilo... Žlutaly se před ním vily jak housátka na trávníku... Zachtělo se mu ovládati hmotu, dáti jí pohyb, vdechnouti jí život, býti básníkem železa a dřeva jako Dušan Jurkovič. Bylo to vše jasné, nahozené, ale základ byl pevný. A když se třídní tázal svých žáků, jaké povolání si zvolili, vstal Evžen Tesař a hrdě řekl. — Stavitelství. Někteří spolužáci se ušklíbli. Zdálo se jim to vysokým cílem. Byl sice Tesař dobrým matematikem, ale nevyznal se valně v kreslení a do kursu deskriptivní geometrie, který byl právě na gymnasiu zaveden, chodil jen rok. Pak toho nechal. Ale Evžen byl rozhodnut. Překážek se nelekal. Byl snílek a zalíbil se mu výraz, jehož užil profesor dějepisu, když pravil o

gotických katedrálách, že jest to „zkamenělá hudba“. A Evžen zatoužil zvěčnit v kameni píseň svého mládí...

Zkoušky se blížily kvapem. Konec června. Začal se „akademický týden“. V té době dostal Evžen lístek, na němž napsáno bylo trhaným písmem:

„Good night, good night!“ —

Adresa však byla psána jinou rukou, rukou Marie Jesenské.

Lístek ho nemálo pobouřil. Byl poslán z Bílé Hlíny. Olga tedy není v Litomyšli. Snad je nemocna? A to trhané písmo! Slova v cizí řeči! Dobrou noc, dobrou noc! Podiv, nejistota, obavy sklíčily Evžena. První tři dny akademického týdne prochodil po starém hřbitově Milosrdných bratří za mostem s hlavou svěšenou, zamklý. Ale pokoje se nedochodil.

K večeru se vrátil, napsal Marii dopis a prosil ji o vysvětlení, co znamená lístek z Bílé Hlíny.

Rozžal lampu, dal si uvařiti černou kávu a studoval dlouho do noci. Vlach nebyl doma. Odjel domů do Blanska. Evžen byl sám. — — —

V.

Za čtyři dny bylo po maturitě. 7. července byl zkoušen Evžen v poslední čtverce. Večer sešli se všichni, profesori i studenti v Starobrněnské besedě. Pili, křičeli, zpívali, připitkovali. Jako v každé třídě, tak i v Evženově byl básník. I když si někteří profesori tako-

vého básníka necenili a dobrého mu nic neprorokovali, přece na Eduarda Slávka hleděli jinak. Hlavně profesor Soldát mu byl nakloněn a rád jeho nadání uznával. Slávek byl zadobře s Evženem a učinil ho také důvěrníkem svých prvních pokusů básnických. Bylo to v hodině francouzštiny, když mu pod lavicí podstrčil úvodní báseň ke sbírce, kterou psal. Původně byl Slávek také v cechu idealistů a platoniků, jako Evžen a Matýsek, ale později poznal, že

„lapal prázdné klamy
a pravý život nechal mimo jít.“

Zamiloval se nešťastně a četl mnoho Heinea. Uraženou samolibost považoval za zklamanou lásku a skládal lehké a trpké písničky, které i Evženovi se líbivaly. Jedna z nich byla:

„Ty myslíš, že se utrápím,
když snad jsem měl tě rád?
Věř, dítě, košem, pokud vím
jsem dostal vícekrát!“

Evžen mu vytkl oslovení „dítě“.

— A kolik tobě je? Něco přes osmnáct!

Ale Eduard přinášel nové a nové písně. A rád je přinášel, neboť Evžen měl porozumění a lásku k jeho pokusům. V době maturity četl Eduard Dyka a Machara a říkal si, že je také „duch jenž neguje.“ Dospěl však zatím k hlubší a pravdivější analýze své duše a jeho verše kolovaly mezi spolužáky. Některé byly posměšné. Zvláště profily známých děvčat se mu dařily. V poslední době přidržel se veselejších druhů, než byl Evžen a

zalíbil si „sedět na plyši, pít sherry, a na zlou žití nudu naříkat“. K maturitnímu večírku složil „hymnu“ s názvem: „Písnička ke chvále mojí generace.“ Vlach k ní přidělal nápěv.

A s průvodem starého klavíru zpívali studenti:

„Když my jsme přišli na ten svět,
táta chytil mámu

a vyskakoval radostí,
až se chytal trámů.

A pak jsme rostli jako to
stádo božích hovad,
učili se cukr krást,
jazyk vyplazovat.

A na studiích flámujem,
milujem se, perem,
ať dává sršán profesor
karcer za karcerem.

My s hezkou Milkou chodili
rádi na hřbitůvek,
a tam si večer šeptali
mnoho hloupých slůvek.

Ted' kdesi v koutě pro Milku
hekáváme rádi,
když jsme s ní kdysi bývali
přec jen kamarádi!

Ach, Milko milá, sbohem buď,
už je amen, synku,
ted' půjdem pěkně do pekla,
čertům na pečínku!“

„Hymna“ měla ještě jakýsi nesmyslný refrén. Nápěv byl výtečný. Profesoři i katecheta tleskali nadšeně; Slávek s cigaretou v ústech šťastně se usmíval. Vypil už mnoho vína a oči se mu leskly. Dokazoval Evženovi, že za půl roku vydá sbírku veršů a v nich vyzpívá smutek svého mládí, „své trudy a nudy“. Vzal Evžena a Matýska okolo krku a klátil se na vrzající židli. Matýsek už také mnoho vypil a říkal mu stále: — My tě uznáme, ty jsi náš básník, a my tě uznáme! A svou těžkou rukou pleskal mu na rameno. Slávek byl v ohni a drže sklenici v pravé a cigaretu v levé, improvisoval svým kamarádům:

„Já služebník d'áblův a odbojník boží, všem bratřím
svým pozdrav!

Ženy ať nečtou mých veršů!

Jen ty, hochu, nejbledší ze všech, jež vidím jít kolem,
verše mé přečti si!

A až je přečteš, uvaž k nim kámen
a zahod' je do řeky hluboké . . .

Tak zapadá lidské štěstí.

A žil-lis, jak psáno je ve verších mých,
šel-lis cestami mými,

ten kámen si ke krku uvaž, a do vody skoč za mými
verši!

Ale ne já, blázne, skočím tam za tebou;

Já dál budu dobré pít víno

na zdraví a krásu všech žen, jež nečtou mých veršů!

— Toť příliš d'ábelské! řekl Evžen.

Slávek naň pohleděl svýma ocelovýma očima a řekl:

— Milý Evžene, já jsem člověk bez víry, já vyjdu si jednou z domu, abych ve vlnách našel smrt!

Matýsek pil pořád dál, nerozuměl už ničemu a říkal jen:

— My tě uznáme, my tě uznáme!

Když byla policejní hodina, rozešli se a prolézali kavárny. Evžen vedl Matýska domů ještě s několika jinými. Matýsek však nechtěl jít a bránil se holí. Držel se špatně na nohou. Hůl se mu přerazila a on se dal do pláče nad sebou, nad zlomenou holí, nad celým světem.

— Kamarádi, ved'te mě! Už půjdu, už půjdu! Kamarádi moji, víte kam půjdu? Do svaté theologie půjdu. Rozumíte pitomci? Já musím jít do svaté theologie. Nepůjdu na panáčka, nemyslete si, do svaté theologie půjdu, ano, na mou duši!

Přivedli ho až k „Bílému koni“. Tam bydlel u sklenáře Karase. Zatloukli na železné dveře. Sklenářka otevřela se svíčkou v ruce. Vstrčili Matýska do dveří a s křikem prchli.

Evžen pak šel domů. Vlach nebyl ještě doma. Rozhodl se, že na něho počká, neboť neměl domovní klíč.

Rozsvítil.

Na stole spatřil expresní lístek. Z Bílé Hlíny! Pohlédl na podpis: Marie J. Psala:

— Oznamuji Vám, že sestřenka Olga dnes ráno zemřela.

Lístek byl od ní. Posílala Vám poslední pozdrav. Vím vše. Pohřeb zítra.

Evžen zavrával a v očích se mu zatmělo. Mráz projel mu tělem. Srdce mocně sebou škublo. Ruce se mu chvěly. Četl lístek ještě jednou v jakési neuvědomělé naději, že to není pravda, co četl, že je to jen mámení . . .

Opakoval si šeptem všecka slova, která psala Marie. . . .dnes ráno zemřela . . . Vím vše! Vím vše!

Ten hlas vystupoval odkudsi z hlubin a zněl příšerně. Vím vše! V těch dvou slovech byl obsažen jeho hřích, jeho zrada, jeho vina. Propast svědomí, dosud temná a skrytá, se rozevřela. A hlubiny mluvily, mluvily o marné a velké touze ubohé cikánky Olgy. Mluvily o nepoznaném štěstí, o němž snila. Mluvily o sobectví Cizincově. Cizinče, vy jste neměl přijít! Vy jste neměl přijít, když jste mě nemohl milovat. Nenávidím vás, slyšíte? nenávidím vás a váš milovaný profil! Byl jste krutý ke mně, chtěl jste mě bít! Čím ublížila vám malá Olga? Proč jste ji nechal zmoknout v studené dubnové noci? Proč jste ji vlekl do města, když už nemohla jít? Proč jste jí nepůjčil kabát, když třásla se zimou? Proč jste jí nepotěšil laskavým slovem, když bála se otce? Ó Cizinče, zlý Cizinče, sobecký Cizinče! Sebe jste chtěl ukrýt, sebe, a nechal jste umřít maličkou Olgu! A když v horečce trpěla za vaši vinu, napsal jste posměšný, lhostejný, ošklivý list! Bylo vám jedno, co trpí. Bylo vám jedno, že umírá z lásky k vám. Čím jste si zasloužil, by někdo umíral za vás, za vaši zvůli a nečestnost? Vy nevíte, co je bol, vy nevíte, co je nemíti matky. Vy zhýčkaný a nepoznavší tesknoty a opuštěnosti! Vy nevíte, co trpěla Olga! Jak ujela k laskavé tetě, by ušla výčitkám

macechy zlé! Do Bílé Hlíny odjela umřít, v zátiší slovácké vsi, a tam vám napsala v předtuše konce poslední s Bohem: „Good night!“ Pohled'te, jak vás milovala, vy nehodný, a vy jste ji zabil, vy jste ji zabil!

Míjely hodiny. Vlach se nevracel.

Polosvlečen seděl Evžen u stolu s děsnou vidinou svého zločinu...

Šedivé mušky neslyšně obletovaly rozžhavenou lampu, maličké, nevinné mučednice bílého světla.

A Evžen si vzpoměl na první Olžin list.

Vstal, setřel si s čela pot a zašeptal:

— Muška shořela.

Otevřel okno. Chladný vzduch vletěl mu na prsa. Avšak nebyl mu úlevou. Prudce přecházel po světnici. Hlas hlubin umkl.

Evžen se zahleděl do tmy. Řeka pod okny šuměla tiše. Vím vše, vím vše, vím vše... šeptaly vlnky.

A v temnotách náhle se zjevily dvě jantarové, zlatistě jasné oči Marie Jesenské a byly plny tajemného žalu a bolestných výčitek.

A jedno z těch očí bylo zastíněno hedvábnými kadeřemi a pravilo: „Vím vše.“

A druhé, nezastíněné, připojilo se k němu: Vím vše.“

A zhasly obě — — —

VI.

Za měsíc stál Evžen u okna březovské školy. Rány jeho duše nebyly dosud zhojeny. Sedával celé dny u

starého spinetu po otci a hrával smutné skladby Griegovy.

Eduard mu psal dopis plný zoufalství a znechucenosti.

— Srdce mé jest opojeno vlastní bolestí — tak psal — vysušuje svým žárem koryta ostatních schopností, zotročuje bezohledně veškeru bytost. Jsem na rozcestí jako Herakles. Nejsem však Herakles. Jsem pokořený sluha svého srdce. Kam se dát? Cestou zatměnou zúženými obzory, chmurnými chuchvalci mraků, jež se plouží těsně nad chodcem, či cestou osvětlenou laskavými, leckdy i bodavými paprsky slunce, cestou s obzorem nekonečným a neprobádaným? Nevím. Není odvahy ani na tu, ani na onu cestu. Srdce je zvon bijící na poplach. Zhynu? Nezhynu? Zhynu? Nezhynu? A chtivě se přissává na Komsí. Na Komsí — bohužel imaginárním. A v křečích se rozbíjí zoufale o skutečnost — — —

A v dálejšku psal změněným, ne už tak básnickým tónem:

— Opovrhují vším. Mně je svět blázincem, plným ideálů, nízkých vášní, poctivosti, nepoctivosti, práce, lžipráce, řízeným individuálně silnými mudrci, blázny, státníky, děcký, zločinnými vojevůdci, kapitalisty. Jsem odhodlán odejít do ciziny jako Childe-Harold, projíti svět, živiti se třeba nádeničinou, poznati cizí kraje, cizí společnosti a spatřiti památky velikých dějů. Ty jediný jsi mi rozuměl a na tobě jediném mi dosud záleží, a proto ti píši o svých úmyslech. Odejdu co nejdříve.

Dopis Eduardův zněl Evženovi jako ohlas vyšší moudrosti. Shodoval se také s jeho náladami. Záměr věno-

vati se stavitelství zdál se mu nyní směšným. Nevěděl však nic lepšího. Kdykoliv se ho matka ptala, čím bude, odpovídal neurčitě a vyhýbavě. A ona nejednou dávajíc mu večeri zachycovala do zástěry kradmé slzy. Tušila veliký trud v srdci svého syna, avšak on, jindy tak upřímný a sdílný, byl zamlklý a tupý.

Olžina smrt skácela jeho sebevědomí; smetla smělé naděje a dala jen zoufání a výčitky. Cítil jen své provinění, bezectnost a surovost ducha. A podivno, tyto mučivé city vztahovaly se po čase nejen na Olgu, ale i na Marii. A jeho zločin zdál se mu horším, protože dvojím. Záhada viny byla čím dále jasnější. A v duši znělo: — Olgu jsi zabil a Marii zradil. Zradil's její čarovné oči. Což jsi neříkal v duchu, že nebyl by schopen nízkosti ten, komu by zářily její oči? Jak zcela jiným bys býval, kdyby ses byl pro ně rozhodl! Kdyby ses byl rozhodl zavčas, dokud jsi jich ještě byl hoden! A kdybys byl jim zůstal věren!

Hořkost bez konce zalévala jeho nitro. Pokládal svůj čin za neodpustitelný a nenapravitelný. A čím déle se mučil, tím jasněji poznával, že se vlastně prohřešil více proti Marii, než proti Olze. Kdyby byl býval věren očím Mariiným, nebyl by zabil Olgu. Zachvěl se, kdykoliv pomyslíl na setkání s Marií Jesenskou. Báł se jíti na bělohlinický hřbitov, kde byla pochována Olga, ubohá Olga, která nesměla doma žít, ba ani umřít, neboť neměla maminky. Báł se tam jít, aby nepotkal Marii.

A život mu byl nyní prázdný, beze smyslu. Znechutil se mu posléz i starý spinet a Grieg, a on bloudil po

lesích celé dny. Úmysly Eduardovy mu však nešly z hlavy. Napsal mu dopis a vylíčil mu svoji trýzeň.

— Chceš-li, půjdu s tebou do světa. Můj život až dosud byl prázdný, jalový a hanebný. Toužím po nějakém činu, velikém a jako blesk jasném, který by mě rázem osvobodil. Vím, že něco se musí státi, nevím však, co. Roztrhnouti pouta; prchnouti před sebou samým! Člověk, kterého nejvíc nenávidím, jsem já sám. Přijedu co nejdříve za tebou a otevru ti své srdce. A pak půjdeme spolu hledati zázračného léku pro své ztracené, života neschopné duše. Půjdeme! Vrátime se třeba až po letech. Anebo se vůbec nevrátíme. Ale musíme najíti kámen moudrosti. Neboť takto, milý příteli, nemohu žíti!

A jel. Jel provázen pláčem matčiným. Nevěděla, kam jede, ale tušila. Řekl jí, že jede navštívit přítele a že se brzo vrátí. Když viděl matku plakat, byl dojat a byl by se jí nejraději vrhl kolem krku, plakal s ní a vyznal všecku svoji bídu a vinu. Pocítil zároveň, jak těžko mu bude se od ní odloučiti, bude-li chtíti s Eduardem opustiti vlast. Temno bylo v duši jeho. Jel za Eduardem. Byl přesvědčen, že Eduard rozřeší vše, rozetne rázem gordický uzel chmur, výčitek a nejistot. S důvěrou jel.

Bylo časně ráno. Zdálo se, že bude pršet jako předešlé dny. Mraky visely nad lesy. Měly barvu amethystu. Slunko bylo skryto za nimi, a od hrbolovitých jejich hrotů, rozzhavených do běla, vycházely ostré světelné šípy. Temnoty zalézaly mezi staré duby a do houštin. A Evžen nevěděl ani, že krajem se rozlila sluneční záře.

Vlak se zastavil v Bílé Hlíně. A do kupé, v němž seděl Evžen, vstoupila — Marie.

Zatajil dech a smekl.

Stála uprostřed vozu a hledala místo. Evžen vstal.

Přistoupila k němu rychleji a rozhodněji, než se nadál a podávala mu ruku. Evžen cítil, že se nyní přiblížilo něco strašného, že se přiblížilo, před čím prchal do Náměště za Eduardem, jeho sudba a jeho svědomí. Neměl síly, aby pohleděl Marii do tváře, a čekal úzkostně, až promluví její ústa, řeknou znovu jeho provinění a vysloví nad ním zdrcující, konečný rozsudek.

— Kam jedete? tázala se ho.

Ta prostá, ve vlaku obvyklá otázka zajela mu hluboko do duše. Ač byla vyslovena bez důrazu, zněla, jako by byla vymyšlena, připravena a přizpůsobena, ba vyvolala bouři myšlenek.

— Kam jedete, Evžene Tesaři, ozvalo se v hlubinách; vím, kam jedete. Jedete za novým omylem. Zlo plodí zlo. Propast volá propast. Za lesem matička pláče v březovské škole. Srdce jí puká, hvězda života zapadá jí. Vy ji chcete opustit, Evžene? Což opravdu nedovedete čestně žít? Což nemáte dosti na jednom bídáctví, že pomýšlíte na druhé? Což nemáte citu ani k vlastní matce? Kam jedete, Evžene Tesaři, ano, řekněte, kam jedete? Vid'te, že prcháte jako Kain s místa, kde zabit ležel nevinný Abel!

Tak mluvily hlubiny. A Evžen pravil konečně hledě ku podlaze:

— Jedu hledat pokoje. Nemohu takto dále žít. Vy

víte vše. Nejsem hoden, aby mě tato země nosila. Jsem sketa. Víím, že mnou pohrdáte. Pro mne není odpuštění. Jednal jsem nečestně. Neměl jsem se s Olgou sejít, když jsem jí nemiloval. A neměl jsem k ní býti krutý a hrubý. Umřela nevinně. A já — já žiji hrozně, bez cíle. Nemohu studovati dále. Jsem neschopen práce. Půjdu s přítelem do ciziny.

A hleděl stále k zemi. Viděl jen bílé prsty Mariiny, jak svírají stříbrný řetízek malé kabelky. A ty bílé prsty se chvěly. Chtěl jí pohlédnouti do tváře, ale nemohl se odhodlati. Věděl, čeho se dočte v té tváři — — svého osudu. „Vím vše“ znělo mu až dosud v duši příšerně. Nyní se význam těch dvou krátkých slov ještě rozšířil: byla v nich jeho slabost, nerozhodnost, ale také dobré stránky jeho duše, všechny krásné touhy, jež kdy planuly v jeho srdci, předčasné životní hoře, útěk před sebou samým a nejasné tušení, že Eduard bude vysvoboditelem ze všech muk.

— Prosím, nemluvte tak, pravila Marie nalomeným hlasem. Neobviňujte se tolik. Proč jste tak smutný? Můj Bože, jak ráda bych vám pomohla, abyste zapomněl na vše, jak na škaredý sen.

Povzbuzen pohleděl na ni. Jantarové, hluboké oči, plné smilování zářily jasněji než slunko venku nad krajem. A Evžen v nich četl:

— Víím, jak trpíte, Evžene Tesaři, a jest mi vás líto jak dítěte, jež pláče pro marnou věc. Já myslila, že duše vaše není třtina, a hle, první boj života prohrál jste neblaze. Nezoufejte však, vy vzlétnete a najdete cíl.

Srdce vaše je dobré. Nermuťte se. Jste příliš mlád, abyste měl zálibu v zoufalství. Napravte raději čin, před kterým prcháte. To čekám od vás, Evžene: nový, osobní čin, jenž by předstihl svojí krásou a vznešeností všechno, co dobrého jsem si o vás myslila.

Evžen se díval v ty oči neskonale krásné, světelný zázrak jenž svítil úsilně v temnoty jeho ducha.

Došel odpuštění.

Marie vystoupila v Pavlovicích. Vstala a podala mu ruku. Evžen se sehnul rychle a políbil ji.

VII.

Nejel do Náměště. Ze Zaječí se vrátil a jel místní drahou do Březova.

Nalezl matku v slzách. Rozplakal se též a zlíbal jí ruce.

— Nejsem ztracen, maminko, nebojte se! zvolal.

Za tichého večera po prvé upřímně mluvil s matkou o své budoucnosti. Znal její dávné přání, aby se stal knězem. Vyslovila jej nyní znovu. Řekl, že o tom bude přemýšlet.

Odešel do svého pokoje a zasedl ke spinetu. A hle, vzpoměl si na pokání Jacopona da Todi. A všechno, úzkost své hledající duše, jas očí Mariiných i přání matčino spojil v souzvuk a předehtu nového života, jímž by odčinil osudnou vinu své mladosti.

Hluboký hlas březovského zvonu zazněl mu do hry.

Přestal a přistoupil k otevřenému oknu. Rudé světlo zapadajícího slunce zaplálo prudce a vášnivě na oknech protějších domů. Táhlé volání panských volařů ztrácelo se kdesi za mlaty. Bylo před svátkem Nanebevzetí. Děvčátka zametala chodníčky okolo domů. K „hrubému“ zvonu se připojily dva menší, rozlily do vzduchu utajené zvuky svých kovových srdcí a zpívaly všem lidem vigilií velikého svátku — — —

III.

ČAROVNÉ OČI

I

Tři přátelé pokuřovali v kuřárně brněnského semináře. Evžen, Matýsek a Marcel Ulrich. Nebyli shodných povah a z počátku je sbližovala snad jen abecední posloupnost jejich jmen: Teplý, Tesař, Ulrich. Ve studovně sedávali vedle sebe, v ložnici spávali v koutě u dveří, Tesař uprostřed. Navykli na sebe a byli si upřímní. Ulrich, nadaný a neúnavný, vstoupil do semináře po roce filosofického studia v Praze. Zachvácen tuberkulosou nedoufal už v nic a zvolil si seminář za poslední stanici. Neměl náklonnosti ke kněžskému stavu. Přišel jen z bídy. Na gymnasiu veršoval. V semináři toho nechal a říkával o sobě posměšně „bývalý básník“. Duše jeho byla zladěna ironicky a zoufale. V něm našel Evžen náhradu za Eduarda Slávka, který zatím beze stopy zmizel. Marcel byl starší než Evžen, znalejší života a klidnější než mnozí druhové jeho, kteří, podobně jako on, šli na kněze jen tak na plano, pro kus chleba, pro přání matčino.

Psal si zápisky; vřelý, kvasivý vzlet jejich uchva-
coval Evžena, a také pravdivé zachycení dějů tajemných
a citů, jež bouřily v srdcích mnohých. Poprosil Marcela,
aby si směl opsati některé části „Zápisku bývalého
básníka“.

Zápisník se začínal hořkými a pronikavými pohledy
do života bohoslovců.

18. listopadu.

Nuže, již jdu, pro slzy matčiny jdu, abych byl pro
nebe živ! Tu jsou mé ruce: k modlitbě svažte je pevně!
Tu je mé srdce, srdce mé mladé a zpěvavé, rozbolené,
umučené, srdce mé pyšné: učte je odříkání! Tu je mé
tělo, tančivé, hříšné: v kutnu je oblečte hrubou a černou!

19. listopadu.

Pohled', když ulicí jdem! Pohled', když jdem tak za-
mlklí, tiší, my, kteří jsme přijali korunu trnovou, kteří
jsme zřekli se světa, poslušní synové matek! Okolo nás
vře život, burácí život, pohledy hoří, plameny hoří, duše
se chvějí, parfumy nesou se vzduchem, kolem jdou ženy,
na nás se dívají, jak jdeme zhaslí, vyhnanci mládí,
kleštěnci touhy.

8. prosince.

Ruce už ztrnuly v sepjetí zbožném; srdci už namluvils
marnost nad marnost, strašlivou marnost tohoto světa.
Svět je jen zrada a hřích, špína a podlost. Je třeba se
otužit k závazkům příštím, k závazkům věčným. Milence
napíšeš ošklivý list: „Holoubku, dávám Ti volnost, jdu
ku břehům věčnosti, zapomeň na mne!“ Odešleš ošklivý
list a je ti tak lehké. Srdce je ochotno, pokorně přijímá

askesi tvrdou. V duchu se vidíš v nesmírných výškách, skoro až u nebes bran. Při tom si libuješ, že jsi tak kliden, a děkuješ Bohu, který tě vyvedl z úskalí života zrádných.

V noci však, života když se uvolní dech, v noci tmavé, k lůžku se připlíží pokušení s měkkými lokty, a zdá se ti, že je to všecko jen lež, že hlasu přírody nelze ubíti v sobě, že budeš nešťasten navždy, a chtěl bys pocítit objetí něžné lásky své zlatovlasé a na jejím klíně si zaplakat tiše... A pak si vzpomeneš, že's napsal jí ošklivý, ošklivý list — — — — —

Tak zapisoval si Marcel Ulrich vše, co viděl v srdci svém i svých přátel, veliký zápas s duchem světa. Evžen si ho zamiloval a svěřil mu tajemství své minulosti. Matýsek, dosud citlivý a ideální, oblíbil si velikou dýmku a byl jí nad pomýšlení věren. Marcel pokašlával a nesnesl už mnoho kouře. Nedbal však. Napomínali ho druhové i představení. Smál se jim sykavě a říkal: „Jsou téměř tak moudří jako lékařové; neřekl bych to do nich ani! Vědí na vlas, že, nebudeš-li kouřit, neumřeš za týden, nýbrž až za čtrnáct dní!“

A tak tam stávala trojice denně.

Ze sousedního dvora posílal harmonikář pozdrav světa. Hrál jakýsi plesový valčík. Matýsek přizvukoval a klepal podpatky. Marcel vzpomínal na svůj poslední studentský tanec a viděl v duchu svoji Andělku v bílých šatečkách, s rozcuchaným trochu účesem, jak se naklání v rytmu a šelmovsky strká špičku jazyka mezi zuby; jeho duše měla velice neurčité pocity.

Již půl druhého roku uplynulo od srpnového večera, kdy se Evžen rozhodl, že bude knězem. Podivně se usmívali staří známí, které potkával, když ho viděli v černém taláru. Počátek byl radostný a ochotný. Žehnal očím Mariiným, neboť mu říkaly, že musí žít lépe. Spadla s něho nízkost a smyt byl všecken prach, jenž dosud lpěl na jeho poskvrněných rukou. Říkal si: „Musím jít vysoko, abych byl hoden jejího svatého pohledu; kolem mne jsou všude bílé a čisté zdi, a ty praví, že tak musí být i v duši mé. Flétničky varhan v kapli zpívají hlásky tenkými a něžnými jako klubající se housátka. Takový čistý, novorozený zpěv musí vždy znít v srdci mém.“

Svaté byly úminky Evženovy.

Avšak pokořené tělo a dozrávající mužství bývalo mocnější než dobrá vnuknutí. Vítězství střídala se s porážkami, a zápisky Marcelovy byly věrným odleskem a vystižením i jeho nejistoty a vratkosti. Odloučenost, v níž žijí bohoslovci, očišťuje duši z nánosů starého bahna; ale činí ji citlivější k nárazům smyslnosti. Často po několikadenní samotě vyšli na procházku a mnohá dívčí, svěží postava pobouřila jejich obraznost a zneklidnila jejich sny. A zašlé tuchy pozemského blaha vracely se sterými ozvěnami neodbytně do duše. A Evžen se podívoval Marcelovi, jak dobře vyjadřoval ve svém zápisku tuto reakci.

— Srdce je pružné jako míč, pravil jednou Marcel na procházce; s jakou prudkostí a násilností je hodíš, s takovou se odráží a vrací.

I v tom měl Marcel pravdu. Nebylo snadno odtrhnouti se od světa, zřící se svobody a podrobiti se kázni. Počátek byl lehký; vstup do semináře byl východištěm jediným z výčitek a muk, jež přišly po smrti Olžině. Brzo však poznal Evžen, že snadno je oběť přinést, ale těžko oběť zachovati.

Prostá hra harmonikáře probudila v něm nejasnou touhu vrátiti se do té vábné zahrady světa, do hlučících ulic, jež se valí a duní, domy otrásají a na okna bubnují tirády života.

Okna kuřárny byla zasklena prolamovaným sklem a bylo jimi viděti jen pitvorné stíny místo lidí. Evžen si pomyslí: — To proto, by radost nemohla sem k nám. Ó Bože, ty's stvořil to krásné slunko, ten bílý, chrupající sníh, ten čistý vzduch; pro koho jsi to stvořil? — A tu je přítmí a mříže —

Daleko kdesi zazněl prudce a velitelsky zvon. Odešli z kuřárny. Evžen nemohl studovati toho dne. A po večerní modlitbě zůstal v kapli déle než jindy spolu s jinými, kteří buď ze zbožnosti nebo z přetvářky dobrovolně prodlužovali večerní pobožnost.

— Ještě lnu k světu, který jsem opustil, vyčítal si.

Ó lásco má k světu, ještě jsi nedohořela do poslední jiskry! Dlouho jsi dýchala listím stromů a žlutými kalichy divizen, a dlouho doutnati budeš v popeli! Dokud tě slzami neuliji. Pane, dej mi slzy! Dej mi slzy pravého pokání! Řekni té, která mě přivedla k Tobě, že vytrvám, že už se nevrátím nikdy! Řekni jí, že mi dáš slzy, že mi dáš moře lítostných slz!

A venku zahučela tramvaj. Ozvaly se ženské hlasy.

— Ó Pane můj, jak jsme my všichni vzdáleni Tebe, který zde mezi námi přebýváš tajemně ve stánku pozlaceném! Ty tak blízko nás a my tak vzdáleni Tebe! Ty's vzal nám krásný svět a zlaté jeho dary, krásný svět, v němž žili jsme dvacet přešťastných let, vzals nám pohledy sladké těch, které nás milovaly.

Nehodni jsme Tě!

A Evžen odešel z kaple neutěšen, nevěda dobře, zdali se modlil či rouhal.

II.

Síly Evženovy leckdy umdlévaly. Bývaly chvíle, kdy modlil se bez vroucnosti, Tělo Páně přijímal tupě a bez vzrušení. Bývaly chvíle, kdy neměl už naděje a myslil, že nezvítězí. Často večer, když šel spat, přišly myšlenky zlé a před očima mu tančily všechny půvaby dne a možnosti bájných rozkoší. Tajemná a neznámá vzplanutí vášně se nabízela jeho zmatenému duchu, Ba, zdávalo se mu v takových černých chvílích, že je vše marno, marný boj, marné doufání, marný odpor. A nejhorší bylo, že vítězství dneška neosvobozovalo od zápasu, jež podstoupiti měl zítra. Bývalo mu úzko při myšlence, že snad tyto muky nebudou míti konce, že nikdy se nedotrpí míru a nikdy se nepohrříží v bezpečné hlubiny Boží útěchy. Znova a znova se objevovala líbeznost světa před jeho zrakem a něžná krása dívek, které za dne

spatřil, večer mu doznívala v duši mnohonásobným leskem. Někdy se mu zdálo, že vskutku hřeší, že je opuštěn Bohem a vydán v pospas d'áblu.

I z této malomyslnosti nejednou ho vytrhl zvláštní úkaz. V dormitáři visel na protější stěně veliký bílý kříž a pod ním blikávalo olejové světýlko ozařující latinský nápis „Deus te videt“. Dormitář byl dlouhý a ani bystré oko nevidělo jasně nápisu pod křížem. Často, když Evžen se na kříž ani nedíval, zasvítilo náhle rozpjaté tělo Kristovo žlutou, fosforovou září. A písmena pod křížem vystoupila ze tmy: „Deus te videt“. Snad olejové světlo si tak zahrálo. Avšak dojem býval týž jako za dubnové noci u Královky, kdy po prvé zasvítily mu čarovné oči Mariiny jako zvěst varovná vyšší moci.

A tyto záblesky v dormitáři, jež tak tajemně souvisely s podivným kouzlem Mariiných očí, osvobozovaly Evžena od večerní trýzně a on usínal klidně.

Evžen nabýval jistoty, že Marie ho vede a zachraňuje. Zvláště jasně si to uvědomil jednou z jara, když šel s Matýskem na procházku do Císařského lesa. V zahradách za pisáreckými vilami dozrávaly meruňky a zardívaly se v slunci jak líce panny. Haluze stromů klesaly k zemi pod tíží plodů. A přicházely dívky, přivazovaly ohnuté větve a stavěly pod ně podpěry, aby se nepolámaly.

I pomysll si Evžen, když tudy šel:

— Duše je někdy jako ten strom; klesá a láme se pod tíhou oběti, kterou na sebe vzala a kterou zachovati

a udržeti není lehké. Milosrdný Bože, ty víš, že i já jsem jako ten strom, který si sám nemůže pomoci, a proto mně posíláš laskavou zahradnici, aby podchytila a zadržela mého klesajícího ducha. Dej, ať zůstane pomocnicí mou, abych se nezlomil a nezmařil vzácného ovoce, jemuž dal jsi vyrůst z duše mé neplodné!

III.

Marcel onemocněl z jara. Trpěl nočními záchvaty. Odvezli ho do nemocnice Milosrdných bratří. A tak zbyl po jeho odchodu jen jeden přítel — Matýsek. Matýsek oželel už zklamané touhy studentských let a snil o jiném, lepším štěstí, jehož doufal dojít v kněžském životě. S nadšenou prostotou mluvil o radostech v kruhu nevinných dětí, na kazatelně před zástupy posluchačů, ve zpovědnici, kde kněz slyší pravdivé děje lidských srdcí a vnitřně se spojuje s dušemi věřících. Navštěvovali Marcela každý týden. Jezdili elektrickou drahou na Staré Brno. Při jedné jízdě si Evžen všiml dívky asi osmnáctileté, jež seděla na protějším sedadle. Žádostivé zraky mužů ji pozorovaly. Evžen si pomyslel: Jakým uměním jest, probudit takto nízkou touhu! A vzpomněl si na starou řeckou báji z básně Homerovy o čarodějce Kirke, která cizince na její ostrov zabloudivší kouzly svými ve vepře proměňovala. Sedm let zdržela ubohého Odysea, aby se nevrátil do svého domova.

— I nyní jsou takové čarodějky, které mohou z člověka učiniti zvíře, myslil si.

Zdálo se mu, že teprve nyní chápe tragický smysl staré pohanské báje. A když vystoupil z tramvaje, všiml si ještě jednou mužů, kteří s ním seděli ve voze. V jejich očích hořela vášeň. I jeden stařec byl mezi nimi. A všichni, všichni hleděli na čarodějkou — tak divně. A přece napsal kterýsi řecký filosof: Něčím krásným je člověk, je-li člověkem. Člověk potřebuje někoho, kdo by ho učinil člověkem. Těžko je býti člověkem. Takřka kouzla je potřebí, aby člověk byl člověkem. A Evžen řekl si v duchu:

— Kéž by všechny ženy byly dobrými čarodějkami a nás tonoucí v bařinách černých zločinů dovedly proměnit v to, co býti máme, v lidi!

A vzpoměl si na vše, co dosud způsobila v jeho duši památka Marie Jesenské.

— Děkuji vám, čarodějko má, myslil si, rád poddávám se vašemu svatému kouzlu. Proměňte moji duši, když ne v andělskou, jako je vaše, tož aspoň v lidskou! Buďte dobrou Kirkou, ne tou zlou, která od vlasti zdržuje, ale dobrou, která svou krásou přibližuje k domovu věčného našeho Otce!

A tehdy zatoužil Evžen po duši Marie Jesenské. Neodvažoval se dosud psáti jí. Bylo to v ústavě zapovězeno představení bděli nad korespondencí bohoslovců. Počátkem března však jí přece napsal. Marie odpovídala nejprve zdrženlivě a téměř lhostejně, později vřele a citově. Nepokládal toto dopisování za nečestné, neboť

byl přesvědčen, že oči Mariiny poslal mu Bůh. Marie psávala ostatně jako sestra bratru, bez nejmenšího milostného zachvění, a tak se Evžen neobával, ani kdyby představení některý její dopis otevřeli. Pokládal svůj poměr k Marii za čisté a vznešené přátelství a přel se často s Marcelem, který tvrdil, že pouhé přátelství mezi mužem a ženou je nemožné. Zzírající ironii chorého Marcela bylo těžko odporovati. Pravil Evženovi při jedné návštěvě:

— Přátelství se ženou jest jen zakrytá láska a maskovaná vášeň. Kdybys měl dosti obraznosti a představil si tu sladkou tvář, která tě tolik a tak ušlechtilé vzrušuje, o třicet let starší, myslím, že by se v nic rozpadl tvůj přátelský cit. Jisto jest, že milujeme vždy jen přítomnost. A inspirace krásných očí právě závisí na proměnlivých okolnostech, na příklad mládí šťastné jejich majitelky. A mládí rozhoduje v lásce, nikdy ne v přátelství. Proto tvrdím, že přátelství se ženou po čase vede k lásce a vášni, a co začalo hudbou andělských harf, končí se řevem pekelných propastí. *Les extrêmes se touchent.*

— Jsou zajisté ženy, které nás k hříchu svádějí a k peklu vedou, odpovídal Evžen, ale jsou také takové, které nás k ctnosti a přemáhání povzbuzují. Četl jsem o Panně Orleánské. Před ní se neovázil voják ani zaklíti. Lid jí líbal ruce. Surovci bývali očištěni, když na ni pohlédli. Byla jim žebříkem k nebi. Nevinnost dítěte, neporušená čistota panny, vše, co Bohu se odevzdává a v něj důvěřuje, má pro nás daleko větší význam než

jakékoliv čistě vnitřní vnuknutí. Vzpomeň si jen na svatého Augustina, kterak on právě příkladem druhých se posiloval a rozněcoval: „Si potuit hic, si ille, cur tu non, Augustine?“ Nebo jinými slovy; ptej se sám sebe: kdyby dosud nikdo na světě čistoty nezachoval, kdybys dosud nikdy nepohleděl v čistý dětský zrak, byl bys dosti silný, abys sám, bez zvláštní pomoci Boží, zvítězil nad tělem? Tím je naše cesta ulehčena, že jiní šli před námi. A jestliže Církev nám za vzory staví svaté a světice, kteří dávno zemřeli, a jejichž život známe snad jen z tradice vábných zkazek a legend, proč by nám nemohla stejně prospívati ctnost a nevinnost živých světců a světic?

— V našem případě tedy hlavně světic, zasmál se řezavě Marcel.

Evžen však pokračoval ohnivě, jako by neslyšel:

— Zdali z téže touhy a potřeby vzoru, z níž kanonizuje Církev mrtvé, není nám prospěšno kanonisovati živé?

— Člověče, ty jsi heretik! smál se Marcel.

— Nikoliv, já chápu, jaký význam mají na příklad slova Písma, že Bůh stvořil člověka k obrazu svému. Duše lidská je zajisté dokonalým zrcadlem Boha, v něž patřiti je rozkoší a jež milovati je bohoslužbou. Když klekáme před jakýmkoliv obrazem Krista, jenž není ve skutečnosti leda mrtvým kusem plátna pokrytým barvami, tím spíše nás má dojmouti živoucí obraz jeho v duši člověka, obraz zářící čistotou, pokorou a vzácnou mravní krásou. A jestliže nás smrtelné a pomíjející dílo

štětce nebo dláta rozechvívá a povznáší, tož tím spíše obraz Kristův v duši člověka! A dovoluje-li Církev pokleknouti a ruce sepnouti před obrazem mrtvého světce, proč by bylo chybou či hříchem vzpomenouti s úctou na krásnou duši, která jest mi zosobněným svědomím, hrdou čestností, ideálem, ba vírou?

Marcel se usmál ještě jednou tomuto zápalu Evženovu, avšak tiše a nevýsměšně. A už mu neodporoval.

Evžen Tesař vskutku byl jakýmsi ctitelem té dívky andělské, jejíž oči mu ukazovaly cestu k výšinám. Vzpomínal také rád na vroucí úctu Mariinu k Matce Boží a vyhledal si v knihovně alumnátní knihy o Panně Marii. Přával si leckdy, aby mohl jako nějaký středověký pěvec lásky nebo kejklíř Matky Boží z Massenetovy opery pokorně a prostě oslaviti krásu Rodičky Boží, jež všecky ženy povznesla a ozářila. Marně hledával v básnicích vyslovení nesmírného kouzla, které mají ženy mariánské. Poznával, že umělec, který by se odvážil takové kouzlo vysloviti, musil by nejdříve odkáti všecky hříchy svého mládí a omyly svého umění, posvětiti se postem a modlitbou a na kolenou prositi Ducha, by směl vysloviti, že jsou ženy, které jako Maria potírají hada pekelného, že jsou ženy, z jichž rukou přijímáme spásu, a které jako Maria rodí nám Krista!

IV.

Tímto posvátným nadšením byly naplněny listy, které psával Marii. Netušil však, jaké pochybnosti zatím

vzbudilo jeho dopisování u představených. Jednoho dne předvolal si ho regens a nabídl mu místo vedle psacího stolu. Potom mu ukázal dopis — od Marie.

— Znáte toto písmo? tázal se suše.

— Zním, odpověděl Evžen třesoucím se hlasem.

— Dostáváte častěji listy psané touto rukou, není-liž pravda, řekl regens. Mám za to, že si dopisujete s nějakou dámou. A to je ovšem věc v ústavě nepřipustná.

Evžen zbledl. Chtěl vysvětliti regentovi, muži sice přísnému, ale dobrotivému, že tyto dopisy ho udržují nad propastí, že Marie jest jeho hvězdou, dobrou sestrou, vůdkyní k nebesům. Chtěl mu povědět svoji minulost, své odhodlání, své boje, svá vítězství. Chtěl mu otevřít srdce jako syn otcí. Sevřelo se mu však hrdlo, a on nemohl promluvit ani slova.

— Chcete-li zde zůstat, pravil regens, musíte ovšem přerušit tyto styky, které se neshodují s povoláním kněžským. Doufám, že souhlasíte, abych učinil svoji povinnost.

A vzal veliké nůžky, rozstříhl obálku, napsal pak několik slov na kus papíru, vložil vše do jiné, větší obálky, zapečetil, podal Evženovi pero a pravil:

— Na tu obálku napište, prosím, adresu té dámy, která vám dopisuje.

Evžen vzal pero, ale ruka se mu chvěla, a písmena, která psal, byla rozviklána a roztřesena na všechny strany. Regens stál vzpřímen opodál. Tvář jeho byla klidná, skoro mrtvá a jen dvě malé šedé oči na ní žily.

Pak přišel sluha, regens mu dal dopis a poručil mu,

aby jej zanesl na poštu. Evžena propustil chladně a zdvořile. Studem se třesa vyšel Evžen na chodbu. Sestupoval po schodech do zahrady, aby se uklidnil. Dole u schodů stál sluha a jak se zdálo, čekal na Evžena. Usmál se hrubě, jak bylo jeho zvykem. Dolní pysk spustil dolů, přikrčil špičku nosu, a očima významně pomrkával. Chtěl takto dáti na jevo, že „je v takovejch zástojích pocvičenej,“ a s urážlivou důvěrností pravil Evženovi, že je možno „věc spravit“. A vsunul bohoslovci dopis do ruky. Evžen porozuměl.

— Vědí, já to znám, to se ví, že to znám.

A Evžen, nejsa si ani dobře vědom, co činí, přijal jeho nabídku a odměnil ho za jeho úsluhu.

V zahradním zákoutí rozpečetil dopis a četl:

— Neposílejte panu Tesařovi dopisů, neboť všecka jeho korespondence jde mýma rukama.

Dr. Jan Horný, ředitel alumnátu.

Přečetl pak i dopis Mariin.

Ošklivost zachvátila ho náhle, ošklivost nad nečestnou věcí, které se právě dopustil. Bud' měl regentovi všecko vysvětliti a žádati, aby mu bylo dovoleno s Marií si dopisovati, anebo se prostě smířiti a shodnouti s tím, co učinil regens. V žádném případě neměl bráti dopis od sluhy. Což, bude-li Marie psáti opět a regens pozná, že jeho dopisu nedostala?

Trápil se výčitkami mnoho dní a říkal si, že nedovede čestně žít. Zdálo se mu, jako by slyšel tichý hlas Mariin:

— Nebylo vás důstojno jednati takto.

A konečně, aby nabyl pokoje, vzal novou obálku, na-

psal znovu adresu Mariinu, tentokráte pevným, odhodlaným písmem a poslal jí její rozstřížený list spolu s regentovými řádky. Pokoje však ani potom nedošel, a vědomí, že jednal nečestně, tížilo ho pořád.

Marie pak už ovšem nepsala a Evžen trpěl dvojnásobně. Bylo mu nevýslovně teskno po jejích slovech.

V.

Marcel umíral. Koncem června opustila ho ironie, kterou dosud přemáhal svoje neštěstí a na svátek svatých Petra a Pavla 1914 tiše zemřel. Město bylo rozrušeno zprávou o zavraždění následníka trůnu a jeho choti v Sarajevě. Sokolský slet byl přerušen a ohromné zástupy vracely se s královopolského sletiště. Plnily se hostince a kavárny. Kluci po ulicích vykřikovali zvláštní vydání novin. Tím ruchem spěchal Evžen s Matýskem do nemocnice. Když tam přišli, byl už Marcel oblečen a připraven do rakve. Na jeho hubené a žluté tváři napsán byl svatý mír, jehož v posledních dnech před smrtí došel „bývalý básník“ a nyní též — bývalý člověk.

VI.

Za několik dní bylo po zkouškách a Evžen odjížděl na prázdniny rozhodnut pevně, že vytrvá. Za měsíc vy-

pukla veliká vojna. Smutno bylo v Březově. Kraj zmrtvěl a u lesa, kde v ozvěnách zníval šťastný zpěv mladých oráčů, krákaly leda vrány. A ještě smutněji bylo ve vinohradech. Nebylo naděje na vinobraní. Rezavé, rudou spálené révoví chvělo se jako liščí ohony okolo kolíků holých. Ve žlebech nevýskaly ženy, když nadešel čas vinobraní, v úvozech neduněly plné lejty, v lisovnách nepraštěla máslem mazaná vřetena a nechrupaly kosíře.

Ó, kdyby vstali ti vinaři staří, kteří tam na stráních kopávali v horku a polu a vzdechli si večer ke kříži, když bolela shrbená záda a motyka ztěžkla! V říjnu však pijávali řezák a veselí bývali, pili i ryzlink a muškatel starý, dupli si, výskli, do krve zbili se v hájku!

Evžena vábil ten smutek chorých vinic, kde lebeda bujela a lijáky v kořenech řádily až běda.

Kol podzimní rovnodennosti nastaly krásné dny a kraj byl zase jasný a klidný, že by si nikdo nevzpoměl ani, že tam daleko kdesi houkají děla, rachotí pušky, sténají ranění, krev teče mladá. Vojna! Umřelo víno, umřela radost. Vzdechají matky, milenky pláčí. Spálené listí rév šelestí tichou podzimní píseň.

Jak se začala vojna, přišel do Březova nový kaplan, neboť jeho předchůdce odešel na vojnu. Často s ním chodíval Evžen na procházku k bělohliniskému lesu. P. Řehoř Kníže měl rád prostý, chudý lid a kázal více příkladem, než slovy. Rozdával almužny jednou rukou, aniž o tom věděla druhá, netroubil před sebou, když ji dával, podporoval nuzné, kde a jak mohl, ale nehledal v ničem

slávy své. Byl tichým trpitelem za lepší mravnost, lepší modlitbu, jež má se konati ve skrytosti, ale mnozí krčili rameny a šeptali si za jeho zády: nešťastný, hloupý. Ba ani lidé kněžím oddaní ho nemilovali. Byl lepší než oni a to pokládali za pýchu. Vzpomínali bývalých kaplanů březovských, kteří s nimi vysedávali ve sklepech, s puškou na hony chodili, u muziky tancovali, ve všem podobní jejich prázdným a mělkým duším. Kněz Řehoř byl jim výčitkou a solí v očích.

— Samotář, proč není jako jiní byli, beztoho se jen tak přetvařuje, říkali.

Evžen však si vážil toho muže, opravdového následovníka Kristova a neoblomného sluhy Církve. P. Řehoř četl v původním znění Hellona, Bloye, Veuillota a Josepha de Maistra. Byl také naplněn neúprosným smýšlením křesťanským těch spisovatelů a zvláště vznešený názor měl na kněžskou důstojnost. Zapisoval si výroky svatých Otců o stavu kněžském a čítal je každý den. Ba i úsudky nevěrců a nepřátel Církve byly v jeho zápisníku. Pravil jednou Evženovi:

— Říkává se: *salus ab inimico*; je jisto, že i nevěrci často dobře vědí, jací mají býti kněží i Církev. Nečekáme ovšem na jejich orakulum, ale zasluhuje pozornosti, co píší.

A vzal do ruky výpisek z Macharových „Pašijí“ a četl Evženovi:

— Kdybych byl katolickým knězem a věřil vše, co bych věřiti měl, jak byl žil? Bohu slitování nejvyššího, Bohu lásky největší stavěl bych oltáře v srdcích a du-

ších lidských. Podobně bych rozžíhal světlo ve tmách a to světlo hvězd nebeských bych sypal do lidských snů. Byl bych bratrem poníženým a chudáky bych tisknul na prsa svá. Všechna slova Kristova byla by mým žitím, mou krví, mým dechem, neznal bych jiných knih než svatých písem. Byl bych blízek smrti ze svaté hrůzy a zbožného rozčilení každého rána, když bych při mši měl bráti do svých smrtelných prstů tělo Krista Pána v podobě hostie, svými rty píti jeho krev v podobě vína. Nedovedl bych po celý život těmi prsty dotýkati se věcí pozemských, docela bych nedovedl ani pomyslit, že bych mohl vzíti do té ruky karty a hráti o peníze do pozdní hodiny noční. Je-li modlitba pozdvižením mysli k Bohu, pak bych krvavě želel každého okamžiku; slovem, vím a cítím, jak bych žil jako katolický kněz, a vidím, jak žijí jiní...

P. Řehoř umkl na chvíli. Potom pravil:

— Hled'te, má pravdu. Nemáme provozovati farizejství a politiku života. Nesmí býti rozpor mezi našimi slovy a skutky. Nesmíme sloužiti světu a z Církve činiti tržnici, kde se prodává Kristus. Byl jste v Brně v kostele u eucharistiánů? To jsou kněží, kteří nevycházejí ze svého chrámu. Valný čas proklečí před svatou hostií a hle, jejich chrám je pln celičkový den, jejich zpovědnice vyhledávány těmi, kdož potřebují pomoci v duchovní nouzi. A my, kteří jsme opustili chrámy a vstoupili do hospod, bychom zakládali spolky na ochranu víry, my ztrácíme důvěru lidí a nemáme věřících, máme jen farníky.

A jindy zase, když hovořili o poměru vědy a víry — bylo to thema v semináři omílané — pravil P. Řehoř: — Já také jsem se naučil v bohosloví dokazovati, že pravda jest a může být jen jedna. Lží může býti mnoho, ale pravda jen jedna. Každá pravda, ať zjevná či rozumem poznaná, má původ od Boha. Pravda pravdě odporovati nemůže. Tomu nás v semináři dobře naučili. Ale řekněte mi, zdali dnes někoho obrátíte znalostí filosofie, dogmatiky a exegeze? Dokud náš život odporuje naší moudrosti, vše je marno. Životem svým musíme ukazovati lidem, jak mají rozuměti evangeliu. Jiné exegeze nepotřebují. Každý kněz má býti živoucím výkladem slova Božího. Učenci naši píší veliké knihy o tom, že není rozporu mezi vědou a vírou. Vždyť je to samozřejmé! Moderní apologeti se postavili na stanovisko světa, jež přeceňuje vědu. Žebrají u mudrců toho světa o almužnu uznání pro víru, o kousek místečka, o zdání rovnoprávnosti s vědou. Nevědí, jak nepatrný význam má věda pro člověka. Či myslíte, že objevitel neznámých lišejníků dovede utišiti výčitky svědomí, nebo nějaká evoluční theorie usušiti slzy staré matky, již padl v bitvě jediný syn? Věda ovládla hmotu a vynalezla lokomotivy, telefony, ponorky, letadla, mitrailleusy. Ale to vše nemůže nikoho, ani nejposlednějšího nádeníka učiniti šťastným. Proto se to nemůže ani nazývati pokrokem. Hled'te, o čem nás poučuje válka! Právě nyní se tyto všechny vynálezy obracejí proti člověku. Pokrok přece nezáleží v tom, oč dokonalejší máme nástroje na zabíjení lidí, ale v tom, oč jsme šťastnější. Pouhá věda

o hmotě nemůže člověka oblažiti, rozmnožuje leda jeho trápení. Víra však je zdrojem útěchy a pokoje těm, kteří trpí. Kristus trpící a na kříž přibitý jest věda, proti níž moudrost tohoto světa je bláznovstvím. Nejlepší obranou víry jest a bude vždy svatý život těch, kteří ji hlásají. Živá víra, víra, z níž se prýští dobré skutky, jest pokladem, jehož nic na světě nemůže porušiti. Či může býti na škodu víry, střílejí-li dnes Kruppova děla o pět mil dále nebo mají-li kalifornské hvězdárny dokonalejší teleskopy než před desíti lety?

Rozmluvy s P. Řehořem zaplašily mnohou pochybnost, jež hlodala v duši Evženově. Tajný jakýsi hlas ho povzbuzoval, aby mu otevřel srdce. Byl by mu rád vypravoval o svém vnitřním štěstí, o veliké síle, kterou mu dávala jeho svěrice, o těžkých bojích, z nichž vycházel vítězně. Boje o čistotu jsou podobny boji s drakem mnohohlavým. Jednu-li mu hlavu usekneš, sedm jiných mu narůstá. A zemdlíš-li a ochabneš, zhltně tě drak. Evžen vzpomínal doma na nebožku stařenku a na její pohádky, které mu vypravovávala za zimních večerů. Zvláště dobře si pamatoval pohádku o Honzovi hrdinovi, jak bojoval s drakem. Bojoval za princeznu, za ideál čistoty a krásy. Myšlenka na její zlaté vlasy mu dávala nadlidskou sílu. Kolik hluboké pravdy bylo ztajeno v pohádce stařenčině! Už jako dítě přával si Evžen státi se někdy Honzou hrdinou a bojovati s drakem.

Bůh plní přání dětinská. Kristus splnil přání matky synů Zebedeových, která chtěla svým synům předem zajistiti odměnu, nevěděla však, co musí trpěti a jaký

kalich píti, kdo chce býti slávou ověnčen. Vítězství je vždy jen výsledkem úporného boje. Boj o čistotu je těžký. Jest to boj s drakem, jemuž neubývá sil. Co jiného může síliti bojovníka než pomyšlení, že je to boj za princeznu krásnou, pomyšlení, že ten boj musíme vyhráti, chceme-li se jí líbiti, jí čisté a svaté? Boj těžký podstupoval Evžen. Bolestně zakoušel západ mladosti a trýzeň rozvité mužské síly. Uvědomil si, jak osudně se splnil jeho dětský sen, „Ach, myslíval si, dětství je pohádka a život je skutečnost. Život jest jako saidský obraz; ohromuje k smrti, odhalíš-li záclonu, která skrývá jeho pravé vzezření.

A za večerů tichých, kdy pod okny březovské školy zněl šťastný smích milenců, kdy dusila ho samota a hlas země neodolatelně zval, v těch chvílích přehořkých, kdy umdlával zápasící duch, v duši mu zářily zlaté, jantarové oči jeho princezny a světice, a on s novou silou a vzkříšenou prudkostí se vrhal na svého draka.

Toto hrozné a krásné tajemství by býval rád pověděl knězi Řehořovi. Báł se však. Vzpomínal na nelítostný posměch Marcelův. Báł se soudu Řehořova. A při tom si vyčítal neupřímnost, zvláště když P. Řehoř mu odhalil, ač mladšímu, všecky záhyby své šlechetné duše. Jedenkrát stáli dlouho do noci před farou a nemohli se rozejíti. Nové a nové otázky se rojily, měsíc vystupoval vysoko a veliký chrám březovský byl jako vystřižen z černého papíru a přilepen na stříbřitou plochu jasné oblohy.

Hlas rozmlouvajících byl hlubší než za dne a duněl

temně v zákoutí mezi románskou apsidou chrámu a nárožím farní budovy. Veliké ticho, v němž usínala ves, přivádělo k sluchu neznámé zvuky z dálek a loudilo zapadlé děje z hlubin srdce. Evžen vypravoval o svých dávných plánech, o své maturitě a o smrti Olžině. Když pak chtěl mluvit o očích Mariiných, zadrhlo se mu v hrdle, v duchu se mu mihla pošklebná tvář Marcelova, a on pomlčel o Marii a řekl jen, že vstoupil do semináře, aby odkál své provinění na Olze.

— I já jsem kdysi myslíval na jiné povolání, pravil potom P. Řehoř, chtěl jsem se totiž státi hercem. Vedla mě nesmírná ctižádost.

Napsal jsem také několik dramatických pokusů, které věru nebyly docela špatné. Naděje moje však se nesplnily. K divadlu jsem nebyl přijat. Brzy potom zemřel mi otec, a ač byl bohat, poznalo se po jeho smrti, že všecko naše jmění nestačí ani na zaplacení dluhů. Přišel jsem do bídy i se sestrou. Neměl jsem poctivých úmyslů, když jsem vstoupil do bohosloví. Chtěl jsem býti aspoň na čas zaopatřen, až by se mi naskytlo místo u divadla. Nu a stalo se, že jsem k divadlu nepřišel a stal jsem se knězem. Otec můj měl odpor proti mým hereckým zálibám, vím však, že by se stejně horšil, kdybych mu býval řekl, dokud ještě žil, že se chci státi knězem. Jsou dnes dva stavy, proti nimž mají lidé předsudek: herectví a kněžství. Opovržení k hercům pochází, myslím, už ze starověku. Řádný občan římský by pokládal za povinnost podřezati si žíly, kdyby zvěděl, že jeho syn chce býti histrionem. Podobný odpor mají dnes

dobře vychovaní lidé ke stavu kněžskému. Neumím si dosud vysvětliti, jaké jsou příčiny toho odporu. Napadá mě často, že my kněží jsme také někdy příliš herci a přestrojenci, kteří nosí škrabošku učedníků Kristových, ale nejsou jimi.

Dokud jsem nebyl ještě rozhodnut, že budu knězem, zabýval jsem se dramatickou poesií, zvláště Molièrem. Molière je smutný; ukazuje lidské chyby, ale neví pomoci. Posmívaje se druhým posmívá se vlastně sám sobě. Jeho spravedlivá, nemilosrdná ironie bičuje, ale nehojí. Je neklidná a beznadějná. Jeho George Dandin je zoufalý. Ale cítíte, že ne Dandin, ale Molière je zoufalý. Život jest dle Molièra hra, v níž každý prohrává. Ve svých komediích často se posmívá lékařům, kteří mají veliké paruky a široké pláště, aby lépe skryli svoji nevědomost. A přece sám je jedním z nich: dotýká se ran lidského srdce, ale neví léku a nemá, čím by je obvázal.

Chápu nyní, proč jsem si tehdy oblíbil právě Molièra. V mé duši byla pustá beznaděje, nevěra a neláska. Jak by se mi mohl líbit jiný básník než básník zoufalství, přetvářky a nepočestnosti? Bylo mi třeba lékaře. Nalezl jsem ho. Na počátku druhého ročníku konal s námi duchovní cvičení jeden pražský jesuita. Začínával své úvahy suše, nezajímavě, pokašlával místy, jako by nevěděl dále, ale mimo nadání vedl ducha k výšinám. Pamatuji si dosud velmi dobře, jak mluvil o hříchu jakožto duchovní smrti. — Hříchem, pravil, hyne nadpřirozený život duše. Čím vyšší princip životní, tím

hroznější a bolestnější smrt. Vidíme-li zvadlou růži — jímá nás smutek anebo aspoň jakási nelibost. Zhyne kanárek, kterého jsme měli v kleci, a s nímž jsme se těšivali — bolest naše je větší a soucit náš hlubší, protože zhynul vyšší princip života. Umře dobrý přítel — a zármutek otřese námi a myšlenky nejchmurnější nás obestrou, když pohlédneme na jeho zsinalou tvář a ztuhlé tělo, jež opustil vzácný a vysoký životní princip — anima rationalis. A v tomto stupňování postoupil až k představě hříchu, jímž hyne nejvyšší princip duchovního života, milost a synovství Boží. Tato smrt, ač nejhroznější a jediná skutečná smrt, jest očím našim neviditelná. Ale kdyby byla viditelná, omdlévali bychom při pohledu na takovou mrtvou duši, a kdybychom vyšli na ulici a viděli ty živé mrtvoly, jak se vlekou, mřeli bychom hrůzou.

Toto líčení mnou otrásl. Nedovedu vám povědět, co jsem prožil ten den. Poznání hříšnosti a duchovní bídy vedlo mě k upřímnému vyznání. Pln bázně jsem přistupoval ke zpovědnici, já zatvrzelec, jenž víc jak rok jsem odporoval lásce a milosti Boží. Avšak pohled zpovědníkův, nevýslovný pohled krásných hnědých očí byl jako pohled samého Ježíše. V jeho pohybech nebylo ani stopy únavy neb omrzelosti, jak to bývá u zpovědníků, kteří už několik desítek penitentů vyzpovídali... Dopověděl jsem svá provinění a čekal jsem, že mě zasype výčitkami a hrozbami. Kývl však jen hlavou, optal se na cosi, mávl rukou, jeho bezzubá ústa se maličko usmála a řekla: — No tak! Nemluvil o moji zradě,

že přijímal jsem Tělo a Krev se srdcem nečistým a jedl a pil své odsouzení. Nemluvil o strašných, nevyznaných dosud výstřednostech mého jinošství. Mluvil o zapření Petrově:

— Třikrát zapřel Krista — — — A obrátiv se Pán, pohlédl na Petra. Jaká bolestná výčitka byla v tom pohledu, kolik slitování k lidské slabosti! Ten, který téže noci po prvé přijal Tělo Páně, ten který téže noci byl na kněze vysvěcen, zapřel Krista. Snad proto připustil Pán pád Petrův, aby dal nám všem, kteří jsme ho zapřeli hříchem, naději na odpuštění. Petr vyšed ven plakal hořce — — — A jaké pokání uložil Kristus Pán Petrovi? Na pohled se zdá, že žádné. Po zmrtvýchvstání však vzal ho stranou a tázal se ho třikrát: Šimone, synu Jonášův, miluješ mě více než tito? Když po třetí se tázal Pán, zarmoutil se Petr. Snad si vzpomněl na své trojí zapření. A Kristus řekl mu: Pasiž beránky mé! Pasiž ovce mé! To mu uložil za pokání. Petr už nikdy neklesl. Spravedlivému je na pomoc vše, i hřích. Vzpomínka na hřích, na odpuštění a milosrdenství má nás provázeti vždy a máme se radovati v Bohu pro dny, kdy nás ponížil. — A potom mluvil zpovědník o kráse kněžského povolání, o velikomyslnosti kněze sobě i k duším svěřeným. Nejšťastnější okamžik, jehož může se člověk na světě dožít, jest okamžik, kdy odpustil, a okamžik, kdy bylo mu odpuštěno. Ve slovech zpovědníka mého bylo něco tak prostého a neočekávaného, že moje srdce nebylo schopno pojmouti příliv blaha, který je zaplavil.

Od té chvíle byl rozhodnut můj osud. Zatoužil jsem státi se knězem, lékařem ubohých, učitelem nevědomých a pomocníkem slabých. Nesmírná je kněžská důstojnost. Známy jsou výroky svatých Otců, že kněží jsou bohotvorci, že mocí svou převyšují anděly a rovnají se Matce Boží, neboť i v jejich ruce jako v lůně čisté panny rodí se Kristus při taji oltářním. Kněz má býti druhým Kristem; tak často čteme v asketických knihách. Každý kněz je druhý Kristus dle moci, i nehodný; ale nehodný je zároveň druhý ďábel dle života — — —

Nočním tichem zazněla půlnoc s věže.

— Je čas, abychom se rozešli, pravil tiše P. Řehoř.

Stiskl ruku bohoslovci a za chvíli zachrastil klíč ve farských dveřích. Evžen odcházel zvolna ke škole. Plálo v něm nadšení pro svaté kněžství Kristovo. Cítil však, že P. Řehoř mu svěřil příliš mnoho a on jemu příliš málo.

Prázdniny byly u konce a chvíle k sdílnosti už se nenaskytla. A i kdyby se naskytla, snad nebylo by dosti odvahy. Řezavý smích Marcelův zaryl se Evženovi hluboko do duše. A když Marcel, přítel tak vzácný a vnímavý nepochopil, myslil si Evžen, kdo že pochopí?

IV.

SACERDOS IN AETERNUM

I.

V záhadných klikatinách vine se řeka kolem Bílé Hlíny. Tvoří ostrůvky zelené a nad nimi naklánějí se stařícké vrby jak pomníky nad zapomenutými hroby. Stesk spí mezi štíhlými topoly, které stojí na březích a u splavu. A v hloubkách řeky se odrážejí dvě bělohlinské věže a všecko, co vzpíná se k nebi. A ten půvab řeky přece je zákeřný. Kdykoliv roztají na horách ledy, rozvodní se řeka a ze zátočin vystoupí záhuba a zničí naději rolníkovu. Lehké páry se vznášejí nad řekou a opilá, neurčitá touha zachvacuje poutníka, když pohledne k zamženému obzoru, že by chtěl věru na těch místech žít tichou idylu, nebýti poslušen ničeho kromě vlastního srdce, koupati se v řece, když zapadne slunko, snít života podivný sen.

A hle, přišli rozumní lidé a řekli: Krásná je ta naše řeka, ale zabíjí z jara a tož ji povedeme rovno, rovno k moři. A potom přišli italští zajatci s rýči a lopatami a začali rýti. Nové koryto jí dali, prudší spád. Vyschly

staré, tajemné zátočiny a řeka novým řečištěm rychle utíkala od nevděčných lidí.

Jen staré vrby zbyly tam z bývalé krásy a poesie.

Tam vyrostla duše Marie Jesenské. A když poslal jí Evžen regentův list, přiblížila se doba, kdy i na ní splniti se měl osud bělohlinské řeky.

Až dosud žila Marie v samotě: neznala života ve velkých městech. Otec její, revírník, byl svým povoláním upoután na venkovský zámeček, vzdálený od vsi. Ký div, že Evžen byl středem jejího snění. Jeho upřímné a zanícené dopisy četla znovu a znovu. A tak se rodila v její duši oddanost k mladému bohoslovcí. V odpovědích bývala však ostýchavá a nikdy citů svých neprozradila. List regentův ovšem byl pro ni bolestnou ranou.

K otci přijížděl často hospodářský adjunkt Müller z Ostrova. Býval zván i k obědu. Svítil vždy černýma očima, smál se bílými zuby, žertovné kousky vypravoval. A pak zase odjel na bílém koni. A revírník zval ho i v neděli „na partii“. Bývalá hospodská společnost se za války rozpadla. Zbyli z ní jen dva členové: revírník a nadučitel. Potřebovali třetího. A tím se stal adjunkt: byl zdvořilý a nechával revírníka vyhráti v mariáši. Tím získal si jeho srdce.

Asi po roce požádal adjunkt o Marii. Marie byla na rozpacích. Bála se říci ne, ač adjunkta nemilovala. Věděla, že otec si ho oblíbil. Dříve však, než padlo rozhodnutí, byl adjunkt povolán na vojnu. Z vojny psával Marii lístky a ona napomenuta otcem odepisovala mu. Adjunkt s ní nikdy o lásce nehovořil. Domluvil se pouze

s otcem. Úzkost na ni padla, kdykoliv si pomyslí, že se stane jeho ženou. Za nedlouho však přestal adjunkt psáti. Upadl do italského zajetí.

A tak sešel jí s myslí.

II.

V té době byl Evžen vysvěcen na kněze a 7. července, v úmrtní den Olžin, obětoval první mši svatou v chrámě březovském. Tisíce lidu se sešly. Březovská náves podobala se velikému poli planého máku. Radostné barvy slováckých krojů plápolaly v sluneční záři. V průvodu družiček kráčel Evžen do kostela.

Slavnostní kázání měl P. Řehoř Kníže. Byl už také povolán na vojnu a stal se duchovním správcem jedné nemocnice vojenské v Brně. Rád vyhověl pozvání Evženovu a vzal si dovolenou.

Kázání bylo venku, neboť tolik lidí by se nevešlo do chrámu, třebaš byl veliký.

Evžen netušil, že i Marie přišla na jeho slavnost. Nevěděl, nemohl vědět, jak se jí srdce rozbušilo, když ho uviděla přicházeti od školy ve skvělém průvodu. S výšin snů svých sestoupila, aby viděla skutečnost. A ta byla barevná a velká ukázala jí pravý smysl a obsah dosavadních cudných tuch, oblažila ji novým poznáním lásky, jež jako slunce z mlh se vyhouplo na obzor duše. Bylo to poznání neuvědomělé, jež celé nitro uchvacovalo, ale neznalo svého významu a rozsahu. Prýštilo ze skutečnosti, ale nevracelo se k ní.

Marie byla jak dítě běžící za pestrým motýlkem; běží, běží, cesta necesta, příkop nepříkop, propast nepropast.

A propast se ukázala v nečekaném průzoru. Ukázala se ve slovech kazatelových. Před kostelem rozléhal se jeho mohutný hlas. Černé oči jeho se rozjiskřily zápallem. Gest mu nebylo třeba. Slova jeho byla tvárlivá a hudebná, věty úsečné, rytmus pádný a velebný.

Obětující — obětovaným. To byla ústřední myšlenka jeho řeči. Mluvil o oběti kněžského života, o velikém osobním odříkání, o místě zvláštním a jedinečném, na němž stojí kněz mezi nebem a zemí, mezi časem a věčností, mezi lidem a Bohem, o neúprosné samotě, v níž musí žít, o naprostém záporu, jenž nemá hranic, neboť kněz je knězem na věky dle řádu Melchisedechova, o vzdání rodinného štěstí pro štěstí rodiny duchovní, o vyloučení kněze z obecnosti světa, jež jest posledním důsledkem jeho samoty. Znalec kněžského života pravil: „Svět přijímá kněze mezi sebe jen buď jako kněze, ve víře, s vyšší láskou a úctou, anebo — jako zvrhlého člověka, aby jeho neřestí zakryl vlastní hříchy. Svět, pokud vůbec má s knězem jednati, uznává kněze buď nad sebou, je-li věrný, anebo pod sebou, je-li padlý. Jako sobě rovného nepřipustí ho do své společnosti nikdy. Kněz po celý život jde sám a sám.“ Stav kněžský je veřejný závazek boje proti světu. Ve světě je kněz, není však ze světa. Solí země a světlem světa je kněz. Oběť jeho musí zářiti světu. Dobrovolná a svatě zachovávaná oběť jeho vzorem musí svítiti těm, kteří nésti musí oběť nedobrovolnou. Nucená oběť vdovy, jíž ve

válce padl muž, nucená oběť mrzáka a invalidy, jenž neštěstím svým navždy je vyloučen z radostí života rodinného, má mít posilu a důkaz možnosti v dobrovolné oběti knězově. Kněz kráčí v čele obětovaných. Oběť je smrt. Mezi obětovaným a neobětovaným, mezi knězem a světem je rozdíl jak mezi smrtí a životem —

A dítě za motýlem rozběhlé zastavilo se v úděsném zamrazení, jež projelo tělem, když slyšelo výstražný hlas zvěstující tvrdost života, neoblomnost zákona, nedostupnost obětovaného, výlučnost společenskou, marnost růžové touhy. Zastavilo se a spatřilo u nohou svých zející propast.

Každé slovo kazatelovo dunělo jako kámen padající v hlubinu a nechávající výškám vzuky nezvyklé, příšerné a drtivé. Každé slovo loupilo a trhalo drahé kameny ze srdce Mariina. Každé slovo znělo drsně a nepřátelsky.

Nadzemskou silou čistého snění byl Evžen spjat s jejím životem, nikdy nic nežádala a neočekávala od nížin bahnitých, královské byly její sny a nepotřebovaly, aby se vtírala v ně nízká skutečnost. Dosti živice a rašivosti měly její sny. Nikdy se nedomnívala, že by zkrásněly, kdyby se splnily. Nikdy nepřemýšlela o jejich možnosti a splnitelnosti: nebylo toho třeba, dokud čistota a ideálnost ovládala její smýšlení. Splnitelnost, kladný poměr ke skutečnosti, je podstatným půvabem snů, avšak při kázání se zjevila Marii v šeredné zdobě neřesti: jen hříchem a proklením mohly se splnit její sny. Duch propasti sápal se na její sny, duch propasti

řval a spílal jejím snům, předzvěstí hanby poskvřňoval bělostnou řízu duše.

— Čím, čím jsem zhřešila? ptala se Marie. Proč mluví tak hrozně ten kněz, proč odsuzuje mojí touhu, proč odtrhuje ode mne a do dálek nepřístupných posílá toho, jemuž jsem pomáhala modlitbami a úsměvy svými? Či i to bylo zlé, že jsem se modlívala za něho? Ó jak mi křivdí, jak mi křivdí! Čím jsem zhřešila? Láskou? Je láska hříchem? Je svatokrádeží?

Jak mračný soudce stál Řehoř Kníže prostřed zástupu, stál bez hnutí, s hlavou pozdviženou, rukama stále položenýma na zábradlí kazatelny; jen slovo jeho jako plamen šlehalo, svíjelo se, mohutnělo, sláblo v nepřeborné stupnici tvarů a lesků.

A jeho ohnivé výmluvnosti vzpírala se vší silou dívčí duše v davu ukrytá, chvějící se marným vzdorem obžalované nevinnosti.

Odpoledne uděloval Evžen novokněžské požehnání. V zástupu u oltářní mříže spatřil i Marii. Byla oblečena „za děvčicu“, ale prozrazovaly ji neupracované ruce a neopálená tvář. Na hlavu vložil jí svoje žehnající ruce a požehnání nebes vyprošoval přítelce své, která byla mu požehnáním a hvězdou spásy. Vtiskla své rty na jeho posvěcené prsty a odcházela žalostně z veliké slavnosti.

Vracela se do Bílé Hlíny. Sama se vracela. Jen bolest ji provázela a myšlenka neodbytná, že ten, za něhož se vroucně modlívala a jenž se stal částí její duše, nikdy nemůže jí náležeti. Viděla ho na druhém břehu, za

strženými mosty, daleko, daleko, kam ani perutná touha nedolétne, nesmí doletět.

— Jeho duše je nyní ve výškách, myslila si. V moři květů a hudby přinášel první oběť. Zdali si vzpomněl i na mě, ubohou? Psával mi kdysi, že jsem mu hvězdičkou ukazující cestu k výšinám, Bohem mu danou. Snad mu opravdu prospěly moje upřímné modlitby, avšak nyní, ne, nyní už nejsem mu ničím, leda zapadlou hvězdou, dohořelou lampou, zaniklou písní. Viděla jsem ho dnes ve veliké záři. Když zrodilo se dnešní ráno a veliké sluneční světlo se rozlilo krajem, ach, kam se podělo malinké světýlko, malinká bludička, která mu na cestu svítila, dokud byl ve tmách?

A když došla až k jasanu, na němž visel obraz Matky Boží, klekla tam v lesním přítmí a dlouho se modlila a dlouho plakala. Oplakávala štěstí březovského oslavence a oplakávala svoje nemožné dívčí sny.

— Čím jsem mu nyní, čím jsem mu dnes? a ta myšlenka se jí vracela neustále. Kapkou neznámou v moři, květem nerozeznatelným v záhonu světa. Snad mne ani nepoznal v přestrojení, snad si mne nevšiml ani. Stejně vzkládal své znavené ruce na všechny, kteří klečeli v řadě, stejnou modlitbu říkal nade všemi. Stejný byl ke všem, známým i neznámým, kněz všech, přítel všech, služebník všech, milovaný všemi, oslavený všemi. A mně, zapadlé a zapomenuté, nic už nesmí dáti, ani lásku, ani přátelství, ani vzpomínku. Čeká ho nový, vznešený život. Odejde do dalekého kraje, tam jiné

najde přátele, jiné zájmy. Všem bude náležeti, všem bude přítelem, jenom ne mně, jenom ne mně!

A večer když se svlékala doma, pohlédla otevřeným oknem k bělohliniskému kostelíčku. Tam byla pohřbena Olga a ohnivé letní růže rozkvétaly na jejím hrobě.

— Olinko drahá, zaštkala, ty tiše dřímáš! Ó kdybys věděla, jak mi je dnes, jak ráda bych ležela vedle tebe ve svatém pokoji! Jak hrozný je život, Olinko! Jak podivné jsou pěšinky našeho osudu! Jak zmítá se, touží, doufá a trpí lidské srdce! Olinko moje!

Rudé bylo toho dne slunko, když zapadalo za chřibské lesy. A takové byly od pláče i krásné oči Mariíny.

III.

Jak palimpsest je duše lidská. Písmo starých dojmů se seškrabe a nové se píše. I po slavném dnu přichází pocit prázdnoty a všednosti. Kdo byl dosud středem zájmu, pozornosti a lásky, zapadá v proud života a s ním ubíhá, plyne, mizí z paměti lidské. První mše nového kněze, tak dlouho očekávaná a připravovaná, je čímsi slavným. Při obětování kladeš na oltář bílou hostii a s ní všechny tužby svého mládí i svoji budoucnost, své tělo, své pozemské blaženství a vše, co's opustil pro Krista. Hrůzou se chvěješ, když po prvé vyslovuješ slova konsekrací a Pána světů svoláváš do rukou svých ubohých. A slzy vyhrknou ti, když matce své, která ti v bolestech život dala, podáváš Chléb života. Pod tíží

dojmů duše div neklesne jak váha, na kterou prudce padlo veliké závaží.

Na druhý den však vidíš se v prachu všednosti. Všední starosti, dopisování, děkování, omluvy a návštěvy. A první týden prožiješ v nesnázích a pochybnostech. Je možno, abys ty, Evžen Tesař, všední a mělký člověk, abys ty, hříšník, pozdvižen byl k moci, která převyšuje moc andělů, a k důstojnosti, která se rovná důstojnosti Matky Boží? Jsi to skutečně ty, jenž odvažuješ se jménem Kristovým říkati „Totoť jest tělo mé?“ Jsi to opravdu ty, hříšník a smělec, jenž denně přistupuješ k oltáři Božímu a přinášíš oběť dle řádu Melchisedechova? A víš-li, jak bude dále? Kněžství Kristovo jest jako ostrý vzduch horský. Každý ho nesnese. A kdo je sláb, podlehne mu. Silného sílí, slabého ubíjí. Což nečetls v jedné asketické knize: „Třtina dubem se nestane, naloží-li se na ni tolik, co unese jen dub“? Neplatí to i o tobě, Evžene Tesaři, třtino větrem se klátící?

IV.

Počátkem srpna byl Evžen ustanoven kaplanem v Tuřanech. Vzpoměl si na dubnovou noc před čtyřmi roky, kdy vracel se s Olgou s výletu kolem tuřanského chrámu.

Na druhý den jel do Tuřan, aby se představil svému faráři. Když přisedal v Zaječí, setkal se s Marií. Jela do Brna. Asi hodina zbývala do odjezdu brněnského

vlak. Odešli do čekárny zmateni, nevědouce, co říci. Začali všedními otázkami a z nich teprve jako z rozhrábnutého popele zasvítlo, co pálilo v duši.

— Krásnou slavnost jste měl, pravila Marie.

— Ano, odpověděl Evžen, ačkoliv měl říci ne, neboť jemu už nepřipadala krásnou ta slavnost. Naopak, myslel si, že by býval mohl vroucněji a zbožněji přinést první oběť někde v zapadlém kostelíčku sám s matkou a přáteli. Přece však řekl ano.

— Záviděla jsem vám.

— Na to já už nemyslím. To byla pouhá okázalost. Zbožný zvyk. Církevní slavnost. Nemyslím už na to. Myslím nyní na budoucnost. Co přinese život? Jaká nebezpečnost čekají na mě? Jaké propasti číhají? Štěstí člověka jest jak oheň vestálek: dnem i nocí nutno u něho bdít, aby nevyhasl. A co by bylo ze všeho, kdybych v dobrém nevytrval?

Vstala z lavice a hleděla naň rozzářenýma očima. Představa kterou si o něm učinila v den jeho primice, rozplynula se jako dým. Plakala bezdůvodně, bláhově. Evžen nestojí na nedostupné skále štěstí a síly a ona není zapomenutou hvězdičkou, jak si myslela. Jest to dosud starý, dobrý hoch neumějící si pomoci; poznala by to, i kdyby nic nemluvil, poznala by to ze smutku jeho šedých očí jako tehdy, když po smrti Olžině do světa utéci chtěl.

Udiven hleděl Evžen na její proměněnou tvář. Nevěděl o radosti, která se zrodila v její duši. Nevěděl o jejím slastném poznání, že není bezvýznamnou.

— Co je vám, prosím? tázal se nesměle.

— Nic, nebojte se! Chci vám jen říci, že jsem se skoro bála dnes mluvit s vámi. Vždyť vím, teď všichni vám říkají velebný pane! A myslila jsem si, zdali také dovedu říci hezky způsobně: Ve-leb-ný- pa-ne? Víte, já měla z vás strach, myslila jsem si, že už si mě ani nevšimnete, že už jste na mě zapoměl. Měl jste zakázáno dopisovati si se mnou.

— Jak bych mohl zapomenouti?

— Hle, bála jsem se vás. A dnes, když jsem vystoupila z vlaku a stanula před vámi, byla bych se nejraději viděla za devíti horami a devíti řekami. A přece jste mě oslovil, ó jak jste dobrý! Neb jinak byla bych dnes plakala celou noc, věřte mi.

— Což jste mi ublížila, abych vás ani neoslovil, když se náhodou vidíme?

— Ne, ale zdálo se mi při vaší primici, že jste daleko, daleko ode mne, víte, jak v pohádce o zlatém princí, za velikými zdmi a železnými branami, kam nikdo nesmí, ani vzpomínka.

— A nyní?

— Nyní — nevím, jak bych to pověděla — raduji se jak ten, kdo našel ztracený poklad, který už oplakával.

— A já jsem zase pln obav, jak ten, kdo poklad má a neví, jak jej ukrýti, jak jej zachovati. Nemohu spoléhat na svoje síly. V pomoc Boží doufám. Byla jste mi keřem hořícím, z něhož mluvil Bůh a posílal mě jak Mojžíše na záchranu vyvoleného lidu. Nikdy nezapomenu

na dobrodiní vašich očí; jsem a zůstanu vám vždy vděčen.

— Budu se za vás modliti, zašeptala Marie.

Vlak vjížděl do nádraží.

V.

Za měsíc po této rozmluvě nastoupil Evžen své místo. Poslední setkání s Marií naplnilo ho jassem a zaplašilo všecky chmury. Vzpomínal na ni denně při mementu za živé nazýváje ji v duchu svojí dobrodějkou. Ve chvílích snění zjevovali se mu sladké postavy světic, jak vidíval je před lety jako student, když na varhany hrával v březovském chrámu. Dojímal ho podivně rozzářený, k nebesům obrácený obličej tuřanské Immaculaty, hlavní postavy barokního sousoší Gottwaldova před kostelem. Šťastná a svatá ruka umělce, který takovou krásu vykouzil v pískovci! Myslíval si často:

— Kde's viděl tu dívku svatou a nebesky krásnou, kde? Kde's našel tak vznešený vzor? Kdybys však znal dobrodějkou mou, navždy bys zahodil dláto, neb nedovedl bys vyjádřiti v kameni — zlatého kouzla jejích očí. Paletu vzal bys a mísil barvy, hledal bys lesky a odstíny a hloubal bys a modlil by ses, až by se ti dostalo vnuknutí shůry, jak zachytit kus krásy.

V předvečer svátku Narození Panny Marie klečel Evžen ve stmělém chrámu sám a sám před oltářem Matky Boží v Trní. Ticho bylo kolem, jen s velikých věží se

ozývalo cvrlikání vrabců, varhany spaly a dřímaly obrazy svatých. Rudé svity zapadajícího slunka vstupovaly barevnými skly oken do veliké lodi a po dlažbě rozestíraly světelné koberce v pestrých, vidmových barvách. Věčné světlo, jediná živoucí věc, vrhalo žluté kmity až k stříbrnému trůnu Panny, kam už nemohly doraziti zmírající paprsky sluneční.

Na stupních oltáře klečel Evžen a pohlížel vzhůru, kde v tajemném zášeří neosvětleného presbytáře trůnila Panna a Matka, již zalíbilo se v trní. Na mysl připadal mu nápis, který mnohokrát četl na starých památkách jesuitských: *Lilium inter spinas*, slova z Velepísně Šalomounovy:

Jako lilie mezi trním,
tak jest má přítelka mezi dívkami.

Představil si Šalomouna krále, jak stojí v přímořské rovině Saronu uprostřed bělostného moře polních lilií. Jeho oko spočine po chvíli i na malé lilijce u jeho nohou, obklopené suchým a bezlistým trním. Těžce se prodírá kvítek k světlu a teplu. Kolem bují trní a ubírá mu místa i vláhy; ale tím něžněji září neposkvrněná běl jeho kalicha. A král pozorně hledí jen na kvítek mezi trním, už ho neláká pohled na širou rovinu a moře narcisů a lilií. Jediná lilie poutá jeho mysl, neboť je dokonalým obrazem pastýřky krásné z judských hor, po níž touhou hyne. Tím krásnější je lilie, protože je uprostřed ošklivého trní. Krása vynikne v ohyzdnosti. A král vzdychá na vonícím lánu:

Jako lilie mezi trnům

tak jest přítelka má mezi dívkami.

Církev užila jeho slov, aby vyslovila obdiv k Matce Boží. Lilie - ctnost, trní - hřích. Lilie - čistota, trní - ošklivost. Trní je symbol hříchu a kletby. Trnům proklet byl Adam: „Poněvadž jsi poslechl hlasu své ženy a jedl se stromu, s něhož jísti jsem ti byl zakázal — pro tento čin tvůj zlořečená budiž země: s námahou budeš se z ní živiti pro všechny dny svého života. Trní a hloží bude ti ploditi, ačkoli polní zeleniny budou ti potravou.“

Trnům a hložím byl ztrestán velký hřích první ženy a tělesné matky všech lidí. Země se stala slzavým údolím a v něm rostlo trní bídy, vraždy, neřesti, bludu a pýchy. Svou pýchou nás uvrhla Eva v porobu hříchu. Avšak pokorným vyznáním druhé Evy: „Aj, já dívka Páně“ vyvážena byla stará vina a kletba. Jméno Evy změněno bylo ve sladké Ave, požehnanou mezi ženami nazvána byla duchovní matka všech křesťanů. Je-li Kristus i naším bratrem, vpravdě jest jeho matka i naší matkou.

Zdrávas Maria, požehnaná, vyvýšená, krásou vynikající jak lilie mezi trnům! Zdrávas, lilie, která jsi z trní, to jest židů, vzešla a vůní svou všechno naplnila! Zdrávas, matko radostná, jejímž údělem bylo kvítí! Zdrávas, matko bolestná, která jsi poznala bodavé trní největší žalosti!

A na druhý den vystoupil Evžen na kazatelnu rozechvěn pohledem na nesčetné zástupy poutníků a poutnic, které naplnily do posledního místečka prostory

chrámové. Přišly ženy obtížené starostmi o hospodářství, ženy, které mlátily, oraly, s koňmi jezdily ve všední dny a ve svátek na pouť se vydaly k Matce Boží v Trní. Zuřila vojna a mužové se nevraceli. Přišly i staré matky, jichž synové na poli válečném padli, jaré květy života jejich, vyplakat přišly svůj mateřský bol k nohám matky, jež viděla umírat jedináčka svého smrtí potupnou. Přišly i jiné, jež nosily v duši úzkost a chvějný plamínek naděje, že přece se navrátí miláček jejich a opora stárí, o němž nebylo jiných zpráv nežli „nezvěstný“. Přišly i mladičké dívky s tajemstvím lásky v hlubinách srdce a důvěrně klekaly na chladnou dlažbu a prosily za šťastný návrat svých milých. Přišly i vdovy, přišly si postesknout, vypovědět svoji trýzeň, svá pokušení a svou opuštěnost.

Moře žalu, slz a vzdechů vlnilo se shromážděním. Ohlas válečné vravy doléhal v tichý stánek Královny míru.

Evžen kázal o Matce Boží. Trnitá je cesta, kterou kráčetí musí lidstvo. Země, na které žijeme, je zlořečena. Trním a hložím prokleta. A vojna je krvavý květ na trní kletém, jež zasila Eva. A jako květ odkvétá, zraje dějinami od krve Abela nevinného až po krev milionů tekoucích po všech bojištích. Puká srdce matek nad smrtí synů dražších než světlo očí, pláč sirotek rozdírá srdce, vzdechy a modlitby milujících přátel marně vystupují k mlčícímu nebi. Kletby zoufalých a rouhání nevěřících rozmetávají poslední zbytky důvěry v Otce, jenž na nebesích jest. Trní vojny!

A všichni trpí, i ti, kteří zůstali doma. Poslední síly napínají, by dobyli chleba, daru nebes nejdražšího. Zástupy hladových vycházejí z měst, klekají u lidských prahů a ve jménu Kristově prosí o kus chleba. Ó, jaký žal a jaké pokoření čteš v jejich očích, když odmítnuti nelaskavě s prázdnou jdou dál, by znova nastavili prosící ruku! Trní života!

Povznesme zrak svůj k Matce, jejíž duši pronikl meč! Ukažme jí své trním zbodané srdce a důvěrně prosme o smilování a lék! Věřme, že dobře rozumí našim strastem! I ona kráčela trnitou cestou života. I ona se strachovala o život svého syna; jak štvaná laň prchala před Herodem do daleké, neznámé země. I jejím srdcem chvěla úzkost, když po slavnosti jerusalemské po tři dny nezvěstným bylo dítě Ježíš. I její srdce rozrýval bol, když Syn její neměl ani takového útulku, jaký mají lišky a nebeští ptáci! Ó matky, jichž synové hynou v dalekých zemích, v zimě a dešti, v hladu a žízní, vzpomeneňte na její bol! I její Syn umíral bez viny a žal její byl tím hlubší, že vlastním očima patřila na jeho muky!

Hle, srdce veliké Matky, hle, srdce bolesti zkoušené, jež rozumí ranám a slzám vyhnaných synů Eviných jdoucích trnitou cestou žití pozemského!

Oči žen a dívek upřeny byly na milostnou sochu Matky Boží. Zásvětné křestní medaile Heusbergerovy, duté, z bědných dob po napoleonských válkách, s něžnými biedermyerovskými okraji, prastaré mince z dalekých krajů, veliká votivní srdce s nápisy a daty divů

třpytila se v záři dvou svíci stále hořících před sochou Panny.

VI.

Brzo šeptali si lidé po farnosti, jakého dobrého dostali kněze. I Evžen se doslechl té chvály. Odmítl ji z počátku a řekl jednou kteréśi slečně, která ho do očí chválila, jak krásně kázal:

— Jen když vám to prospělo!

Slečna už po druhé nechválila. Bohužel nezůstal Evžen stále tak duchaplným a odmítavým. Brzy mu nebyly všechny chvalořečnice tak lhostejny jako na počátku. Získávaly ho úsměvy, dárky, lichotkami, jak to bývá. Hudební jeho vzdělání bylo jim záminkou, jak se s ním dostat do styku; jednou přišly si vypůjčit noty, jindy ho žádaly, aby účinkoval při slavnosti Českého srdce, kterou hodlaly pořádati. A pokaždé slova líčeného i nelíčeného obdivu, slova, která rychle zpíjejí. Ani vzpomínka na Marii Jesenskou nebyla dosti mocna proti těm skrytým i zjevným útokům. Večer hrával na harmonium a pod okny bila srdce dvou mladých studentek, jež poslouchaly jeho tiché improvisace. Věděl o jejich odvaze a bláznivé touze; věděl, jak plakaly, když doma byly pokárány, že stávají pod jeho okny. Jakkoliv opatrný byl, ctižádost a hudba byly jeho patou Achilleovou. Byl pozván k zpěvní zkoušce na slavnost Českého srdce. Zkouška

byla v bytě mladého učitele Janovského, který tehdy také varhانیčil. Chvíli se zpívalo a pak jako by nic, objevil se čaj, víno, zákusky. Sešla se společnost zpěvaček, učitelek, studentek a důstojníků na dovolené. Pílo se, kouřilo, zpívalo. Když se přiblížila desátá, vstal Evžen a chtěl odejít, neboť slíbil doma, že se do té doby navrátí. Nepustili ho. Schovali mu klobouk a svrchník a přinutili, aby zůstal. Neodolal prosbám půvabných, kučeravých dívek a oddal se veselí a zpěvu. Zpíval březovské písničky, kterých neznali. Byli u vytržení, tleskali, lomozili. Evžen zapomněl na návrat. Půlnoc. Důstojníci se objímali s děvčaty.

Venku zahrčel kočár a před okny zaúpěl zvonek. Starý, dnou stížený farář jel k nemocnému do vzdálené vsi. Jel sám, poněvadž kaplan nebyl dosud doma. Tíha zodpovědnosti sevřela Evženovi hrud'. Prudce a rozhodně žádal, aby mu dali kabát a klobouk. Bez odporu učinili, co chtěl. Nerozloučiv se vyběhl z domu.

— Ty se bavíš s opilými lidmi a tvůj nemocný farář jede do tmy a zimy — pravilo mu svědomí. V neklidu a rozčilení čekal, až farář se vrátí. Když přišel, prosil ho za odpuštění a přiznal se, kde byl.

— Vícekráte se to nestane, slíboval.

— Nic nevadí, nic nevadí, odpovídal farář. Víím, že jste neměl zlý úmysl. Může se leccos přihoditi mladému knězi, nezná-li dobře poměrů, do nichž se dostal. Jste předmětem obdivu a pozornosti. Pronásledují vás takřka láskou. Ale horší bude, až vás budou pronásledovati špínou. Zkoumají vás. Chtějí vás mítí tam, kde

jsou sami, abyste jim nemohl býti výčitkou. Svět chce, abychom mu byli podobní v nízkosti a hanbě. Je potřebí veliké opatrnosti. Jsem už stár a moje oči leccos viděly. Myslím, že nepohrdnete mými slovy.

A farář Evženův zvolna zouval boty narychlo obuté s námahou zastíranou, ale přece zřejmou.

Evžen se zachvěl studem, přál mu dobrou noc a odešel do své světničky. Na spaní nebylo pomýšlení. Klekl před křížem a modlil se, vyčítal si, vzpomínal, předsevzetí činil.

Na mysl vstoupil mu obraz nízké, páchnoucí jizby. Na chudém loži umírá bledý, bídou a životním zápasem vysílený dělník. Křik a pláč polekaných dětí mu rozdírá duši. A žena, družka jeho radostí a námah, od sousedky vypůjčuje bílý ubrus a dvě svíce a uklízí spěšně, neboť co nevidět přijde kněz se svátostným Tělem. Přijde zástupce Kristův, alter Christus. Přijde Evžen Tesař, nový kaplan. A ne, nepřijde. Odešel, neznámo kam. Slečinkám zpívá zábavné písničky, jako clown na provaze vzrušuje příjemně jejich prázdné dušičky. Ješitně přijímá chválu a potlesk bílých dlaní. Maní zaslechne úmyslný trochu povzdech černovlasé Jindry, že jest ho na kněze škoda. A tato Jindra, která svou živostí připomíná mu zemřelou Olgu, žehne ho žárem svých temných očí a svítí mu řadou zubů. A pět let života, prožitých v samotě, studiu, upřímné snaze po dokonalosti, první oběť mešní, ten veliký hod mladé duše, čistá památka Marie Jesenské, vše odstupuje od

něho a zapadá kamsi v tmu. Jen rušná chvíle veselí, vína a zpěvu ovládá jeho srdce.

A v nízké jizbě v Chrlicích těžce oddychuje dělník. Jeho oči se obracejí ke dveřím, kudy vstoupiti má těšitel, rozhřešitel. Vstoupí, vstoupí už brzo, k posteli sedne, laskavá promluví slova o milosrdenství božského Spasitele, o životu věčném. Co platno bylo by člověku, kdyby celý svět získal, ale na duši své škodu trpěl? A potom řekne: — Nermuťte se, příteli, nad těmito sedmi dětmi, které zde zanecháváte. Otec nebeský bude pečovati o ně. On živí i ptactvo nebeské, které nežne a ne-seje, odívá i polní kvítí, jež netká a nepředě, čím více tedy bude se starati o dítky tyto, které této ještě noci ztratí svého živitele pozemského! Přijměte s důvěrou Tělo Páně! Snad dobře se pamatujete ještě, jak jste co chlapec šel po prvé k svatému přijímání. Tehdy jste nevěděl ještě, co je život, práce a bída. Kristus vás potěší. On trpěl. Ani on nepřišel na svět, aby se dobře měl, ale aby trpěl.

Tak bude mluvití těšitel, až přijde. A oči umírajícího jsou upřeny ke dveřím. Hle, konečně duní kočár před okny, za chvíli pohne se klika, žena pokleká a do jizby vstupuje nový kaplan — ne, do jizby vstupuje stařec, o hůl se opírá, ruce se mu třesou. Trpící k trpícímu přichází. Pax huic domui šeptá, k loži přistupuje, šedivou hlavu sklání, rty bolestí zkřivenými líčí nemocnému Krista na kříži přibitého a za hříchy světa umírajícího. Zvyklý viděti bídu, přec dojat je úzkostí nemocného o budoucnost sirotek; slibuje pomoc a péči. Podává

Tělo Páně a svatým olejem maže — muž bolu a pravý těšitel.

Nepravý teprve nyní se vzpamatovává z noční zábavy, jíž se s lehkou myslí byl oddal. Připodobnil se světu, světu, jenž nad propastmi tančí. Na bojištích miliony zmírají hladem a zimou, na bojištích miliony krev prolévají, zatím co v zákulisí této tragedie zní smích nevěstek, jež jediné vyhrávají, když prohrává celý svět. Toť doprovod vojny. *Après nous le déluge!* Nejistota pobízí k rozkoši, dokud je čas: Pij a zpívej a směj se — *post mortem nulla voluptas.*

Připodobněn světu. Odcizen Kristu. Svých vášní služebník ne Kristův — Evžen Tesař. Třtina větrem se klátící. Ubohý, který nepoznal ještě, že jeho místo jest na straně trpících, nuzných a opuštěných! Být přítelem těm, jimž nikdo přítelem není — toť úkol kněze Kristova. Býti hlubokým, spirituálním člověkem! Člověkem, z jehož každého slova a pohybu je patrné, že jest prostředníkem mezi Bohem a lidmi, rozdavačem tajemství Božích! Ze všech lidí stojí kněz nejbližší záhadám smrti i života. Od kolébky až po rakev obepíná lidský život svou modlitbou a požehnáním. On přijímá u pramene křestního nově zrozené dítě do společnosti všech křesťanů. On vyučuje je o cíli života, o věčné spáse. Z jeho ruky přijímá věřící chléb života. Jemu svěřují v přítomnosti zpovědnice tajemství svého srdce, on jest lékařem bolu, pro nějž už nebylo léku, a dárce pokoje, jenž ztraceným zdál se. On spojuje dvě milující se duše svátostným svazkem, který jen smrt může rozloučiti.

On stojí u lůžka umírajícího křesťana a dává mu poslední útěchu a nebeským pokrmem posiluje na cestu do věčnosti. On doprovází zemřelého k místu věčného odpočinku a první hrst hlíny vrhá na rakev spuštěnou v hrob. Jak vznešený úřad! Jak vysoký život! A jak jej zhudlařil, snížil, jak na něj zapomenul!

Celou noc proklečel takto Evžen, až zvonilo ranní klekání. Povstal unaven na těle i na duchu. Umínil si, že ode dneška začne nový život. Vyhne se Janovskému a jeho společnosti. Bude horlivě navštěvovati nemocné, s láskou a soucitem bude jim pomáhati v nedostatku a opuštěnosti. V každém bude viděti Krista samého. Vždyť Kristus odmění dobré skutky, jež činíme jednomu z bratří jeho nejmenších, jako by jemu samému činěny byly. Kristus umírá nahý u našich prahů, napsal svatý Jeronym, a my žijeme v lehkomyšlnosti, přetvářce a sobectví. Kristus bude nás soudit a trestat nejenom za zlé, jež jsme spáchali, nýbrž i za dobré, jež jsme učinit opomenuli.

Úmysly své začal plniti brzo. Nejčastěji navštěvoval staříčkou trpitelku chrlickou Evu Hofmanovu. Ve vsi jí říkali prostě Evička. Kdykoliv vstupoval do její nízké světničky, myslíval si: — Sem by přijíti měli všichni, kteří nepoznali lidské bídy, sem by choditi měli jako do vysoké školy duchovní. Evička byla perla trpělivosti a odevzdanosti do vůle Boží. Přes padesát let prožila na lůžku se zchromenýma nohama, padesát let opuštěnosti od chvíle, kdy po prvé co patnáctileté děvče tančila u muziky a domů se vrátila se zhoubnou zachlazení-

nou. Padesát let bylo přílišné pokání za jedinou noc lehkomyšlnosti. Evička trpěla za jiné, za děti neposlušné, za hříšníky zatvrzelé, obětovala své utrpení za zdar misíí a exercicií, za sílu kazatelů a trpělivost zpovědníků. Svou modlitbou mnohému člověku vyprosila milost a záchranu, mnohému, který toho ani netušil a nepoznal, komu má býti vděčen. Ač nikdy neměla dítěte, mnoho bylo těch, které svou modlitbou zrodila k novému životu. Dobří lidé ji navštěvovali, jídlo přinášeli, topili, uklízeli.

Rozhovor s Evičkou býval Evženovi duchovní lázní. Řeč její byla jiná než obvyklá lidská řeč. Nebylo v ní trpkosti, posměchu, opovážlivého posuzování. Svatý Jakub dobře napsal ve svém listě, že lidský jazyk je souhrnem nepravostí — universitas iniquitatum. A je vskutku souhrnem lží, pomluv, nadávek, nactiutrhání, klení, a rouhání. Proč právě v řeči, nejdokonalejším úkonu lidském, jsou soustředěny všechny nepravosti? Řeč Eviččina byla ryzí, takřka pročištěná dlouholetým utrpením a neustálou modlitbou.

Podivno bylo, jak jí ležely na srdci cizí bolesti a trampoty. K ní chodily dívky a svěřovaly jí tajemství, jichž by ani vlastní matce neodhalily, k ní chodily ženy postěžovat si nesnáze a strasti manželského života. A ona pak celé dny, kdy v samotě byla, myslila na všechny ty bolesti a pociťovala je jako své vlastní. Úsilnou a vytrvalou modlitbou snažila se pomoci všem stísněným. A pomáhala.

Přišel-li Evžen, obviňovala se často, že „pokoje ne-

zachovala“ a nad opuštěností svou se rmoutila. Snad bylo jejím zvykem před každým se vinit ze slabosti a nedokonalosti. Neměla pozemských tužeb, jen jedinou: býti pochovánu v hrobě svého tatíčka. Po léta přeplácela místo, kde byl pohřben. Stalo se však omylem, že hrobař ten hrob vykopal, a byla tam pohřbena jiná, cizí osoba. Když se to Evička dověděla, plakala dlouho.

Hluboká byla její pokora a důvěra k Bohu. Nikdy se nepřestávala podivovati dobrotivosti Otce nebeského, který ji, neužitečnou a nepracující, obživoval. Pravila jednou Evženovi:

— Považte, já mám každý den něco k obědu, někdy i k večeři, považte!

Bylo to v neděli, když zaopatřoval Marii Skácelovou, která si vzala zlého vdovce. Po půlletém soužití onemocněla z ran, kterými ji zasypával. Přivítala Evžena s úsměvem majíc už na lících růže, zlověstné souchotinářské růže. Vyrostla v bídě a dusnu továrny. Když jí bylo čtrnáct let, po prvé se zamilovala do hezkého hochy. Ten si jí nevzal, byla chudobná. Jinou si vzal, ale za tři měsíce po svatbě umřel.

— Půjdu za ním, pravila tiše.

Evžen ji těšil, jak uměl nejlépe. Muž se odstěhoval, když onemocněla, tři neděle nebyl už u ní a na všechny vzkazy odpovídal: — Umřít musíme všichni.

Evžen slíbil, že ji brzo navštíví. Netušil, však, jak blízký jest její konec. Asi za týden přišla pro něho její sestra a prosila, aby k nim přišel.

— Volá po vás neustále a nikoho nechce u sebe jen vás.

Spěchal tam. Byl už večer. Jizba, kde ležela nemocná, byla temná. Nemohla snést světla a rozeznávala všechno i potmě s přesností podivuhodnou.

— Jak se vám daří, Mařenko? ptal se jí Evžen.

Volala matku a poručila jí, aby přinesla velebnému pánu vycpávanou židli z vedlejší světnice. Nechtěla, aby seděl na obyčejné. Byla v horečce, mluvila naivností a počínala si jak dítě. Dávala mu otázky:

— Která písnička je nejkrásnější?

Když nemohl uhodnout, pravila:

— Zdrávas Maria, anděl Páně s nebe!

Místo anděl řekla však andel. Vyslovovala s námahou. Po chvíli prosila:

— Velebný pane, přijdete zas? Přijdete zas?

— Ano, zítra ráno přijdu.

— A přinesete mi něco na čtení?

— Přinesu, cokoliv si přejete.

— Nějakou krásnou knížku bych chtěla.

— Ovšem nejkrásnější, co mám, vám přinesu.

— Ale zamilovanou! přikazovala ještě.

Kamarádka z továrny přišla ji právě navštívit a přinesla jí cukroví nějaké. S dychtivostí rozbalila Marie balíček a hned mu nabízela. Vzal si kousek.

— Nevíte jakou radost jste mi udělal, řekla zapadajíc do podušek. Nejedl ovšem a po chvíli položil ten kousek na stůl. Zpozorovala to a volala:

— Ó, vy jste to zahodil, vy jste pyšný!

— Ó ne, ujišťoval ji, to já jsem si jen na stůl položil. Vezmu si to, až půjdu domů. To já nikomu nenechám, kde pak, já také rád sladké věci.

Za chvíli se zdvihla a pravila:

— Velebný pane, vypravujte mi něco!

— A co bych vám měl vypravovat?

— Něco hezkého, abych nemyslela na smrt, něco ze života! Něco ze svého života!

Řekl nazdařbůh, aby ji odbyl a upokojil:

— Potom by se vám o tom zdálo a nemohla byste spát. Pohlédla na něho udiveně a řekla se zvláštním důrazem:

— Což by to bylo tak strašné?

Ta slova mu zapadla do duše na nejcitlivější místa.

— Což by to bylo tak strašné? opakovala.

Neodpověděl. Nevěděl, co odpovědět. Sklíčil ho podivný důraz, který položila nemocná na ta slova. A napadlo mu, nemá-li ta umírající in articulo mortis zbystřenou intuici podobně jako má zbystřený zrak, že vidí i potmě; neuvidí-li svým duševním zrakem jeho minulost temnou a přítomnost plnou slabosti a mělkosti; neuvidí-li, jak nedokonalý a zápasící jest její těšitel? Rozbřesklo se mu náhle. Vzpomněl si, že jí řekl, hned když přišel:

— Kristus Pán vás neopustí. Odpověděla tiše:

— Opustí.

Myslí napřed, že to řekla s cesty, neporozuměvši jeho slovům. Nyní však se mu zdálo, že to řekla s roz-

myslem, vycítivši, že kněz jí říká pouhá slova, jež ne-
tryskají z duše opravdu silné a věřící.

Do rána zemřela Marie Skácelová.

VII.

Evžen se nadobro rozešel se společností Janovského. Nevyhledával však společnosti a v samotě svého snění vracel se v myšlenkách k Marii. Na jejím světlém zjevu zachycovala se jeho výčitkami rozrytá a umdlévající duše. Svoji novou horlivost v duchovní správě, svoji náhlou lásku k nemocným a lepší pochopení kněžského ideálu připisoval jejím modlitbám, jimiž ho ujistila, když spolu mluvili v Zaječi.

Tehdy dostala se mu do ruky knížka Bouškova „Láska Aubalenova“. Jako ozvěna vlastních citů připadala mu ideální a čistá, za hrob sálající přátelství slavného félibra k něžné a andělské Zani. Krásná Zani se dokonale shodovala s jeho čistým snem o Marii. Zalíbila se mu i modlitbička Zanina: „Krásný, krásný kříži“, se kterou na rtech umíral Aubanel. Rozhodl se poslati knížku tu Marii. Poslal a přiložil dopis plný vroucí něhy a oživené vděčnosti.

Marie odpověděla také knihou. Byla to Demlova „Miriam“. Podivovala se upřímně tomu dobrodružnému štvanci, jenž opěvoval svoji tajemnou sestřičku. Prosila Evžena, aby si přečetl tu knihu a napsal, jak se mu líbila. Evžen už knihu Demlovu znal. V kterémsi žen-

ském časopise četl, že „básník se v knize té sklonil před krásou ženské psychy“, a pak ještě jakýsi běžný žvast o „das ewig weibliche“. Když vracel „Miriam“ Marii, napsal jí:

— Za vysokým cílem jdu, sestřičko má. Vím, že jsem slab. Bůh žádá a očekává od člověka jen dobrou vůli, ne sílu. Nenechává nás nikdy zvítěziti dokonale nad překážkami, abychom úspěchu nepřičítali vlastnímu přičinění. Kdykoliv jsem se domýšlel o sobě, že jsem dokonalý — a bylo to často, přiznávám se — v zápětí dopustil jsem se chyby, a ta rozervalá potom mou duši sterými výčitkami. — A tu chybu připustil Bůh, abych jasněji viděl svou slabost, kam bych až klesl, kdyby mě nevedla jeho tajemná ruka. Jsem tedy vděčen Bohu za vše, co na pomoc dal mi, když kroky mé byly vratké, za každý paprsek světla, který mi poslal v slepotě mé, za každé vnuknutí lásky, za každý pohyb a tluk mého srdce, jež obrátil k sobě. I vás přijal jsem z ruky Boží jak zářící skvost. Nebyl to prázdný sen, co dobrého tušil jsem ve vaší duši, co bylo mi živoucím svědomím mimo oblast mé zmučené duše. Snad ani o tom nevíte a bezděčně zachraňovala jste mne jak hvězda, jež bloudícím plavcům cestu ukazuje, ač o tom neví. A pro budoucnost, jež temná je dosud, já prosím Boha, aby mi zachoval úctu a důvěru ve zlatou záři vašich očí, čistých studánek, z nichž pil jsem zázračný nápoj milosti Boží.

Říkám-li dnes sestřičko moje, jest to hlas slabosti mé, již bylo potřebí svatých a velikých světél, a jest to hlas vítězství mého, jehož jsem dobyl, ač jsem

byl sláb. Kéž by má vděčnost a pokorná úcta k vám mohla se přelíti v netělesný oheň duchovní lásky, který by zdaleka aspoň se podobal něze Jeronymově k Eustochii a Dantovu vznešenému zbožnění Beatrice.

V.

VE VÍRU LÁSKY

I.

Říjen roku 1918.

Hladoví a otrhaní vojáci rakouští prchali z nemocnic i posádek, v lesích se skrývali za dne, za noci na loupež vycházeli a stali se postrachem kraje. Vojenské úřady rekvirovaly zvony z chrámů, cínové píšťaly varhan a měděnou krytinu věží a střech.

Rozklad vojenské kázně, hlad a obecné utrpení skončilo válku, veliká habsburská říše se rozpadla v národní státy, a ty přijaly z rukou amerického profesora a puritána záruku svobody a kus chleba. Se všech front navraceli se vojáci v přeplněných vlacích, a mnozí z nich, kteří na střeše vagonu jeli, životem zaplatili jízdné. Touha po domovu. Návrat, konečný návrat do rodné vsi!

Tehdy stával Evžen často před tváří smrti. Neznámé choroby, přivlečené zavšivenými vojáky z dalekých krajin, zachvátily náhle celé kraje. Na sta mladých životů hynulo denně chřipkou a tyfem. Denně zvučel jediný zbylý zvon tuřanský pohřební doprovod těm, kteří

podlehli. Před rakví kráčel bledý kněz, který v dešti a blátě, dnem i nocí přinášel nemocným božskou útěchu a zemřelé provázel na svaté pole. Jak zasévač kladl vzácná semena lidských těl do lůna země. A semeno zhynouti musí prve než nový se rozpučí život. V zadumání hledíval v otevřený hrob, co hřbitovem nesla se lkavá pohřební píseň. Nezdál se mu vždycky děsným ten hrob, ba zdál se mu krásnou branou, porta speciosa, za níž lepší svět člověka očekává. Lidé plakali u hrobu. Nejednu slzu uronil s nimi. Ale pak si pomyslně, že je nemoudré rmoutiti se nad smrtí člověka. Vzpomněl si na svatou Kláru, jak umírala. Nevyčítala Bohu: — Proč žádáš mého života? ale modlila se: — Otče nebeský, děkuji Tobě, že jsi mne stvořil! A v Knize Moudrosti také je psáno o zemřelém spravedlivci:

— Protože se zalíbil Bohu, stal se miláčkem jeho, a ježto živ byl mezi hříšníky, byl přenesen. Vyvržen byl, aby zloba nezměnila myšlení jeho neb aby lest nesvedla duše jeho... Líbilať se Bohu duše jeho, proto rychle jej vyvedl z prostředka nepravostí.

Na tato slova vzpomínal Evžen, kdykoliv sypal hlínu na rakev zemřelých, kteří vrcholu došli v krátkosti.

A myslíval si:

— Jaké štěstí, zemřít v rozkvětu mládí a nevinnosti a přinést Bohu duši čistou a bílou, jak odešla od křtelnice, dokud jí svět nepošlapal! Bůh jest jak dobrý vychovatel, jenž odvádí svěšené děti od pohoršlivého kvasu, aby zůstaly bez úhony. A jako pastýř je Bůh; často se přihodí, že ovce nechtějí poslechnouti pastýře,

když volá je do ovčince. A co učiní? Nejmenší jehňátko vezme do náručí a k salaši odchází s ním, aby svým bekotem přivedlo za sebou celé ostatní stádo. I s námi činí tak Bůh. Koho nejvíce milujeme, nám bere, aby nás získal.

A tak cítil Evžen uprostřed plačícího davu van vyšší myšlenky, která je předmětem nejvroucnější víry a nejtupější pohany, myšlenky o nesmrtelnosti lidské duše.

— Já jsem vzkříšení i život, bylo vyryto na velikém kříži, jenž uprostřed hřbitova stál, kdo věří ve mně, byť i zemřel, žítí bude a já ho vzkřísím v den poslední. Není vše skončeno smrtí. Cít spravedlnosti, každému člověku daný a v bludišti světa neukojený, volá po trestu na bídne a po odměně pro dobré. Jak často dokonává ctnost, schýlená v hoři a potupená, nepoznavši úlevy ani laskavých slov, která by odplatila, zatím co neřest usíná v růžích a úsměvném vítězství nepomstěna! Je-li Bůh, je spravedlivý. Za hrobem stíhá zločiny nepotrestané a odměňuje zásluhy zneuznané. A je-li Bůh, je dobrý. Nemůže býti ukrutným katem svých tvorů, aby je naplňoval touhami neukojenými a pudil za cíli nedosažitelnými. Věčná žízeň po štěstí, jež od kolébky až po rakev člověka trýzní, byla by ukrutným činem Tvůrčovým, kdyby neměla býti nikdy a nikde ukojena. Není-li nesmrtelnosti, jest život šíleným letem v temnou noc a nicotu. K čemu touha po blahu, jež mučí naše srdce, jestliže hrobem končí vše? A končí-li se, musíme vyznati, že prchavé radosti života klamaly božskou žá-

dost našich duší, že naše láska k pravdě a ctnosti byla jen prázdným snem, a náš bol nad stíny a nedokonalostmi života jen dětinskou bláhovostí. Ó nikoliv! Neklid našich duší ukojen bude, až jako ptáci letící v neznámé dálky se přenesem přes moře a prostory všecky, přes bídná rasoviště země a na Srdci Božím spočinem v pokoji věčném!

Na vítězné bráně starého indického města Fathepur-Sikri nalezen byl arabský nápis: — Ježíš — pokoj budiž s ním — pravil: Svět jest jen most; přejdi po něm, ale příbytku nestav si na něm. — A Apoštol napsal: — Nemáme zde města zůstávajícího, nýbrž hledáme budoucího. Život náš jest jen cesta k domovu, jsme stále en route vers la patrie, jak v dopise napsal jeden Francouz místo data.

K tajemné mušli lidského srdce měli by přiklonit ucho nevěřící. Ta mušle zachycuje hlasy z dálek, výšek a hloubek, tušiti dává jiný svět, rozumu nepochopitelný.

Zbytečný je náš zájem o žvasty profesorů, kteří vykládají v přeplněných sálech velikých měst o víře v záhrobí, o spiritismu a nekrangelii, o posledních poznatcích vědy „o tak zvané“ nesmrtelnosti lidské duše. Všichni se chvějí, když profesor X pozdvihne významně prst a řekne svým posluchačům: — Lidský život a neúnavnou pílí jsem vynaložil, abych dokázal, že víra v záhrobní život jest jen tragickou ilusí lidstva. Avšak nyní mohu říci: Snad bylo mé poslední poznání přece jen předposledním.

Posluchačstvo žasne nad doznáním vědcovým, podivný

šepot nese se sálem, podivná řeč, z níž zbyly jen sykavky. A přece — k čemu ten úžas? Či je hodno podivu, že vědec dokonav životní práci neodvážil se tvrditi nic jiného, než co každé dítě ví na vsi, jež první rok učí se katechismu?

O dušičkách oživly hroby něžnými květy aster a chrysantém a nescíslnými světly, znameními to lásky, jež hoří i za hrob a s důvěrou pevnou čeká, že se shledají duše, které se milovaly. Nepohlavně, jak dítky přitulí se k sobě milenci, jež rozdělil svět a nevole lidská. Tam nebude hořeti vášeň a nízkost, jež kalila na zemi čistou slast života. Tam budou splněny nejkrásnější sny našich duší, jež nedovedou se povznést z všednosti věcí. Tam, v trvalém sídlišti vyvolených, palem lilií budou se procházeti milující duše v objetí sesterském. A budou to duše vítězné, které přemohly tělo i svět. Jen ty!

Tam potkám opět svatou duši Marie Jesenské — tak snil Evžen — přesladkou duši sestřičky své, ji uvítám šťastně jak vykoupený otrok, když okovy odhazuje. Těla svá zemi zanecháme — ať pohřbí je s obvyklou pompou — ale my vzlétneme před Boží trůn, vklínění v sebe nejčistší láskou, povýšení jasnějším poznáním Boží krásy, které nám na zemi nemožným činil studený rubáš tělesnosti.

Cesty duše v záhrobí byly tenkrát Evženovi neméně známy než cesty ke hřbitovu, po nichž chodíval denně.

A lidé hynuli na ztuhlé slámě v nízkých a smrdutých bytech, bez chleba, bez tepla, bez světla, bez peněz, jimiž by zaplatit mohli pochybnou lékařskou pomoc.

Řeka smrti umílala břehy života a k neznámým mořím odnášela nelítostně nejdražší poklady, které měl svět.

II.

Ostrovský adjunkt se vrátil z Italie jako legionářský důstojník. Oči měl ještě černější a zuby ještě bělejší. Na koni přijel k Jesenským, smál se, očima blýskal, jak by se docela nic nepříhodilo, jak by dvě leta nebyl v cizině. Nadlesní nadšeně přivítal ho jako syna, popili, pokouřili, nadučitele pozvali, mariáš hráli, jak před dvěma lety. Adjunkt se smál, bílými zuby svítil, starého pána vyhráti nechal jak přede dvěma lety.

Za měsíc jmenovali ho správcem velkostatku bývalého císaře Karla v Březově. A on pomýšlel na ženění. Koncem února požádal nadlesního znovu o Marii.

V neděli po obědě promluvil nadlesní s dcerou.

— Dobrý to člověk, budeš s ním šťastna. Bud' k němu laskava, připrav se, slušně mu odpověz, až se ti vysloví. Přejde dnes odpoledne. Jedná se o tvoji budoucnost, o tvoje štěstí. Myslím, že víš, jak se máš chovat.

Marie stála jak socha, bez hnutí, beze slova.

Nadlesní vytáhl dýmku z úst, nadzdvihl husté a šedivé obočí a pohlédl na dceru.

Marie skryla obličej do dlaní a začala plakat. — Nu? Jaký pak pláč? Jednou to být musí, milé dítě.

Nechápal dobře slz Mariiných. Myslil, že pláče jak

každá mladá dívka, když se má vdávat a opustit otcovský dům.

— Zvykneš si, zvykneš. Nebude to tak zlé, jak si myslíš.

Marie zaštkala hlasitě a mísíc pláč se slovy pravila přerývaně:

— Tatičku, odpusťte, já se nebudu vdávat, nechte mne doma!

Zasmál se, neboť dosud nechápal. Dceřin pláč si vysvětloval dětinstvím, prostotou a nezkušeností. Vyrostla v samotě, nepoznala světa a společnosti. Bojí se života. Jen až učiní první nesmělý krok, obeznámí se, svlékne svou naivnost a bláhové rozmary.

— Nu, a co doma? Co doma, prosím tě? Nejsi už dítě. Nebud' rozmazlená!

— Tatínku, já nemám adjunkta ráda! vzlykala Marie a vyřknuvši tato osudná slova, jež obsahovala důvod jejího pláče a krajní úzkost snivé duše, odstoupila až ke zdi, jako by se bála, že v prostoru mezi ní a otcem něco vybuchne. A vybuchlo.

Nadlesní nadzdvihl po druhé obočí: tenkrát se pod ním zjevilo dvě šedých, ocelových, hněvem zalitých očí. Odstrčil černou kávu a vstal prudce od stolu. Zabafl mocně z dýmky a zahalil se kouřem. Nebyl zvyklý, aby mu někdo odporoval. Drvoštěpi a hajní se před ním třásli. Co poručil, bylo neodvolatelné. V lese i doma. Jeho rozléhavý hlas míval nejbližší ozvěnu: „Ano, pane nadlesní“ — to v lese: „Jak si přeješ, tatínku“ — doma.

Přešel několikrát jídelnu, zabubnoval prsty na okenní

tabuli, dýmal mohutně, zůstal pak státi před Marií a zdánlivě uklidněn pravil:

— Rozmysli si všechno dobře. Nechápu, co ti vjelo do hlavy. Pravím ti prostě, že je mým přáním, aby sis vzala adjunkta Müllera. Myslím, že jako otec mám právo vysloviti takové přání. Buď rozumná a pamatuj, že vhodná chvíle se nenaskytne jen tak z čista jasna. Nutit tě ovšem nechci. Jsem ale starý, zkušený člověk, znám život a mám na mysli jenom tvé dobro.

Prošel opět sem a tam, jako by hledal další slova. Neplýtlval jimi nikdy. Zastavil se před Marií, jsa přesvědčen, že řekl vše, co říci měl, a aby to potvrdil, řekl úsečně: — Tak! a odešel.

Po chvíli vstoupila matka. Viděla, jak otec odešel z jídelny dříve, než bylo jeho zvykem. Tušila neblahou věc. Nové slzy, hojnějších prvních.

— Co se stalo, dušinko?

Marie stála pořád na tomtéž místě u zdi a nebyla k utišení.

— Umoudři se a neplač! Konejšila ji matka a po vlasech hladila. Marie vypověděla jí všechno. Že odpoledne přijde adjunkt, že ho nemá ráda, že si ho nevezme, a že se nechce vdávat.

— Nic to, dušinko buď jen zas klidna. Bude to zlé, ach, velmi zlé. Tatiček bude se horšit. Ale, co činit? Snad všechno dobře dopadne.

Máti neporadila, nemohla. Nebyla zvyklá rozhodovat a jednat. Plnila vždy jen tatičkovu vůli. Ta byla jí nejvyšším zákonem. Byla však na straně dceřině a cítila

s ní. Doufala, že se vše urovná. Tatíček ostatně byl prudký, ale ne tvrdý a nelítostný. Dceru svoji miloval hluboce. Co činil, činil v domnění, že jí tím prospěje. Nešťastnou nechtěl jí činit. Mýlil se však, když myslel, že Mariiny vdavky lze vyřídit pouhým rozkazem, jako vyřizoval všechny ostatní svoje věci.

Marie odešla do zadního pokoje, zavřela za sebou dveře a počala psáti Evženovi dopis. Vypsala mu všecko, co se stalo. Co dosud skryto bylo v tajných záhybech její duše, vybuchlo jak sopka a žhavá láva lásky lila se vpřed. —

— Nemohu učinit, jak přeje si otec, psala nakonec. Ovšem, byl ke mně vždycky dobrý. Srdce mi to rve, pomyslí-li, že já, jeho jediné dítě musím mu způsobit bolest. A proč musím mu způsobit bolest? Protože nemohu zapomenout na vás. Ach, tak krásně bylo mi samotné! Zdá se mi, že nikdy bych nemohla opustit svůj pokojíček. Proč se mi nechce ven, proč je mi zde tak krásně, tak mile? Víte proč? Já vám to pošeptám. Protože jsem vzduch jeho prosytila sny a vzpomínkami na vás. A jest mi, jako by každá vlna vzduchová mi vás přivívala. Jest mi jako princezně v pohádce, víte, té, co v růžích spala a čekala na svého prince. Přišel jste, do mých růží jste dýchl a odešel. Ale kouzlo zůstalo. Zapomenout na vás — bylo by mi bořiti krásnou stavbu, ubíjet nejčistší touhy. A já nechci, nechci zabíjet svoji lásku!

Když přišel adjunkt, omluvila se, že jí bolí hlava. Umínala si, že tak bude činiti stále, dokud nepřijde odpověď od Evžena.

III.

Když dostal Evžen Mariin list, myšlenka strašná počala hlodati v jeho duši, myšlenka, že by mohl ztratiti Marii. Což přinutí-li ji otec? Stane se ženou jiného, ženou všedního člověka, po jehož boku hynouti bude jak nedobře přesazený květ. Surovou smyslností zmocní se kdosi jejího čistého těla, zcuchá kadeře zlaté, zničí ji jako číši křišťálovou, jejíž krása se rozpadá v střepy, jak se jí hrubá dotkne ruka. A kdosi, hrubý a nečistý, hloupý a nevzdělaný, jenž kromě tučných příjmů nemá nic, zhola nic, ani ne duši, bude mít právo hleděti v její zlatisté oči, bude mít právo, výlučné právo na její tělo jako na koupenou věc. A nikdo jiný už nebude míti práva říci jí něhu, již vnuká jediný pohled na její andělskou krásu, nikdo jiný nebude míti práva políbit její bílou ruku. Nikdo jiný, jen on, pravý umělec života, jenž dovede vždycky vybrat a koupit nejkrásnější věc. Nikdo jiný, jen on, šťastlivec, který byl schopen uzavřít kup a nabídnout zajištěnou existenci, elegantní byt, dva překrásné chrty, jízdu na koni v zámeckém parku, piano od nejlepší německé firmy a mnoho, přemnoho jiných roztomilých věcí a vzácných kratochvílí. Jen on, majetník roztomilých věcí, může být zároveň majetníkem těla, jaké se mu zlíbilo koupit. Není naprosto zvyklý vyhodit peníze nazdařbůh. Dobrým je znalcem ve všech potřebných věcech. Má zaručeně vyvinutý praktický smysl — sens pratique. Ještě nikdy ho neošidil řezník,

ani obchodník koňmi. Takový lecjaký handlíř do dvora přijde, obhlídne hřibě, chybičky nemůže najít, povídá:

— Dlouhý má krk, slevíte stovku, pane správče!

— Oho, povídá pan správce, myslíte, že tomu nerozumím?

A popleskává ušlechtilé zvíře po krku.

— Bud'to anebo, pět tisíc, ani korunu méně!

A handlíř poslušně klopí, co žádá pan správce.

Ó, pan správce březovský výborně prodávat umí! Ještě nikdy se nemýlil v ceně, kterou měl žádat. A kdo by pochyboval, že umí také kupovat dobře? A kdo by myslil, že se zmýlil pan správce, když požádal o ruku slečny Marie Jesenské? Kdo by pochyboval? Ještě nikdy se nezmylil. V krásných koních má zálibu, v ohařích s lesklou, hebounkou srstí — v krásných ženách neméně, holoubci moji! Všecko je smluveno řádně s nadlesním starým. Co hrdlička na to řekne, nu, to už se spraví! Každá se upejpá, každá se stydí, avšak na oko jen; ráda se vdá a v noci štěstím pláče! Znam to přec! Láska? K smíchu, kdo by se na to teď ptal? To studentům nechme a mládí nezkušenému! My rozumně hledíme na svět, jsme praktičtí lidé.

Pozvánky tisknout se dají, sjede se panstvo. Zahrčí kočáry před kostelem. V bezvadném fraku vystoupí ženich, březovský správce a s úsměvem šťastného dobyvatele k oltáři povede nejkrásnější dívku celého kraje, nejčistší květ, jež chřibské vydaly lesy.

Dav zvědavců bude se tísnit u brány chrámu. Dohučí varhany. Maličká ještě chvíle, jen strpení, prosím, než

před svědky stvrdí se v matriční knize, že Marie Jesenská stala se ženou Josefa Müllera. Hle, už vyjdou. Nevěsta v závoji protkaném snítkami myrtovými, bledá a krásná. A pan správce, prsa vypnutá jak při jízdě na koni, svítí bílými zuby, pokývne hlavou, do kočáru sedne, kořist svou odveze, majetek svůj, výhradný majetek, na nějž on jediný má právo. Dvorské chase vysází víno rybízové, hlučno a veselo bude v březovském zámku!

Avšak ne, toť nemožný obraz! Marie vytrvá! Nikdy se neprovdá za muže, který by nedovedl ocenit ušlechtilosti její duše. Nikdy nebude družkou člověku, jehož si nemůže vážit! Podstoupí veliký zápas za svoji svobodu, za svoje vznešené city, za svoji duši. Nestrhne do bláta duše své. Za lásku proti lásce bojovat bude, proti lásce milovaného otce, jenž vždy byl pln dobroty k ní. Bude ho prosit, bude plakat, na šíji bude mu viset a kolena jeho objímat bude. A on se nezatvrdí, až uvidí slzy v jejich očích, v očích svého dítěte jediného. Se země pozdvihne ji, hlavu svou šedivou nakloní k ní a dlouze ji políbí na zlaté vlasy. Vše bude odpuštěno, vyrovnáno. Správcovi napíše omluvný list a ještě večer s ním hajného pošle do Březova. Ulehčení, ticho a mír jako po bouři opět se rozleje zámečkem bělohlinským. V krbu starodávném vesele zapraská oheň, a jako jindy přinese Marie nacpanou dýmku, tatíčkovi podá, přezuvky přichystá, mokré odnese boty. Husté obláčky dýmu zvýší ještě příjemnost večerní chvíle. K pianu usedne Marie a zahraje otcovu nejmilejší „Jdi, bláhový“ z „Hubičky“.

Obláčky ke stropu vystupovati budou a suchými prsty v taktu poklepávati bude nadlesní jak obyčejně...

Z těchto těžkých dum a nejistot probudilo Evžena chladno ve světnici. V kamnech vyhasl oheň. Rozdělal jej znovu — byl teprv břez — a prochodiv půl hodiny po světnici, usedl, aby napsal Marii odpověď. Napsal několik řádků, ale nemohl dále. Únava tížila tělo. Prosil domácí o horký čaj.

Nová chmura dolehla naň:

— Neberu-li na sebe část zodpovědnosti svým dopisem? ptal se sám sebe. Jakým právem chci zasahovat do cizího osudu? Jakým právem chci rušit naděje starého nadlesního? Proč vlastně jí píšu? Mohu jí poskytnout něco výměnou, jestliže pro mne a pro moje sny zřekne se výhodného sňatku? Kdož ví, zdali by nebyla šťastna s březovským správcem? Jakým právem chci pustošit štěstí bytosti lidských? Jsem opravdu tak vznešený, silný a svatý, abych mohl si troufat urvati Marii zemi, pro kterou snad je stvořena? A což, když pod tíhou života klesnu, když se zpronevěřím svému svatému povolání, budu i potom hoden jejího pohledu? — ó v té hodině budu jen odporným hmyzem, a ona setře se poslední vzpomínku na mě jak na něco ošklivého! A potom teprve bude šťastna, až navždy se odpoutá od památky mé, až zapomene na všechna slova má a spálí dopisy všechny, jež psal jsem jí kdysi — — až nebude, nebude moci se rozpomenout na výraz mé tváře!

Co napsati nyní? Koho ušetřiti? Kterou cestu na-

stoupiti? Co je nyní správné, co charakterní? Tyto otázky vyvíjely se před jeho duševním zrakem jak barevné stuhy z papírového bubínku.

Cítil, že bude mu nesnesitelné, provdá-li se Marie. Byl si však také vědom, že nemá ve skutečnosti důvodu hněvati se na někoho.

— Proč zazlívám černému a smělému dobyvateli? Proč ho zesměšňuji v duchu a obviňuji z podlosti a sobectví nejhoršího? Což jsem sám lepší než on? Jsem méně sobecký a dobyvačný než on? On chce tělo, já chci duši. On potřebuje tělo, já potřebuji duši. Jest mi jak révě, která se upjala k štíhlému jedlovému kolu. Půl života ulpěla na něm. A přišel vinař, ne vinař, ale zlovolník jakýs a uchvatitel, ze země vyrval jedlový kůl, až všecky úponky bolestně zapraskaly. Potřebuji duše Mariiny, abych nezhynul. Potřebuji jí. Jsem jen duchovní parazit — nic více, sobec, nic více — jako březovský správce, rovný mu ve všem, i v nízkosti.

Co mám odpověděti? Víím, že čeká na moje slova. A moje slova rozhodnou. Píše mi vyznání lásky a já musím jí odpověděti. Vzdát se jí nemám síly, ne, ne, pak by můj život byl bez smyslu, bez krásy, bez vůně.

Prochodil opět půl hodiny po světnici, kde vlahé se šířilo teplo. Dopil čaj a s hlavou rozpálenou duševními mukami a se srdcem bijícím mocným tepem neprostředně pocítěné a živelné lásky usedl znovu ke stolu, aby dopsal dopis.

Sestřičko,

píši vám a pochybuji, zdali tento můj dopis bude jen

slabým odleskem mých myšlenek a citů. Vzpomínám si, že jste mi psala kdysi o mých listech, jak působí vám utrpení, ale utrpení sladké. Snad už tehdy, když psala jste mi takto, byl v duši vaší rozpor. Ti, kteří vás milují, přejí si, abyste byla šťastna. Ne ze zlé vůle, ale z dobré vám doporučují, abyste se provdala za muže, který by vám dal vše, o čem může dívka vašeho rodu a vzdělání sníti: postavení, blahobyť, obdiv a pozornost společenskou, zábavy skvělé, vybraný vkus, lásku a rodinné štěstí. Bojím se, že já bych měl býti snad příčinou, abyste odmítla toho muže. O, je nebezpečno zasahovati v osudy lidské! Nyní bych si upřímně přál, aby mne nebylo, abych zapadl očím i paměti vaší. Chtěl bych, abyste mohla jednati bez ohledu na mne, úplně volně a samostatně. Kdyby mne nebylo, snad byste s tváří zardělou blahem přijala vyznání lásky a nabídku k sňatku. Zlořečím svým slovům, jež jsem vám psával, zlořečím barvám všem i tónům, v nichž zaplál kdys před vaším zrakem vějíř mé duše.

Vidím v duchu vašeho otce a myslím si, že byste ho měla býti poslušna.

Nevěřte mi! Nevěřte snům mým! Krvavá výčitka sedí mi v duši, že jsem až dosud byl živ jen mízou vašeho srdce, jež bilo vznešeněji než mé: ba zdá se mi, že vaše srdce za dva životy bilo, dvojí krev živilo, dvojí bolesti neslo. Odmítnete-li nyní ženicha svého a budete-li za to trpěti něco, za mě to budete trpěti. Vím, že byste byla šťastnější, kdybyste mě nikdy

nebyla poznala: byla byste se nyní mohla vrhnouti bez boje a rozmyšlení v milostné náruči muže, který vám nabízí lásku a život. Ó, jak podoben jsem rostlinám cizopasným, jejichž bledě modravé stonky chorobným objetím svírají rostliny silné a svěží, plné chlorofylu. Sám neschopen dáti vám pozemské blaho, odvažuji se sahati chladnými prsty po vašem srdci. Jak despota z dávné báje jsem, jenž na loži smrtelném poručil, aby po jeho boku pohřbeno bylo i srdce jeho mladé a krásné ženy.

Já — vzpomínám si — vždycky jsem chtěl, aby vše, čeho bych dotkl se svými prsty, bylo posvěceno štěstím a bílou krásou mramoru. Přával jsem si míti tvůrčí ruku, snad víte, že původně chtěl jsem se státí stavitelem, tvořiti krásná díla k užitku a potěšení mnohých, chtěl jsem dávat lidem šťastný a útulný domov na pokraji šumících borů, by našli na této zemi kus ráje ztraceného. A zatím mé ruce zůstaly neplodnými, nevyzářilo z nich pražádné teplo, nezasvítil mi paprsek krásy. Já přával si vroucně, aby vše, nač pohlédl bych, rozkvetlo růžovým jasem slézových květů, v nichž tak rádi vyspávají malincí broučci. A zatím mám se stát překážkou lidského štěstí, mám šlapati růže, jež vyrostly na vaší cestě! Nevím, kde by se ve mně vzala ta ukrutnost, že bych neslyšel úpění hynoucích květů. Nikdy jsem netrhával květin, nebyl jsem nikdy jak zpozdilý výletník, který oloupí les a oloupí lučinu o něžné květy a potom je uvadnout nechá v tmavém a nečistém bytě. Ruce mé nikdy ne-

vraždily květin. A co ruce neučinily, měly by učinit nohy?

Ó, vy jediná, jediná kromě matky, již ctím, zdá se mi, že neumím zvážit dobrodiní, které jsem přijal z ruky vaší. Vy jediná, k níž mohl jsem přistoupit bez nízké a ohavné touhy, já sice chtěl bych, aby dech cizí vášně nikdy vás neovanul. Avšak nemám odvahy psátí vám více o tomto přání. Nemám odvahy říci vám, co po léta nosím v mém srdci. Mocný vnitřní hlas mi praví, bych mlčel. Ba ne, naopak, bych mluvil, jak mluvití jsem povinen, povinen své cti, svému stavu, své úctě a oddanosti k vám. Ten hlas mi velí, abych napsal vám upřímně: zapomeňte na mne! Považujte mne za člověka, jenž není hoden vašeho pohledu, vzpomínky vaší. Čím bych vám mohl splatit náklonnost vaši a lásku, o které píšete v posledním dopise mém? Jakou máte záruku, že mne nepoznáte kdysi jako člověka zlého, plného slabostí a nedokonalostí? Kterak bych obstál, kterak bych odpověděl, až byste poznala, že nebyl jsem hoden vaší víry a úcty, až byste poznala, že štěstí vaše je jinde než v rukou mých?

Ach, bolí mě jaksi hlava a těžko mi vybrati z víru myšlenek aspoň jednu pravou a ryzí a napsati vám ji. Teskno je mi, jak bych se s vámi loučiti měl, jak bych už nikdy neměl a nesměl pohledět do vašich očí a slyšeti stříbrných zvuků vašeho hrdla. Dávné hoře jinošství mého vstupuje znovu do mého srdce:

že nedovedl jsem oblažit lidské duše. Jako kletba to visí nad životem mým!

Stojíte na břehu velikého moře; loď už k odjezdu připravena čeká. Několik vzpomínek zlatých poutá vás ještě, Cizincův hlas, jak říkala Olga. A tvrdý můj, nelítostný osud zas bude vítězit, vím to, neboť vy, sestřičko má — odpusťte mi podezřívavou smělost, ale musím upřímným býti — vy, sestřičko má, píšete mně, abyste slyšela rozhodné slovo! A já se bojím mluvit! Víím, že nejsem dost čestný a přímý, abych vám napsal, co jako kněz napsati mám. A stejně mi nesnadno napsati, co opravdu cítím jako člověk, veškeru něžnost a přátelskou ryzost svých citů, neboť si netroufám nésti velké tíže pozemské lásky, kterou bych mohl přijmouti z bohatství vaší duše, neboť si netroufám nésti velikých závazků, jež by mi uložil obdiv váš — totiž býti a zůstatí tím, zač mne až dosud považujete.

Což víím, zdali vám mohu dáti na tomto břehu, co byste získala na onom? Což mohu doufat, že by mé přátelství mohlo nahradit velké štěstí, jež by se usmálo na vás z očí dítěte, vašeho dítěte, z očí tak tajemných jako jsou vaše? Což mohu mít odvahu přemoci osud váš? Býti větším a silnějším nežli země? Ano, jest životním úkolem kněze překonati svět. Tělo, svět, d'ábla přemáhám — tak jsme se modlívali už co maličké dítky. Tehdy jsme nevěděli ještě, co znamenají, či co znamenati budou ta tři slova. Jako tři ohromné, přetěžké balvany leží na cestě života. Jaké

síly je třeba, abychom pohnuli jimi! Jen ten, sestřičko má, směl by se vlastně odvážit býti přítelem vaším, kdo by cele a slavně zvítězil nad duchem světa, hrdina mravní, jenž spoutal a pobil by saně nejstrašlivější! Jen ten, jenž by překonal a láskou převýšil pohlaví, mohl by dáti vám více než pohlaví.

To vím. To cítím. Avšak, jak si mám odpovědět na otázku, zdali já ubohý, zápasící jsem tím vyvoleným, jemuž by Bůh sám dal právo zadržeti vás na tomto břehu? Jak si mám odpovědět? Zde je záhada, zde drama!

Vy jste nástrojem ruky Boží, vás na pomoc poslal mi Bůh, když jsem nad propastmi se potácel. Ale zdali také já jsem vyvoleným nástrojem Božím? Či jsem jen podloudníkem milosti Boží? Jaké muky! Jaká nejistota! Nebe je uzavřené a hlas s výšin nepřichází. Víím, co jsem měl činit, nežli jsem začal psát list tento. Měl jsem na kolena padnout a prosit vroucně za osvětlení Duchem svatým, abych napsal jen, co se Bohu líbí!

Když jsem odcházel k první mši svaté, klekl jsem před matkou prose o její mateřské požehnání. Pro pláč nemohla ani mluvit. Vzlykajíc pravila:

— Synu můj, chci, abys Bohu věrně sloužil!

Ta matčina slova hluboko se mi do duše vryla. Kéž bych žil vždycky dle nich! Vzpomínám na ně i nyní, kdy nevím, co činit. Ó, sestřičko, kdybyste věděla, jak krutý bojuji boj!

Podle svého citu píší vám, ne podle Ducha svatého.

Píšu vám jsa si vědom, že každá věta, kterou píšu, může rozhodnouti o vašem štěstí.

A v čem je vaše štěstí? Váš otec myslí a leckdo dobře s vámi smýšlející vám řekne, že největším štěstím pro dívku jest, provdá-li se, totiž, dá-li někte-
rému muži právo na tělo. Nehledě k tomu, že pochy-
buji o mužích této doby, co se týče čistoty jejich a
upírám jim tudíž právo na něco čistého, myslím, že
podstatou manželství není jen spojení tělesné. Svět se
různí v názorech o této věci. Ale jednou myslí by od-
poroval tomu, kdo by řekl, že manželství není coitus.
Toť posvěcení Davu, praví kdesi Léon Bloy. Kdyby
Dav věděl, že manželství může býti vzájemným prá-
vem na duši, nebyl by davem. Myslete si, že by dva
lidé po způsobu staroromantickém dali si to vzájemné
právo a věčnou si slíbili věrnost. Či jasněji! Myslete
si, že by se jejich duše spojily k společnému úsilí
mravnímu. Jako dva králové se spojují, aby dobyli
dálného kraje, jehož by žádný z nich sám dobýtí ne-
mohl, tak by se spojily ty dvě duše, aby si dobyly
království Božího. Svazek těch duší byl by posvátný,
silný a královský. Zárukou věrnosti bylo by jim
vlastní tělo, jeho čistota, jeho ovládání. Hled'te,
sestřičko, k jaké krásné věci lze užítí těla! Učiniti
je pečetí živou andělské, nadlidské smlouvy!

Nevím, jak bych nejčistěji a nejjasněji pověděl, co
mám na mysli. Čtával jsem starého idealistu Fogaz-
zara. V románu Malombra praví don Innocenzo Editě
Steineggové:

— Myslival jsem vždycky, že místo svazku vášně, ať posvěceného či nikoliv, může býti mezi dvěma opravdu ušlechtilými a opravdu silnými dušemi jiný svazek, posvátný sám sebou, totiž láska; láska — jen řekněme to veliké slovo — úplně shodná s křesťanským ideálem vnitřního sjednocení všech duší na jejich cestě k Bohu. Troufám si říci, že není na světě nic krásnějšího než takový svazek, ačkoliv svazek manželský je svatý a má vznešený význam.

A tuto myšlenku vyšší, ryze duchovní lásky, netělesného manželství dvou bytostí lidských, které dle práva a zákona nemohou sobě náležeti, vyslovuje Fogazzaro nejmohutněji v Danieli Cortisovi. Cortis miluje vdanou svoji sestřenici Elenu Carrè di Santa Giulia. Elena věrna své povinnosti jako manželka následuje svého muže do ciziny navždy se odlučujíc od milovaného Daniele. A Cortis, šťastnější než já, sestřičko, slyší hlas s nebe, hlas Boží:

— Máš její duši a budeš ji míti i na onom světě. Chtěl jsem, aby láska, kterou jsem vnukal vám, přinesla toto ovoce. Nuže, ona ať odejde, a ty utvrzen mocným ohněm jdi, bojuj, trp dále, buď šlechetným nástrojem pravdy a spravedlnosti mezi lidmi!

Hvězdy, hory, veliké přísné jedle v parku byly mu svědky, když odpověděl Bohu:

— Ano, budu.

A byl mu svědkem i starý sloup z therm Caracallových, který stál mezi stromy u pramene. Byly na něm vytesány dvě tisknouce se ruce a latinský nápis:

Hyeme et aestate,
et prope et procul,
usque dum vivam et ultra.
Innupti sunt coniuges non carne, sed corde.
Sic coniunguntur astra et planetae,
non corpore, sed lumine,
sic nubent palmae,
non radice, sed vertice.

V zimě i v létě, blízko i v dáli, po celý život a ještě dál. Manželé spojení srdcem, ne tělem. Tak pojí se hvězda s hvězdou, ne tělem, ale světlem, tak snoubí se palmy, ne kořenem, ale korunou.

Kdykoliv čtu román nebo jakoukoliv fikci života, představuji si jednající osoby po mém, dávám jim tváře svých známých. Vy jste má Elena di Santa Giulia, vy jste má Edith Steineggeová — sladká vidina mladosti mé, princezna z bájných končin snění. Hyeme et aestate, et prope et procul — vždy zůstanete vryta v mém srdci, přes hory i doly, přes vody a pustiny, přes čas i prostor sálají budou vzpomínky moje.

A kdybyste umřela, já k hrobu vašemu putoval bych jak k hrobu světice.

Jen v průvodu vašem, jen v stisknutí vaší sesterské ruky bude mi možno dojít k hradbám svatého města Jerusalema!

Jen ve stopách vašich soucitné lásky dojíti mohu až k prahu království Božího a ukázat Ježíši Kristu

své rány, ubohost svou a pohnouti jeho srdcem k slitování.

Prosím vás, abyste kráčela za mnou, zvu vás sestřičko má, k svaté a vznešené jednotě duší, k nehmotnému zásnubu srdcí, jež milující se podle obrazu pozemských lásek zaplanou nadpřirozeným žářem!

E. T.

Dopsal.

Pohlédl na hodiny. Blížila se desátá. Krev mu bušila v spáncích. Když povstal od stolu, počaly se mu chvěti svaly nad koleny. Vyšel s dopisem na poštu. Noc byla ku podivu teplá.

Vrátil se rychle, vzal do ruky breviář a domodlil se completorium a s výrazností, kterou si navykl už jako podjáhen, říkal večerní hymnus:

Procul recedant somnia
et noctium phantasmata...

Když ulehl, roztrásla ho náhle prudká zimnice. Schoulil se do peřin. Zuby cvakal a marně je zatínal.

Za půl hodiny rozlila se mu po celém těle zlověstná horkost, hlava mu třestila, pálila, bolela.

Namočil ručník ve studené vodě, obložil si hlavu. Za dvě minuty pálil jak řeřavé uhlí, a Evžen jej odhodil na zem.

Červený přísvit zaplápolal ve tmě, červený oheň, mučivý hukot zněl v uších, odporné horko nalévalo se do všech údů.

Hlavou mu bleskla nesčetná lože nemocných, které zaopatřoval, kterých se dotýkal, a kterým i v jakémisi

opovržení k výstrahám lékařským ruku podával na rozloučenou.

Nakazil se.

Příšerné myšlenky, zlé obavy počaly se kmitati jeho duchem jako blesky za tmavé noci.

Vyskočil z postele; rozžal elektrickou lampu, přecházel sem tam, za hlavu se držel, aby se ujistil, že dosud žije, že dosud je tím, čím byl. Napadlo ho volati o pomoc, vyjít ven.

Domáci spali už dávno. Byli ostatně odděleni dlouhou chodbou a nebyli by slyšeli volání jeho.

V horečce dočkal se rána.

V horečce přišel do nemocnice.

VI.

VZPOMÍNKY A VIDINY

I.

Toho dne, kdy v separátě přibyl nový nemocný, skončila Marta svou službu v zamyšlení a vzpomínání. O šesté večer přestala býti vězněm svých vězniců. Rozloučila se se všemi a přála jim dobrou noc. Hleděli za ní, usmívali se a hlavy s podušek pozdvihovali, až zavřela za sebou dveře. Stanula v malém, velmi bílém a čistém pokojíku, kde stály tři železné postele a tři bílé skříně. Byla sama. Adéla, nejmladší, byla na procházce, nejstarší Josefka, „inventární“, právě nastoupila noční službu.

Otevřeným oknem vcházel večerní chlad a větřík houpal hyacinty v květináčích. Zavřela okno a odemkla bílý kufřík v koutě u postele. Byl plný drobností, dopisů, fotografií, knížek, alb. Počala přebírat dopisy svázané červenou stužkou. Jeden z nich otevřela, očima přelétla první stránku až dolů, kde byl podpis.

—Je to on, zašeptala.

Dopis zněl takto:

V Brně, 19. dubna 1912.

Vážená slečno,

je mi těžko odpovědět na váš list. Žádáte na mně vysvětlení, proč vaše slečna sestra odjela před čtyřmi dny, neznámo kam, a proč se vrátila po noci strávené mimo dům uprášená, k smrti unavená a horečkou zmítaná. Nepochybuji, slečno, že mi píšete s dobrým úmyslem. Vysvětliti vám všecko není mi možno, to by bylo nutno psát celou historii. Chci však býti upřímným i k své škodě, neboť mám-li vyznati, že slečna sestra byla celou onu noc v mé společnosti, myslím, že jakékoliv vysvětlení bude mi dvojnásob ne snadným. Mohu vás pouze ujistiti svou ctí, která sice by mohla s vaší strany podceňována býti právě pro věc, na kterou se dotazujete, kterou však mohu směle za neposkvrněnou prohlásiti, že moje jednání bylo po celou onu dobu čestné a poctivé. Je mi opravdu líto, že slečna sestra onemocněla po svém návratu, a prosím vás, abyste jí vyslovila moji účast a vřelé přání, aby se brzy uzdravila.

Račte přijmouti, slečno, ujištění mé nejhlubší úcty.

Evžen Tesař.

Tak psal jí Evžen před sedmi lety, když Olga stonala zápallem plic. Ó, jaké vzpomínky! Jak hrozné dny byly to tehdy v rodině Frankově!

Nemnoho starší Marty, neměla paní Franková dosti citu pro nevlastní dcery. Byla dosud mladá a krásná, milovala přepych a společnost. Nesnesla nikdy, aby Frank věnoval větší pozornost dcerám než jí samé.

Chtěl-li koupiti nové šaty Martě neb Olze, musil dříve koupiti jí. Žárlila na mládí a krásu svých dcer.

Mladší a prudčí Olga netajila své divoké nenávisti k maceše. Nikdy jí neuvykla a nikdy se nesmířila s jejími rozkazy. Stálý odboj, v němž doma žila, vypěstil z ní povahu nezkrotnou a příliš samostatnou. Konečně, aby byl pokoj v domě, poslal ji otec na studie. Na prázdniny jezdívala k tetě, nebožky matky sestře, do Bílé Hlíny. Tam poznala Evžena Tesaře. Jen o vánocích a velikonocích bývala několik dní doma, ale i ten krátký pobyt zřídka minul v míru. Nejhuře bylo za její nemoci. Denně se hádal Frank se svojí paní. Olga se tenkrát opravdu provinila. Těžko mu bylo zastávat se jí. Prosil však aspoň o ohled na její nemoc.

Dlouho zápasila Olga, než vyšla z nejhoršího. Potom teprve přečtla jí Marta, co odpověděl Evžen. Psal lhostejně, odměřeně, úředně skoro. Neprosil o další zprávy. Olgu nazýval „slečnou sestrou“. V něj doufala Olga, jej jmenovávala v duchu světlem čistým, v něm chtěla najíti oporu, poznání lásky, jíž neměla doma! A on odepsal chladně, chladně!

— Mám mu psáti, že je ti lépe? ptala se Marta.

— Ne, není mi lépe. Lépe by mi bývalo, kdybych byla umřela!

— Ach, nemluv tak, Olinko!

— On mě nemá rád. Víím to nyní, že mě nemá rád. Nepiš mu nic. Nechci ho prositi o úsměv. Nechci se mu nabízet. Byla-li jsem mu něčím, bude psáti sám, bude volati po mně.

Evžen však nepsal a nevolal.

Olga chřadla a pobyt doma, ve stálých svárech, nebyl jí zotavením. Otec psal potom do Bílé Hlíny a prosil svou švagrovou, aby vzala Olgu k sobě, než se uzdraví. Odpověděli, že ano, a Marta ji odvezla k nim zabalenou v kožešinách. Dobrá paní nadlesní a sestřenka Marie čekaly na nádraží a zahrnuly nemocnou láskou a péčí. Zdraví její však bylo již otřeseno. Za měsíc umřela.

I Marta měla svůj lásky sen. A byla v něm, z počátku aspoň, šťastnější Olgy. Mladý inženýr blanenské strojírny zahořel láskou a úctou k její něžné kráse a ušlechtilosti. Doufal, že za krátko bude moci jí připravit krásný a radostný domov. Tři roky známosti, tři roky lásky, tři roky nadějí nastaly Martě. Trpělivě snášela domácí peklo, neboť doufala, že z něho bude co nevidět vysvobozena.

V bílém kufříku jak vzácný poklad ukryty byly dopisy, které jí psával inženýr Podešva. Často je čtávala a téměř z paměti znala. Kolik slz nesmírné tesknoty skanulo již na ty zápisy touhy a lásky! Ó, kde je nyní všecko to vysněné blaho, kde je to štěstí, jehož doufala dojít v náruči miláčka svého? Jak hrozně se splnila předtucha jeho, když naposled z vojny jí psal! Odešel do války v srpnu 1914. Poslední dopis dostala od něho z Haliče od řeky Dviny; zákopnický prapor jeho stavěl tam most.

— Láska a smrt — psal jí — oběma možno žítí a oběma umřítí. Kdo umíral láskou, tomu smrt bude životem a vykoupením. Kdo smrtí žil v odříkání, tomu láska

bude úsvitem nového dne. Neptám se, umru-li či budu-li živ. Neptám se, zdali se vrátím či nevrátím. Avšak, tvůj jsem, Marto drahá, v životě a smrti jak ty's chtěla, abych byl tvůj. Tvým rtům sladkým žehnám. Jas tvých očí miluji a chci, aby mi byl věren a svítil mi vždycky. Vím, že mi od Boha vyprosíš život, bych mohl se vrátit své lásce. Jak hrozná mi odluka! Jak děsivá nebezpečností, do nichž vrhla mě vojna! Snad už se nevrátím. Dík ti buď za všechnu lásku! Láska a smrt! Dvě tato slova nosím v mém srdci, a sudba budoucnosti temná je, temná. Marto, milovaná Marto, hrozná je myšlenka, že z toho srdce, které tě miluje, krev bude se valit v osudný den; tehdy vzdech poslední pošlu svému mládí, poslední obdiv slunci a hromu, poslední pozdrav matce domů, poslední posměch lidstva mdlobě, a poslední úsměv tobě, má milá, má krásná, za chvíli, kdy's chytla mě ve zlaté síť své lásky — — —

Předtucha Podešvova se splnila. Zahynul na ruském bojišti zasažen kulí do prsou v říjnu 1914. Tak psal kamarád.

Od té doby, co přišla hrozná zvěst, neměla Marta doma stání. Nenašla soucitu pro své veliké neštěstí, a macecha svou škodolibostí přilévala ještě hořkosti do jejího smutku. Jediný otec chápal její bol, neměl však kdy zabývat se jejími city.

Jednoho dne oznámila mu, že se rozhodla odejít z domu. — Tatičku, něhněvej se, víš, jak tě miluji a jak ráda bych zůstala vždycky s tebou. Ale ty jsi celý den v úřadě, a když přijdeš večer unaven domů, máš posiou-

chat naše stížnosti, máš rozsuzovat naše sváry a hádky? Víš, že trpím a ustupuji, jak je mi možno, ale někdy se mi nedostává trpělivosti. Cítím, že bych někdy vybuchla a způsobila pohoršení. Odpusť, ale tento život je mi břemenem nesnesitelným!

Otec znal její utrpení, které až dosud oddaně nesla doufajíc ve vysvobozující sňatek. Smrtí inženýrovou padla její naděje, jediná opora trpělivosti.

—Nechci ti bránit, odpověděl. Vím všecko a chápu všecko. Ale co chceš činit? Ke komu chceš jít?

—Půjdu za ošetřovatelku.

—K vojákům? Proč právě to? Jsi mladá a nezkušená. Neznáš světa a jeho nebezpečností!

A jeho tvář, jindy bleďá, zrudla návalem krve. A dle zvyku vsunul ruce do kapes kabátu a doprovázel své myšlenky kusými pohyby loktů.

—Mám v duši památku maminky naší, pravila Marta. Ta bude mne chránit. Odpusť mi, já zde nemohu zůstat. Cítím se tu sama, tak hrozně sama. Musím mít nějaké velké zaměstnání, které by dnem i nocí zabíralo mou mysl, abych nemusila vzpomínat na to, co minulo, a marně snít o tom, co mohlo být, a nikdy, nikdy už nebude. Zde bych se usoužila. Celé dny myslím jen na svoje neštěstí a v noci pláči až do vysílení.

Otec měl stisknuté rty a zrudlá tvář jeho zpopelavěla a nakonec zbledla. Poslouchal důvody dceřiny a uznával je. — Bude pro ni lépe, když odejde. Snad i mně nastane lepší život. Nebude u nás hádek. Bude pokoj. Tak si

myslel. Dvakrát poškubal rukama v kapsách a pak pravil:

— Jdi tedy. Život mě poučil, že klid duše je nejdražší poklad na světě. Přejí ti ze srdce, abys jej našla. Snad nalezneš ve světě, co domov ti nemohl dát. Ó jaký krásný život mohl to být, kdyby nebožka byla zůstala s námi! Jak šťastně jsme mohli žít! Ani Olinka by neumřela. A tebe bych také neztratil. Rve mi to srdce, kdykoliv si pomyslím, že je to má vina, že u nás nemůže býti jinak.

— Ach ne, tatičku, nic si nevyčítej, prosím tě. Nečíň si bol ještě větší. Miluji tě tím více, že vím, jak mnoho jsi trpěl a trpíš.

Objala otce.

A Frank vytáhl zvolna pravou ruku z kapsy a setřel rukávem slzy, jež se mu zatřpytily mezi víčky.

Za týden počala se Marta připravovati k odjezdu, neboť byla přijata k Červenému kříži.

Dva poklady nalezla v nemocnici Červeného kříže v Palackého třídě: službu milosrdenství, jež zaujímala tělo i duši a zlatou duši řeholní sestry Sigismundy, jíž byla dána k ruce. Sestra Sigismunda, mladá ještě, plná dobrotivosti a svatého veselí, dovedla setřiti rmut s duše své pomocnice a jsouc prostá ve svém smýšlení a zároveň hluboce vzdělaná, zušlechtila její srdce a naučila vznešenému umění: plniti vůli Boží.

Naučila ji spatřovati v každém nemocném samého Krista, naučila ji modliti se a dáti pobožnosti obsah a cenu věrným sebezapřením, naučila ji modliti se skutky,

úsměvy, přívětivosti, ochotou a trpělivostí. Od tichého způsobu chůze až po andělskou, neodolatelnou líbeznost slova byla jí sestra Sigismunda učitelkou a vzorem. Ký div, že ji učinila Marta důvěrníci svého bolu a všech těžkostí, jichž nemohla unést její slabá a nezkušená duše. Již pouhé vyznání ulevilo Martě a často večer, když otevírala sestře Sigismundě své zmučené srdce, pohladila ji Sigismunda po tváři a zavedla ji do tiché kaple, a tam v šeru se modlily spolu.

Na bílém oltáři voněly veliké květy. V krásné renesanční lampičce hořel plamínek olejový, výmluvný náznak oběti, která hřeje a jiným v temnoty září a sama se stravuje a sama hyne. — K ránu dohasíná posledními, křečovitými výšlehy, zatím co venku vychází slunko. A jakým učitelem jest ten olej vylisovaný z tolika vzácných plodů, jež musily býti rozdrceny, až k suchosti vytlačeny, aby jich šťáva sloužiti mohla lidem a naznačovati slavnou přítomnost Boží mezi nimi! A ty květy v zahradě utržené a vadnoucí nyní u svatojánku, jak mluvily o pomíjivosti pozemské krásy! Břemeno je život, těžké břemeno. Máme pomáhat slabším svým bratřím, nésti to břemeno. Zřící se vlastního štěstí ve prospěch jiných! — To byla duchovní moudrost a krása sestry Sigismundy. To byl půvab její osobnosti.

— Štěstí není na světě, pravila kdysi Martě, jest na světě jen pokoj. Ani Kristus Pán nesliboval svým učedníkům štěstí, nýbrž pokoj: Vezměte jho mé na sebe řekl, a uče se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem: a naleznete pokoj duším svým; neboť jho mé jest sladké

a břímě mé jest lehké. Není zdánlivě většího odporu než mezi mladostí a odříkáním. Těžko je vyrvati z duše pohledy krásných očí, těžko je vykonat na sobě bolestný řez. Těžko je voliti mezi bouřlivým, veselícím se světem a mezi životem práce a modlitby, jenž na oko zdá se nudným a všedním, bez barev a zvuků. Avšak duchovní život má svoje krásy, chvíle vnitřního blaha, jež převyšují všecky pomysly — ale, co mluvím, nechci vás přece učinit novickou našeho řádu — jste mladá a život je krásný.

Marta se novickou nestala, ale přemýšlela často o slovech sestry Sigismundy a přilnula k ní upřímně.

Po dvou letech byla jejich nemocnice rozpuštěna, sestra Sigismunda se vrátila do mateřského domu. Marta přijala místo v zemské nemocnici. Dopisovaly si často. A Marta ukládala dopisy sestry Sigismundy do bílého kufříku mezi nejdražší památky...

Povzdychla si a složila všecko v původní sklad. A když zavírala kufřík, pomyslila si, jak dobře by bylo, kdyby mohla celou svou minulost a bolestné vzpomínky na ni uzavřít někam pod jistý zámek, odkud by nikdy už nemohly vyjít! Všecky sny své a představy tichého štěstí, které kdy nosila v duši! Chtivost neuhasitelnou světél a tónů, naplnění života, úplné vzplání všech citů! Kéž by bylo možno jen tak bez boje, bez kormutlivých zápasů vnitřních oddat se překrásné, bližního oblažující službě Boží! Kéž by nevěděl duch, že tam někde je svět plný vnaď a zrad, kéž by se přetřela pouta, jež přitahují tužby mladého srdce k pozemským cílům! Kéž by ne-

bylo omamné krásy světa, jeho hudeb a rozkoší, aby duše bez rozpaků mohla se vrhnouti k nohám Spasitelovým a jemu zasvětit každé své hnutí!

Tento život však jest jak nejisté chodcovy kroky v noční tmě — tápání, neurčité tušení blízkého světla a ozvěny vzdálených zpěvů a rozmarů. Kam se obrátit? Jíti vpřed či se vrátit a otevřít náručí světu a otevřít srdce divoké vášni, jež na chvíli aspoň přinese otupění a zapomenutí? Či jíti vpřed za tím neznámým, tušeným světlem? A což, když zemdlím? Když nevytrvám a padnu, dříve než dosáhnu cíle, dříve než zvítězím? Dovedu najíti pravou cestu? A až ji najdu, budu dosti silna, abych na ní vytrvala?

Marta přistoupila k oknu a zahleděla se ven. Bez hnutí stály stromy. Dlouhé pruhy světla prozařovaly křoviny. Slídové úlomky jiskřily se na cestíčkách posypaných čerstvým pískem. Okna hlavní budovy nemocniční se blýskala jako oči mnohohlavého zvířete vědomého své moci a síly. Tvrdým majestátem se rozkřídílil do šíře noční nemocniční dům, dům věčného bdění a umírání, dům nářků a slz, dům, v němž nesídlí mír.

II.

A nový pacient, který vyvolal její vzpomínky ležel v bílém separátě sám v tmě tmoucí, již probleskovala světla minulosti. Každou hodinu vstupovala k němu Josefka Kališova, aby mu vyměnila obklad. Bolesti v

týle a páteři se neumenšovaly. Představy a myšlenky se honily v divokém reji.

A první výčitky zdvihaly krvavé ruce. Život zřený hranolem bolesti a děsu jinou měl barvu. Co je člověk? Ubohý červ... Červ, nic více. To věděla sestra Marie z Ježíše Ukřižovaného: jinak se nepojmenovala než „malá nicotka“ — un petit rien. Legie zlých duchů obstupovaly denně její lože a Pán jim vydával její křehké tělo. Jen jediný vzdech, jen jediný vzlyk chtěli nečistí duchové slyšeti z jejích úst. Čtyřicet dní se namáhali, aby z ní vynutili slovo: trpím. A nevynutili.

Kolik krásného čtával v životech svatých! Jak málo, směšně málo se řídil příklady jejich! Co oni konali v trudu a mdlobě nejhroznějších chorob, on, zdravý, nevykonal. Jak radostné bylo by nyní státi u oltáře Matky Boží v chrámu plném zbožných poutníků. Varhany hrály by píseň nejkrásnější: „Tisíckrát pozdravujeme Tebe, ó matičko Krista Ježíše!“ lilie voněly by ve štíhlých vázách a do svých bělostných kalichů zachycovaly ty žhavé slzy kanoucí s hořících svící! A při proměňování, v tichu ničím nerušeném, zpíval by stříbrný zvonek, neživý herold tajemného vstupu Kristova v způsoby chleba a vína.

Tajemství oltářní, konané tolikrát v spěchu a roztržitosti, bylo by nyní žádoucím rozpětím a vyvrcholením touhy.

A myšlenka nejtrudnější: i tu poslední oběť, o které netušil ovšem, že bude poslední, přinesl s duchem ne-soustředěným, prchajícím k všednosti a marným snům!

A snad nikdy už, nikdy mu nebude dáno, by vzíti směl do rukou Hostii bílou a obrácen k lidu říkati: Ejhle, Beránek Boží, ejhle, jenž snímá hříchy světa! Navždy snad vyloučen jest ze štěstí podávat věřícím andělský chléb — — — — —

Či bude žít?

Ó nikoli, zemře, zcela jistě zemře, není naděje. Lékař kroutil hlavou. To značí, že neví nic, nebo že ví příliš mnoho. Řekl: Sta tutt' altro che bene!

Po dvou dnech nastane komplikace, totiž může nastati komplikace. Komplikace je učené slovo. Zůstane stejně učeným, i když nenastane nic. Ale může nastati, může se připojit zápal plic. A pak teprv nastane pravá komplikace, to jest, připojí se konec, neodvratný konec — — — — —

Ráno přišel sekundář opět a dal Evženovi mléčnou injekci. Seděl pak dlouho u lůžka pozoroval srovnával, určoval. Mátly ho stížnosti nemocného na bolesti v páteři. Kolísání teploty ukazovalo na tyfus. Bolesti nikoliv. A jaký tyfus? Roseol na prsou nebylo. Či chřipka? Zatím se nedalo určit. Naklonil se k Evženovi a pravil: — A rivederci, signore! A odešel.

Minulo odpoledne. Nejistota stupňovala úzkost a výčitky Evženy. Prosil ošetřovatelku, aby vzkázala pro kněze. Slíbila, že bude telefonovati P. Ambroži. Po poledni přišla se zprávou, že P. Ambrož přijde večer. Evžen měl v úmyslu vyzpovídat se a ráno po mši svaté přijmouti svaté přijímání a poslední pomazání. Úsilně počal sbírat myšlenky a zpytovat svědomí. Deset krychlo-

vých centimetrů mléka v pravé noze utvořilo bolestný nádor a počalo se směřovati s krví. Horečka vystoupila náhle nad čtyřicet. Bílý, velmi řídký závoj spouštěl se odkudsi shora. Myšlenky se přerývaly, tříštily, rozbíhaly a zhasínaly. Jen jedna se nepřerвала: Budeš se zpovídati, připrav si svoji obžalobu; zpovídati se budeš ze všech svých skutků, myšlenek i slov, jakož i z toho, co's dobrého vykonat mohl, ale nevykonal — — — — —

A hle, mnoho světél! Mnoho světél jak na oltáři Matky Boží na veliký svátek! Hle, zlatý svatostánek a kolem něho čtyřadvacet svící a lilie bílé v štíhlých vázách! Nyní i varhany zaznívají, mohutné rejstříky jak pozouny burácejí. Boží je hod. — — — Ted' i tympany duní, mixtura jásá v plenu.

V mešní oblečen roucho k oltáři přistupuje kněz Evžen Tesař. Třese se bázní na celém těle, zlatý kalich začíná páliť v ruce jak v zimě za velikých mrazů. Pálí, pálí, a Evžen jej cítí v rukou jak ohnivé, neurčité jakési těleso. Na oltář staví jej, mešní otvírá knihu, se stupňů sestupuje. Pokleká, křížem se žehná a stupňové modlitby říká:

Judica me Deus!

Sud' mne, ó Bože. Judica me Deus et discerne causam meam! Opovážlivě vyzývá Pána, aby ho soudil, on, slabý, nedokonalý, bezbožný kněz Evžen Tesař! Ztichají náhle varhany, mlčí žestě, jen tympan duní dál v pravidelných, zesilovaných úderech, šíleně duní jak balvan utržený kdesi na skále a blížící se strašlivou silou. A nyní vpadají plným zvukem i varhany — — ale není to přede-

hra k sladké písni „Tisíckrát pozdravujeme Tebe“ — jest to děsná předehra k Dies irae!

A mizí oltář, mizí čtyřadvacet svící. A svatostánek se zvyšuje, mění se v mramorový, bílý trůn a na něm sedí sám Pán, klidně a velebně. A kolem něho — to není čtyřadvacet svící — to jest čtyřadvacet bílých starců.

A z nich jeden, sedí po boku Páně, povstává zvolna a praví Evženovi:

Ergo judicaberis!

Budeš souzen! Pán upírá na něho krásné tmavomodré oči, kdysi plné slitování, nyní však přísné a zpytavé. Přímo a zářivě upírá oči své.

Evžen nemůže snést svatého pohledu jeho, klopí oči a dívá se k zemi.

A po chvíli, jak by mluvit chtěl, otvírá ústa, ale místo slov jen prázdný dech mu vychází z úst jako z protrženého měchu, ústa se otvírají, zavírají, zvuku slyšeti není.

Krátký je soud. Bez výslechu. Všecko je známo Soudci i čtyřadvaceti starcům.

Znovu chce mluvit Evžen, prositi chce, vinu svou uznat...

— Judicaberis! opakuje stařec a říká žalobu hroznou:

Pán řekl, že i pohledem cizoložíme. Pán dal lidem zákon. Dle zákona budeš souzen, Evžene Tesaři!

Změřena bude tvá láska. Ó, hledal jsi příliš pozemské útěchy, aby Pán na ni nežárnil! Peccasti, peccasti nimis! Jen Pána měl's milovati, jen o něm sníti, jen jemu se

obětovati, jen jemu se podívat. Nic pozemského nemělo vstoupiti do tvého srdce. Nic pozemského neměl jsi vidět a slyšet a vnímat — jen bídu svých bratří. V snech malicherných jsi žil, nikoho vpravdě jsi nemiloval, leč sebe. Chudým a opuštěným málo jsi sloužil a zřídka, jen když se ti zachtělo. Nic jsi jim neobětoval, a měl jsi přec ochoten býti jak svatý Pavel prokletu býti pro bratry své. Poloviční byla tvá láska, nedokonalá byla tvá oběť. Ani studený nebyls, ani horký a marně stál Pán u dveří tvých a nadarmo tloukl — — —

Obžaloba zaniká v novém hukotu bubnů.

Povstává Soudce a Pán. V rouchu bílém stojí a na pohled podoben jest jaspisu a sardisu, a duha jest kolem trůnu smaragdová. Rozsudek říká. Evžen neslyší slov, smysl však chápe.

Za nedostatečnou lásku v očištění trpěti bude, nevěstky a celníci, kteří milovali mnoho, předejdou ho do království Božího. On, kněz a učitel lásky, za svoji nelásku trpěti bude, za svoji slabost.

Skončen je soud.

Mizí trůn mramorový, mizí čtyřicet bílých starců...

Veliký šum jak lesního listí zní z dálky. Zástup nebeských duchů ho obstupuje. Odznaky kněžské důstojnosti vydati musí do rukou andělů Božích; nebyl pravým knězem Kristovým, byl jenom přestrojencem, jak pravil kdysi kněz Řehoř. Byl přestrojen za kněze Kristova, neměl však lásky.

A hle, už přistupují andělé k němu, bílí a krásní. A mešní roucho mu svlékají:

— Slož tento šat, ježž trpělivě nésti jsi měl jakožto sladké jho a lehké břímě svého Mistra — a nenosil!

Snímají štolu:

— Svleč tuto štolu, znamení slávy a nesmrtelnosti, k níž povolal tebe Pán — ale ty's zneuctil ji žádostmi světskými!

Manipul odnímají:

— Navrať manipul lkání a bolu, není stanoveno tobě, bys odplatu vzal, neb jenom ti budou v jásání žít, kteří zasévali v slzách.

Cingulum odpasují:

— V přetvářce nosil jsi toto pouto co památku provazů, kterými svázán byl Pán: v přetvářce bedra svá opasoval jsi jím, ale vášní svých nikdy jsi spoutati nechtěl!

Bělostnou strhují albu:

— Jak Kristus před Herodem v oděvu blázna pro tebe vydal se v posměch, tak i ty ses měl pro něho vydati v posměch, ty však jsi toužil po lidské slávě!

Humerale odvazují:

— Odlož přilbici bílou, neboť jsi útoky mocností pekelných odrážet měl, ty však jsi smlouval se Satanem!

Nah a zahanben stojí.

V hnědé suknici kajícnické vystoupit musí na horu očistcovou.

Bolest, zaslouženou bolest protrpěti musí za svoje

zrady, nevěrnosti a hříchů, nesmí však vzlyknout, nesmí zaskřípnout zuby, nesmí zvolati „Trpím!“

Musí trpěti velikou bolest očistnou.

VII.

SRDCE HLEDAJÍCÍCH

I.

Při odpolední visitě doporučil sekundář zchlazovací lázeň, aby srazil horečku.

O šesti hodinách odvedli Evžena do koupelny. Ne an-
dělé ho svlékali, ale bílé ošetřovatelky. Do teplé vody
ho daly. Potom vpouštěly do vany stejnoměrný proud
studené vody, až se roztrásl zimou. Vytáhly ho pak,
osušily a rychle zase do postele uložily.

P. Ambrož přišel právě ve chvíli, kdy ho vedli, či
vlastně odnášeli do koupelny. Vida, že přišel nevhod,
pravil, že přijde až ráno; i odešel k jiným nemocným,
kteří si ho přáli.

Evženovi se po lázni ulevilo. Tympany už mu nehu-
čely v uších a světelné přízraky se rozplynuly, nikoli
památka vidiny, kterou měl před třemi hodinami.

Pověděli mu, že P. Ambrož přijde až ráno. Poznání
nicoty a marnosti lidského života, cit zodpovědnosti za
všecky činy, otázka, jak by to bylo s duší jeho, kdyby

umřel, vše, co zakusil v prvním vzplanutí deliria, dokonale ho připravilo k upřímnému pokání.

Vykonal je druhého dne, 14. března, a přijal svaté přijímání.

Za dva dny přišel sám primář s dvěma asistenty a pohlédnuv Ežvenovi zblízka do tváře pravil:

— Abdominalis. A nařídil analysu krve.

Po poledni přišla Marta se skleněnou tubou a ssací jehlou. Přisedla k loži a pravila:

— Dovolte, prosím, ruku.

Éterem očistila konce prstů Evženových a nasadila jehlu na prostřední. Avšak pero vymršťující jehlu bylo už opotřebované a zesláblé, a jehla nepropíchla kůži. Zkusila to po druhé, po třetí, ale marně.

Evžen se usmál, když viděl, že se operace nedaří. Marta potom odešla a za chvíli se vrátila s lesklou lancetkou.

— Nebudete se zlobit, když vám trochu naříznu prst?

— Jen prosím, odpověděl Evžen.

Přetřela nožík flaçonem napuštěným éterem a řízla do prostředního prstu levé ruky. Pomalu, kapka za kapkou kanula krev do skleněné trubičky. Nestačilo. Marta nařízla ještě druhý prst. Konečně se tuba ze tří čtvrtin naplnila. Marta jí ucpala a položila na mramorový stolek u postele.

Když povstávala, zavadila o stolek. Tuba s krví se rozkutálela a než ji mohla zachytiti, sletěla na zem a rozbila se. Na žlutém linoleu rozlévala se mezi střeptinami kalužinka krve.

Marta zbledla a slzy jí vyhrkly. V úleku svém nemohla nalézt jině omluvy než slzy. A ty vyjadřovaly všecko: vinu, velikou vinu, neboť bude nutno znovu řezati a novou působit bolest, stud, neboť se dopustila neobratnosti neprominutelné!

Vida její dětské, bezmocné slzy pravil Evžen dříve než se vzpamatovala:

— Odpusťte, nerad jsem to shodil, opravdu nerad, odpusťte, nehněvejte se!

Pohlédla na něho udiveně a nechápavě:

— Nerad jsem to shodil, opakoval Evžen a sepjal ruce jak provinilé dítě.

— Ale, důstojný pane, vždyť já jsem vinna, já jsem to shodila, Vždyť vy jste se ani nepohnul!

— Já jsem to shodil, vím, že jsem to shodil. Odpusťte! opakoval Evžen s umíněným výrazem člověka, který je nezvratně přesvědčen o tom, co říká. A s námahou pozdvihoval k ní sepjaté ruce, k ní vinné, bezradné a nechápající dosud, s jakým úmyslem ten podivný pacient bere na sebe její vinu.

V úžasu, jenž zbavil ji schopnosti omlouvati se a popíratí jeho slova, hleděla na jeho skloněnou hlavu klesající zvolna na podušku, na oči přivřené a pohřížené na jakýsi neznámý, jí nepostížitelný předmět, a na rty chvějící se divně jakoby pocitem velikého uspokojení.

Evžen příkrčil naříznuté dva prsty, napřímil ostatní a položil pak obě ruce před sebe na pokrývku. Trhl jimi potom obrátil dlaněmi vzhůru a nastavil směrem, kde

stála Marta. Pohyb ten byl prudký a pohled znovu otevřených očí výmluvný. Znamenal:

—Nemyslete na bolest, směšně nepatrnou bolest, kterou budu znovu trpěti! Myslete na radost, kterou mi způsobíte, když se nebudete omlouvati! Pokořuji se před vámi, pokořuji se před celým světem; kdysi dávno viděl jsem vaši tvář, a jste snad svědkyní minulých dnů mých bližší a účastnější, než mohu tušit. Nuže, nechci želet několika kapek nečisté krve! Kéž bych mohl vycedit všecku, vycedit celé své nitro, svou bytost poskvěrnou, své činy, své nedokonalosti a vášně! Jsem jen červ, přišlápnutý a svíjející se. Jsem jen sval chvějící se v křeči. Jsem jen efemera, jež dožila. A kdybyste jedno jediné slovo promluvila, žaloba těžká vyšla by snad z vašich úst. Kdybyste mi řekla své jméno, a kdybyste mi připomenula všecko, co pojí vás s osudem mým, studem bych musil se rdít. Prokažte mi milosrdenství a vinu ponechte na mně. Jen maličká bude to splátka za staré dluhy.

Marta hned nepochopila těch upřených, horečkou rozšířených očí. Viděla v nich pokornou prosbu. Viděla nemohoucné úsilí prorazit clonu tajemství, jež zatížilo ducha, tajemství, jehož spojitost s životem svým tušil nemocný, tajemství něžného profilu, který se nad ním skláněl při výměně ledových obkladů. Nebylo nerozřešitelné to tajemství.. Prozradilo se hlubší, bolestnou stránkou svou: oči zalité slzami a zesmutnělé, lítostí rozechvělé rysy byly novým znakem, a ten právě chyběl, aby dosavadní tušení přeměnilo se v jistotu, že přítomná tvář je příbuzna úzkostné tváři Olgy Frankovy, jak viděl

ji Evžen naposled v nádražní čekárně, když bála se domů jít.

Marta přinesla novou tubu a chvějícíma se rukama počala znovu řezati prsty Evženovy.

Sluha z bakteriologické laboratoře čekal za dveřmi a byl už netrpěliv. Pootevřel dveře a zvolal:

— Spíchám, slečno Frankova!

A tak nevědomky představil Evženovi jeho ošetřovatelku.

II.

Rozbor krve potvrdil diagnosu primářovu. Všichni ujišťovali Evžena, že tyfus nic není a že není se čeho báti. Evžen se také nebál. Výsledek nemoci mu neležel na srdci. Horečka trvala, bolesti v páteři přebólely. Mléčnou injekci dostal Evžen ještě jednu, ale byla již zbytečná: teplotu ovšem vyhnala vysoko. Zchlazovací lázně večerní činily mu noc jakž takž snesitelnou.

Za dlouhých dní a nocí, jež plynuly v naprosté skoro samotě, kde kromě čtyř holých zdí nebylo věru nač se dívati, hleděl Evžen do svého nitra. Odměřoval, vážil, hodnotil svoji minulost, chystal opravenou budoucnost.

10. dubna, třináctátého dne po vstupu do nemocnice ukazoval termometr při ranním měření 36.2.

— Je vyhráno, řekla mu Josefka.

Pociťoval slabost ve všech údech a veliký hlad, nebezpečný potyfový hlad.

— Ted' záleží vše na vás, řekl mu sekundář před polem, držte se přesně diety; za čtrnáct dní jste zdráv! A rivederci, signore!

Druhý den ráno ho navštívil jeho farář a přinesl mu dopisy, které zatím přišly do Tuřan na jeho adresu. Byly mezi nimi také tři listy od Marie.

První byl dlouhý a vroucí, mezi řádky se třásla odhodlanost a pevnost, která jí zbyla z těžkého boje o svobodu. Odmítla nabídku březovského správce a chce býti věrna své první a jediné lásce. Chce navždy zůstat sestřičkou dobrou, jež miluje v skrytu a paprscích milosti.

Druhý byl netrpělivý. Proč neodpovídá bratříček? Proč se neraduje z jejího vítězství? Proč nejásá s ní? Proč nepíše nic o sobě?

Třetí byl krátký. Ví už, proč jí neodpovídá. Zvěděla, že onemocněl. Bude-li moci, navštíví ho.

Tíže horší než tíže choroby, která právě s něho spadla, dolehla na jeho duši. Nebyly to už výčitky drásavé, které ho mučily dosud, ale nedočkavá a prozatím neuskutečnitelná touha napravit se. V představách budoucího života nebylo místa pro Marii — byla už jen přeludem, omylem minulosti. A o minulost už tolik neběželo. V plánech obrozené budoucnosti jiná duše vynikala, silná a vítězná duše Řehoře Knížete. Po ničem tak netoužil Evžen, jako spatřiti ho, vyjevit mu všecko, co skryto bylo v srdci nejtajnější a poprositi o pomoc.

Požádal Josefku, aby mu telefonovala:

— Že jsem zde, že je mi lépe a že ho prosím, aby mne navštívil, bude-li moci.

O dvou hodinách vešel do separátu vysoký, hubený muž v uniformě vojenského kněze. Radostně přisedl k loži zachráněného a tiskl mu ruce.

— Díky Bohu, vše je zas dobře.

— Bůh mi byl milostiv, odpověděl Evžen.

Sepjal ruce a podložil si je pod hlavu, aby lépe viděl na svého návštěvníka.

— Mám k vám prosbu, důstojný pane.

— Jakou? Jen prosím!

— Abyste laskavě napsal mé matce, že je mi dobře. Bude jí milé, přijde-li jí z vaší ruky ta zpráva. Neví dosud, že jsem onemocněl. Když jsem odcházel do nemocnice, prosil jsem pana faráře, aby jí nepsal. Polekala by se příliš. Prosím vás tedy, abyste jí napsal maličkou zprávu. Zkoušel jsem to dnes sám, ale nedovedl jsem ani písmene pořádně napsati. Třesou se mi ruce.

— Ze srdce rád jí napíšu.

— Děkuji. A pak ještě něco.

A Evžen se zamlčel, jako by rozvažoval slova či hledal nejlepší cestu pro svoje myšlenky.

— Nuže, co by to bylo? tázal se Řehoř Kníže.

— Vzpomínáte-li, důstojný pane, na onu srpnovou noc v Březově, kdy jsme při měsíčku chodili před farou? Tehdy jste mi vyprávěl svoji minulost.

— Pamatuji si dosud.

— Ano do půlnoci jsme chodili sem tam. A já jsem poslouchal, co jste mi, ač daleko mladšímu, svěřoval

v té důvěrné chvíli. Podívoval jsem se tenkrát veliké síle vašeho srdce, se kterou jste vyznával trpká i sladká tajemství jeho. I takové věci jste mi říkal, které lidé nejraději zatajují.

— Není hanbou chyby míti, ale setrvávat v nich, pravil Řehoř Kníže. Měli bychom snad tajiti zázraky, které Bůh způsobil v našich srdcích a hanbiti se, že jsme povstali?

— Dodnes se podivuji vaší upřímnosti. Vaše krásná slova o vznešenosti kněžského stavu velmi mně prospěla. Zapálila ve mně lásku a posvátné nadšení pro kněžské povolání. Ale snad ještě více bylo by mi prospělo, kdybych byl býval stejně upřímný k vám.

— Pokud se pamatuji, nebyl jste neupřímný. Pověděl jste mi, tuším, co přivedlo vás do bohosloví. Ostatně, co na tom? Byl-li jsem k vám důvěrný, nečinil jsem to s úmyslem, abyste ke mně začal choditi ke zpovědi. Jako každému člověku, tak i mně bylo často zapotřebí sdílnosti. A prospělo-li to někomu, co jsem vám svěřil, byl jsem to především já sám. Důvěrného sdělení svého nikdy jsem nepovažoval za půjčku, za niž bych oplátku čekal.

— A já, bohužel také ne, a k své škodě, pravil Evžen. Nosil jsem totiž v duši tajnou úctu ke krásné a ideální dívce. Pomyšlením na její čistou duši jsem přemáhal pokušení, vzpomínkou na její oči jsem živil všecky své touhy a vzněty. Byl jsem přesvědčen, že dal ji mi Bůh, bych povznést se mohl až k hvězdám. Ctil jsem ji jako světici a pomocnici v duchovních bojích. Jenom zemřelý

přítel znal dokonale toto tajemství. Byl to zahořklý, životem zklamaný člověk. Nevěřil v přátelství muže a ženy. Říkával, že slova přátelství zneužívají rádi lidé, kteří nemají odvahy nebo práva říci slovo láska. Smával se mému blouznění. A pravdu měl, důstojný pane! Dopi-soval jsem si s tou dívkou. Poměr náš byl čím dále vroucnější a nakonec více než přátelský. Nevím, jak bych měl nejlépe vyslovit, co vám chci říci. V nemoci celý život a svět jinak se jeví. Předpovědi zemřelého přítele se splnily. Přátelství se mi proměnilo v bratrství, bratrství v lásku. Byl jsem zaslepen. Včas ještě mě po-kořil Pán. Včas ještě v propast mi nahlédnout dal, než jsem spadl do ní. Domníval jsem se, že znám tajemství síly, jež by mně vytrhla z kalu všech vášní. Život můj nebyl milováním Boha, byl milováním ženy, nebyl uctí-váním bytosti věčné a nekonečné, byl prázdným obdivem k půvabům pomíjejícím. Zde v nemocnici nedostačila mi krása Marie Jesenské. Zde bez lži a fikcí jsem viděl sla-bost a ubohost svou. Zde jsem poznal, jak daleko Boha byl jsem až dosud, ač jsem si myslel, že jsem mu blízko. Zde na mne přikvačila obrovskou silou myšlenka hrozná, jak obstál bych, kdybych se octl před soudnou stolicí Boží. Krása Marie Jesenské dala mně předchuť nebeské slávy a čistých rozkoší rajských. Avšak nebe mi nenáleželo, neboť nerozeznával jsem modlitby od rouhání, světíc od nesvětíc, sester od nesester, lásky od nelásky. Mé oči neměly tolik světla a srdce mé tolik síly, abych to roze-znával. Byl jsem v pochybnostech poslední dobou. Časem mohly se státí plodnými pro moji duši, přišel však moc-

nější pokyn, a ten mě vrátil na cestu poznání pravého, že totiž nikdo si nesmí paklíčem otvírat nebeskou bránu. Prosím teď Pána: Ukaž mi cestu, po níž mám kráčet, abych tobě, jen tobě se líbil. Dej mi vůdce, aby mě káral a trestal, trýznil a pokořoval, vedl však za Srdcem tvým. V duši mé pálí teď otázka: Jak žít? Jak opravdu, čestně a šlechetně žít? Četl jsem kdysi, že každý kněz, byť jakékoliv byly jeho chyby, přinesl v den svého svěcení na kněze, kdy u nohou svého biskupa ležel, nejúplnější oběť, jakou si možno představit; v té chvíli že se pozdvihl k nejvyššímu stupni mravní dokonalosti, a že byl, třebaš jen na okamžik, opravdovým hrdinou. Já však vím, že jsem se nikdy tak dokonale neobětoval, abych se mohl líbiti Pánu. Vždy jsem byl směšným ske-tou a slabochem. Chci lépe žít, než jsem žil dosud, chci vyplnit vůli Boží, jak dítě má plniti otcovu vůli. Ne dle svých snů, ne dle zdání svého chci kráčet cestou dokonalosti. Kristus je milosrdný, hle, znovu mně dopřává zdraví a života. Bojím se, abych ho nezneužil. Pomozte mi, prosím! Ještě dnes, prosím, ještě dnes vyřkněte nade mnou soud, zahrňte mne potupami a výčitkami, pokořte mne, zesměšněte mne, ale pomozte mi, pomozte mi ještě dnes, neboť ihned chci začít nový a lepší život. Uložte mi pokání, a já je vykonám, byť bylo sebe těžší, chci býti knězem opravdovým, ne pouhým amatérem, uložte mi duchovní pensum, abych vykonaje je měl v duši blaživou jistotu, že plním vůli Boží a že nastupuji bezpečnou cestu. Chci se rád podrobit vašemu hlasu.

S hlavou skloněnou seděl Řehoř Kníže u lůžka Evže-

nova. Rozuměl mu a chápal jeho úzkost. Bůh způsobil v jeho srdci veliký div. Bývá tak často u nemocných. Jako kurát mluvíval denně s umírajícími. Ve chvíli velkého nebezpečí nic není hroznějšího než nuly minulého života. V nemoci bývá to jak v cestování: vystoupíš na vysokou horu, pohlédneš v údolí, a město, jež zdálo se mocným a velikým, jeví se nepatrným hnízdečkem ptačím v klínu skal — tak minulost člověka na rozhraní času a věčnosti ukáže se v malosti a nicotě. Pocit neúplnosti života, pocit, že člověku zbývá na světě nedokončený úkol, nedotvořený obraz duševního bytí, ideál nedostižený, svírá tak bolestně!

— Byl jste ke mně upřímný jako syn k otci, pravil Řehoř Kníže, a já vám chci odpovědět jako otec synovi. Vaše slova vybavila v mé mysli výrok svatého Augustina z homilie na žalm 60.: „Náš život nemůže býti bez pokušení: neboť pokušením právě pokračujeme, a nikdo sám sebe nezná, nebyl-li zkoušen; a nikdo nemůže býti ověnčen slávou, jestliže by nezvítězil, a nikdo nemůže zvítěziti, jestliže by nezápasil, a nikdo nemůže zápasiti, jestliže by neměl nepřítelé a pokušení.“ Milý příteli, poznal jste se, a to je veliká milost a velké štěstí. Myslím, že váš duchovní život byl příliš autonomní a nezávislý. Byl jste od přirozenosti ideálně založen a dobře vychován. Že jste vystačil až dosud s tím fondem mravnosti, byla pouhá setrvačnost. Slábnoucí ovšem, jako každá setrvačnost. Později by býval přišel okamžik, kdy byste s výšin domnělé ctnosti byl klesl v strhující proud nezřízené vášně. Že to tak je,

patrno z vlastních slov vašich. Byl jste nejdříve obdivovatelem, pak přítelem, pak bratrem a nakonec milencem. Nevysvětlitelným mohlo by se zdáti na první pohled, že vzpomínka na čistou a krásnou dívku vás osvobozovala od těžkých pokušení tělesných. Byl to, myslím, pouhý klam. Myslím si to tak, že vaše vlastní představy, kolem ní sdružené, vás povznášely, čili vaše vlastní dobré cítění a smýšlení. Myslete si na příklad, že by vaše přítelka nyní bez vašeho vědomí stala se špatnou: vaše představy o ní by se ovšem nezměnily, a kdybyste nic nezvěděl o jejím pádu, dále by vás očišťovaly.

V duchu dával Evžen P. Řehořovi za pravdu, neboť si vzpomněl, jak nesnesitelná byla mu myšlenka, že by se Marie měla provdati, čili, že by byl musil změnit své představy o ní, což znamenalo prostě vzdáti se jich.

A P. Řehoř mluvil dále:

— Věc je však vysvětlitelná i jiným způsobem. Dříve však jednu otázku: zjev vaší přítelky zapuzoval často hříšná hnutí mysli; jak dlouho trvával ten cit duchovního klidu a vítězství?

— Někdy dost dlouho, ale potom se vracívala pokušení s nebývalou prudkostí.

— A pak: vztahovala se někdy ta pokušení k vaší přítelce?

— Nikdy. Ženy kromě ní působily na mne vždycky jen hrubým, čistě smyslným kouzlem; u ní jedině mohl jsem milovat duši.

— Vidíte! V Apokalypse stojí: „Dábel sestoupil k vám se zlostí velikou, věda, že má času málo.“ Ani oka-

mžiku nepromeškává d'ábel. Je dobrým znalcem lidské duše a ví, co činiti má. Ví, že smyslností hrubou by nepřekonal duší ideálních, a tak vymýšlí na ně jinou léčku, přiměřenou jejich ušlechtilosti. Neúnavně se snaží spojit dva prvky: obdiv k čistotě a přirozenou smyslnost, která je obecným darem přírody. Podaří-li se mu spojení zalíbení v krásné duši a zalíbení v krásném těle, má vyhráno. Přepodobuje se tedy dle svatého Pavla v anděla světla. Zbylo mu něco z jeho bývalé andělské přirozenosti a krásy, a proto dovede býti i sladkým a něžným, je-li třeba. Je hrubým a obratným toreadorem, který k zuřivosti rozdráždí býka smyslnosti, ale i pěvcem podivné pozemské písně, při níž se člověku sevře srdce pocitem něčeho marného, ztraceného, pocitem, že i on mohl by býti šťastným synem této země, kdyby nešel za svými chimérami. Země žije láskou a obětí. Země žije ženou a její neskonalou krásou. Vše ideální má v ženě počátek. Ona je pramenem obětavosti a nesobeckosti, ona je přírodou určena, aby se obětovala pro rodinu, její srdce je pokladnicí lásky. Ona je typem a učitelkou oběti a duchovního úsilí. Proto nikdo nemůže býti tvrdý a lhostejný k ženě. To d'ábel ví a proto dovede býti ušlechtilý. Ukáže mladému muži modlící se dívku a řekne: Obdivuj a povznes se! A on má posvátnou úctu k ní. Kdyby však znal d'ábla svého, věděl by, že i ten obdiv závisí na jejím mládí, na bujné vlně vlasů a temné modrosti očí. Snad za deset, za dvacet let by mu jí d'ábel neukazoval, až by tam klečela vysílená dětmi a zubožená tvrdou prací. A snad právě potom, až bude duše její posvěcena bolem a obětí,

měl by ji ctíti a opravdově se povznést. Avšak d'ábel mu ukazuje mladou dívku a nikoliv starou ženu, ne proto, že duše dívky je krásnější než duše ženy, nýbrž proto, že tělo dívky je krásnější než tělo ženy, neboť d'ábel vůbec nikdy nenabízí duši, ale vždycky jen tělo. Svatí otcové nazývají ho lživým a úskočným hadem, drakem mnohohlavým, jenž vrhá se na svoji kořist, aby ji za živa pozřel, propastí, v níž padnou všichni pyšní a odbojní, horou, jež hrdé své téměř vztyčuje k nebi, širokou branou, kterou se příjemně kráčí do věčné tmy, kladivem v ruku mocného Boha, jež dopadá těžce na celý svět ke zkáze zlým a ke spáse dobrým. Veliké jest království jeho mezi námi. Měl odvahu pokoušet samého Božího Syna: tím spíše se odvažuje na nás, slabé a nedokonalé. Jaký div, že dosahuje svých záměrů, nevinných vrah a praotec lži? Nuže, abych se vrátil k původní myšlence: dvojí zálibu na jednom předmětu spojití chce. Jeho úsilím zvrhá se nejčistší něha ve vášeň nejpotupnější. A na duše neporušené, jak byla vaše, tím více doráží, tím umělejší osnovy strojí, čím větší je triumf, v nějž doufá. Proč na věž chrámovou postavil Krista, když ho pokoušel? Proč ne na věž Herodovu? Na tvrz Arabskou? Bránu Salinarskou? Rozkoší a nejvyšším cílem je mu, může-li svrhnouti s cimbuří chrámového, to jest s vrcholku dokonalosti a ctnosti. Svatý Jan Zlatoústý jej přirovnává k pirátu, který nepřepadá prázdných lodí, ale ty, které jsou plné zlata a drahého kamení. A při tom jak výhodné bylo mu domnění vaše, že dívka, kterou jste ctil, vede vás k Bohu! Jakou vý-

hodu měl, že jste se nikomu nesvěřil, že jste neměl duchovního rádce, který by toto vše znal. Zkušený zpovědník byl by vám dávno otevřel oči. Sám jste si byl vůdcem. Napadá mi myšlenka svatého Climaca: „Kdo chce si býti vůdcem, nepotřebuje už démona pokušitele, neboť sám sobě se démonem stal.“ Duchovního vůdce je nám třeba, ne že by on teprv nás poučil o mravném životě, ani ne proto, že bychom sami nemohli kráčet cestou dokonalosti, když Kristus sám dle slov svatého Petra je biskupem duší našich: ale proto, abychom osvědčili pokoru, a přiučili se jí, nemáme-li jí. Nejsme ovšem děti a není třeba, aby duchovní vůdce určoval každý krok náš, sice bychom byli loutkami a život náš duchovní byl by jen mrtvou marionetní hrou. Pokoření jest nám třeba, genuflexe, úderů kajících v prsa. Nikdo si nemůže sám býti vůdcem, protože nikdo se nemůže sám před sebou pokořit. A kde není pokory, tam vítězí ďábel. Dobře jste poznal, čeho jest vám potřebí. Jsou však mužové dokonalejší mne, kteří by byli hodni důvěry, s níž jste se obrátil na mne. Pochopit duši lidskou jest největší umění. Není to každému dáno. A vy jste už valnou část obrození vykonal, neboť si nejste už neznám. Zbývá jen vytrvat a splnit dobrá předsevzetí. Počátek lepšího života bude ovšem radostný, ale těžkosti přijdou zase. Neochabujte však! Dobrý úmysl míti není těžké, ale těžké je uskutečnit jej. Pokud dovedu, chci vám pomáhati, s Boží pomocí překonáte všecko. *Maior est adiutor quam tentator*, napsal svatý Augustin, pomocník náš je mocnější nežli náš pokušitel.

Řehoř Kníže se odmlčel a sklonil opět hlavu jak dříve, když naslouchal vyznání Evženovu. Utichla úzká a vysoká světnice, která zesilovala každý hlas, zvláště hlas tak hluboký jako byl Řehořův. Evžen se díval na tvář Řehořovu, jež k němu obrácena byla profilem. Síla myšlenek a tichých meditací zkrásněla a zmladila tu tvář, že ani blízký čtyřicátý rok života nemohl jí zhyzditi. Jen jemná vráska jak vlasová čárka táhla se od kořene nosu poněkud protáhlého k ústním koutkům a prozrazovala zašlou minulost, její utrpení a boje. Rty nebyly úzké a stažené jak u lidí odříkavých, ale zkrojené v mírných vlnivkách, velmi svěží, uvyklé vyjadřovati soucit. Černé a jiskrné oči se upřely kamsi do neurčita k bílé plentě stojící u kamen, duch jich nepotřeboval v té chvíli mlčení, kdy zřel v duchovní taje lidského srdce a zastavoval se, aby přezkoumal, převážil každé slovo, každý učiněný postřeh. Tak i ten, jenž popsal list, přehlédne jej, nezůstala-li někde chyba. Nezůstala. Řekl vše, co říci měl.

Evžen cítil osvobození a lehkost, jako by svrhl těžké břemeno. Snadnou zdála se mu nyní budoucnost. Konečně je rozluštěna záhada života jeho! Konečně nalezena cesta, po které kráčetí má. Cesta poznání pravého, cesta pokorné víry. Vědomí vítězství rozdmulo se mu v duši sladkým přílivem. Teď teprv byla mu jasna veliká cena života, teď teprv poznával, že vyšší moc, ne vysněná a domnělá, ale skutečná, nadhvězdná moc jej vede. A tato moc se mu zjevila ústy starého přítele, staršího bratra, který seděl u jeho lože v podivném zadumání

a odmlčení. Nyní teprve budu opravdu schopen dosti učiniti za svoje hříchy a nečestnosti, osvícen světlem tajemným Božího Ducha. Dobře chápal, co žádá od něho Bůh: plné, naprosté oddání, dokonalou službu, odtržení od země, vzlet k výšinám. Kristus řekl: „Nikdo, jenž položil ruku svou k pluhu a ohlíží se nazpět, není způsobilý ke království Božímu.“ Nesmíme jednou nohou státi v království Kristově a druhou v království d'áblově. Lásku nesmíme děliti, srdce nesmíme pūliti. Láska rozdělená není láskou.

— Hle, venku je jaro, pravil po chvíli Řehoř Kníže. Ptáci zpívají a pod souší loňských trav nová prosvítá zeleň. Každý ptáček každý motýlek a každý květ je dnes evangelistou vzkříšení. Kéž i váš život se promění takto v duchovní jaro!

— Díky, důstojný pane, nejhlubší díky, šeptal Evžen.

— Navštívím vás opět, bude-li vám milo, pravil P. Řehoř. Potřebujete-li něco, řekněte, stane se všecko. Matičce napíšu ještě dnes. Nyní však půjdu, je vám potřebí klidu. P. Řehoř vstal a podával nemocnému ruku.

Na dveře bylo měkce zaklepáno. Evžen byl zasažen náhlou předtuchou. Rozpoměl si na třetí Mariin list. Řehoř Kníže, jak byl nad Evženem skloněn, obrátil hlavu ke dveřím. Ale nikdo nevcházel.

— Zůstaňte ještě chvíli, prosil Evžen.

Zaklepáno znovu. Řehoř odstoupil k oknu a opřev se loktem o okenní rám čekal.

— Volno! zvolal Evžen.

Dveře se otevřely a na jejich prahu stála Marie

Jesenská. Nesla bílé a červené růže. Zarazila se spatřivši neznámého muže státi u okna. Přivřela a stála tiše a čekala, až Evžen promluví.

Přinášela mu květy, krásu a úsměvy. Přinášela mu nejsladší něhu pocítěnou od chvíle, kdy zvéděla, že onemocněl. Přinášela mu jásavou zvěst lásky, lásky, jež zvítězila, zdrtila otcovy sny, k smrti urazila hrdost dobyvačného muže, zmařila rodinný mír, obětovala budoucnost skvělou, rozlámala pouta společenského řádu, šla za svým snem a jest hotova plně se oddati pro celou věčnost.

Stála u dveří pobledlá úzkostí, jež zvyšovala její krásu, v hebkých hedvábných šatech s kloboučkem bílým.

Stála jak zosobněná milost a minulost, živoucí náplň jinošského snění, dar nejšťastnější této země. Stála, mučenka lásky, se srdcem bušícím, očima planoucímá očekáváním, plaše a tázavě hledíc na bledého, nemocí vysíleného, mnoho dní neholeného přítele i na vztyčeného muže ve vojenské uniformě, jehož pohled byl jako pohled soudce.

A ticho. Strašlivé ticho.

Otázky křižovaly se v její duši jak rychlé blesky. Proč mne nevítá? Proč nepodává mi ruku? Či je dosud v horečce? Ó, nikoliv, není v horečce! Řekla přec ošetřovatelka, že je mu dobře. A kdyby mu nebylo dobře, jistě by ten cizí, u okna stojící muž, patrně jeho přítel, ji přivítal sám. A řekl by: Přítel můj je dosud churav, škodí mu přijímat návštěvy. Ale nic neříká, mlčí, mlčí. Přísně

hledí. Jak se ho bojí! A nikdo nic neříká, můj Bože! Proč nemluví bratříček? Neví, že se odevzdala jen jemu, a neví, jaký boj pro něj bojovala? A ten cizí muž, jak přísně na ni hledí! Jakým právem na ni tak hledí? Nezná ho. Nikdy s ním nemluvila. Pohled jeho bodá, drásá, pohrdá, odsuzuje. A hle, nyní i cos výsměšného kmitlo se v jeho oku, směje se jí, Marii Jesenské jejím růžím, její bezradnosti. Nikdo se nehýbe. Prsa nemocného se zdvihají zvolna a mocně. On sám dal cizímu muži právo odsouditi ji, nevinnou jež kromě lásky se neprovinila ničím, ničím! On sám! I on ji odmítá! Chladně se dívá a mlčí, jak by jí nepoznával. A cizí muž černých očí pohrdá a vysmívá se. Nemůže snést pohledu jeho. Hrdlo se jí svírá, tmí se jí v očích, vidí jen množství soustředných kruhů světelně mžikajících — — — není to cizí muž, jenž u okna stojí, viděla ho kdys, poznává ho, ach běda, toť on, jenž v Březově kázal o slavnosti primiční! Tehdy ji zdrtil svým slovem a nyní ji drtí svým mlčením.

Učinila krok vpřed. Ticho. Leč, to ticho pojednou hřmí, hřmí. Bože můj, bije a vraždí. Marné je volání, marná touha! Zaniká vše. A ticho hřmí: Konec, konec, konec!

Naklonila se jak nalomený květ, rukama o zed' se opřela.

Růže se po zemi rozsypaly — — —

Potácejíc se jako ve veliké tmě vyšla.

Pláčem se zalykajíc šla Marie dlouhými chodbami nemocničními. Srdce se jí zastavovalo v tlukotu, že nemohla ani vydechnout, a po chvíli znovu se roztlouklo, příliš rychle však. Šla a nešla. Šátečkem oči zakrývala a plakala.

Beze slova přebíhali chodbou sluhové, ošetřovatelky. Byli zvyklí viděti na chodbách pláč. Klepaly hole rekonvalescentů, kteří se vraceli ze zahrady.

Jeden si jí všiml, jak pláče, pokývl hlavou a loktem se dotkl druhého, aby ho na ni upozornil.

— Umřel jí někdo, řekl onen.

To byli jediní, kteří si jí všimli. Víc nikdo. A pomalu, nohu za nohou potahující vystupovali po schodech do prvního patra. V zatačce došustěly jejich papuče a zanikly nárazy holí.

Jak těžko je nést v duši zpolíčkovanou lásku a ubité sny! Jak prázdný a bezvýznamný je svět!

— Evžo, můj Evžo! zalkala tiše.

A viděla v duchu jeho zdvíhající se prsa, zdvíhající se posledním bojem, posledním závanem lásky. Ale ruce, ruce sepjaté se nehnuly, ty ruce se nevztáhly po ní! A rty se neotevřely! Jen chřípě se zachvěly a zúžily trochu! Oči se nezablýskly touhou, zůstaly mrtvě a chladně upřeny na ni!

— Evžo, můj Evžo jediný! Proč's mi to učinil? Ó, ty's mě jen klamal, já to tušila, ty's mě nemiloval, ne,

nikdy's mě nemiloval jako já tebe! — — — Je konec, konec pohádky bílé — — —

Klopýtala po dvoře. Písek skrčel jí pod nohama.

— Maruško, Maruško, sestřenko drahá! ozval se za ní měkký, stříbrný hlas Marty Frankovy, a její malé, sublimáty rozprýskané a pevné ruce ji objaly.

— Poznala jsem tě z okna. Proč pláčeš? Maruško, kde's byla?

Nový náraz žalu pozdvihl prsa Mariina hlasitým zaškákním. Zoufale přitiskla šáteček na tvář.

— Maruško! volala na ni Marta tiše a něžně jak na malé dítě.

Nebyla k utišení. Marta ji vedla k nejbližší lávce.

Jemně, jak zkrvavený obvaz s těžké rány, snímala šáteček s tváře Mariiny. Zjevila se jí dvě v slzách tonoucí oči a překrásné, křečovité se chvějící a vzlykání potlačující rty.

Držela jí ruce a hladila je. Nevyptávala se. Není to zvykem u ošetřovatelek. První věcí je pomoci, ne vyptávat se. Denně převázejí do nemocnice raněné se zlamanými údý, rozdrcenými prsty, prostřelenými prsy, sedřenou kůží, rozbitou hlavou. Neptá se jich ošetřovatelka: — Co jste dělal? Odkud jste spadl? Kdo vám to učinil? — Nevyčítá: — Proč jste nedal pozor, proč jste nebyl opatrnější? To není její věcí. Toho není raněnému třeba. Je mu třeba hladící ruky, útěchy, uklidnění. Je mu třeba diskretnosti a soucitné, odpouštějící lásky. Neuměla se vyptávat Marta Frankova. Uměla se domýšleti těch dějů hrozných, katastrof v továrnách,

rodinných svárů, opilstev v zapadlých krčmách a nešťastných lásek pod koly vlaků. Uměla vystihnouti a uhodnouti tragedie trosečníků, které dnem i nocí přivážely zavřené, tajemné vozy záchranné stanice. Z nesouvislých výkřiků v horečce, povzdechů, přání, obav a jiných na pohled málo významných věcí uměla sestavovati mosaikový obraz lidské bytosti.

Vzala šáteček Mariin a držíc jednou rukou její třesoucí se, studené ruce, druhou slzy jí stírala ze zarudlých lící.

— Už tiše — — tiše — — tiše. — —

IV.

13. dubna večer psala Marta Frankova Marii Jesenské takto:

Milá sestřičko,

drahá ty duše moje, jak podivné věci se staly! Minulost, bolestná a tragická povstává opět. Co zapomenuto, přetrpěno, oželeno, znovu se vztyčuje a vrhá své hroživé stíny na cestu života. Již včera jsem ti chtěla psát, ale nemohla jsem. Víím že netrpělivě čekáš na slíbené zprávy. Teprve dnes — píšu pozdě večer, stáhla jsem lampu až na stůl, aby světlo nerazilo nemocným do očí — teprve dnes mám tolik kdy, abych ti mohla vypsati všecko, oč jsi mě při rozchodu prosila.

V den, kdy klesla Evženu Tesařovi horečka, ne-

měla jsem službu. Ráno přišla Josefka do naší kuchyně a oznamovala, že mu naměřila jen 36.2. Na druhý den žádal, abychom telefonovaly jeho příteli do Černých Polí, že ho prosí o návštěvu. Přítel ten, vojenský kněz, skutečně odpoledne přišel. A potom za hodinu uviděla jsem z okna našeho pavilonu tebe, jak jdeš přes dvůr a pláčeš.

Maruško drahá, nerada bych tě roztesknila. Kdybys věděla, jak dobře tě chápu a jak hluboce s tebou cítím! Jak ráda bych ti pomohla, tebe potěšila! Neb to, co mám ti vypravovati, je velmi bolestné. Slyš tedy!

Tvé rozsypané růže sesbíral onen vojenský kněz a položil je na židli, patrně aby zakryl stopy události. Potom odešel. O šesté šla Josefka měřit teplotu a při tom pravil jí Evžen:

— Mám prosbu.

— Jakou? tázala se Josefka překvapeně. Neboť to byla první prosba, kterou za čtyři týdny vyslovil.

— Prosím vás, abyste laskavě odnesla tyto růže, které sem byly omylem přineseny.

Učinila, jak si přál. Přinesla růže do naší světničky. Vyprosila jsem si je od ní a vložila do vázy, ty tvé krásné, zhrzené růže. Maruško, byla bych plakala nad nimi pro tebe, pro tvoji lásku a pro osud nelítostný, který tak strašlivě drtí všechny nejkrásnější iluze mládí. Vzpomínala jsem si v té chvíli na vlastní život, na vlastní boje, dosud, bohužel nerozhodnuté. Pomyšlila jsem si, že i ten osud svůj musíme přijímat

jako ty květy. Trháme-li je, nemyslíme nikdy, že za krátko uvadnou; na chvílku se těšíme z jejich rozkošné vůně, ale nepomyslíme, že uschnou co nevidět a stanou se obrazem smutným našeho zmařeného štěstí. Ó, štěstí, štěstí mé, ty's ulétlo mi jak chycený pták, jenž čekal jen na chvíli nestřeženou! Ó štěstí mé, kdy najdu tě opět? Jak tě mám hledat? Tak jak žiji, nemohu dále žít. Vím, že se se mnou musí něco státi, že musím jednou vykonat rozhodný čin. Kde vratkost, tam věčný neklid a zžírající stesk. Vím, že brána pozemských radostí je pro mne navždycky uzavřena. Smrtí mého hochy je všechno skončeno. Jsem z těch, kteří milují jen jednou v životě. Nikdy bych nemohla milovati jiného muže, aspoň ne plným, nezkrutně tryskajícím vzletem první své lásky. Čím naplnit život? Kde nalézt klidu? Kde stání? Do čeho zabrati se myslí i srdcem, aby člověk nemusil myslit na sebe a na svoje hoře? Kde je pevný bod, abych kolem něj soustředila všechny své snahy a duševní síly? Kde je moudrost, abych žila dle ní? Klidně aspoň, když ne šťastně? Často mně napadá, že k štěstí jsou jen někteří vyvoleni a předurčení. A ostatní jsou odkopnuti, zavrženi. Ale, je-li tomu tak, myslím si, k čemu je život, když jest jen holou trýzní? Proč tedy žít? Proč pracovat? Proč se pachtit, když všechno je marno? Tak přemýšlívám, ale hned zase zavrhuji ty myšlenky, a zdá se mi, že štěstí je něco všem dostupného, všem, kteří jsou dobré vůle, ovšem, kteří si je dovedou vybojovat a uhájít. Že musí býti ode-

přeno všem slabochům, kteří nemají síly k zápasu, kteří nemají vůle. A k těm zbabělým musím se počítat sama! Ó, kdy přijde ta jasná záře, která by osvětila temné stezky života mého? Kdy přijde ta slavnostní hodina, kdy vyslovím konečně rozhodné, nutné slovo a rozřeším vše? Kterak dostoupím těch výšin závratných, odkud země se mi jeviti bude jak ubohé zrnko v ohromném prostoru kolotající?

Tak jsem přemýšlela a tak jsem se tázala nad tvými růžemi. Nevíš, jak blízko jsem ti byla v té chvíli. Zpřítomnila jsem si historii tvé lásky, kterou jsi mi pověděla předevcírem, když ses vyplakala. Svůj i tvůj bol jsem cítila jako jeden bol. I tvůj život, i tvé sny byly zasaženy kladivem osudu, neznámého, neúprosného osudu, s nímž musíme zápasit všichni. Já i ty i Evžen Tesař, všichni trpíme, hledáme štěstí, hledáme věčnost, hledáme život!

Jsou ovšem lidé, kteří neznají takových bojů, žijí lehce a prostě, nepřemýšlejí o sobě, nemučí se záhadami, netouží výše. Chápu Evžena Tesaře. On trpěl. Každého naplnila by úcta, kdo by znal jeho životní osudy aspoň tak jako já neb ty. Mám dosud schovány jeho listy, které psával Olince jako student. Jaká něžná a ušlechtilá duše už tehdy! Jak silný duch nyní! Víím, co dělají druzí nemocní, a co dělá on. Druzí plní bázně, nářku, kapric, nespokojenosti, beznaděje, a on tichý, trpělivý a pokorný!

Zápasil. Hledal výšiny. Našel je u tebe. Ale jsou

ještě vyšší výšiny, Maruško! Ještě něco vyššího jest než čistota a krása!

Vzdal se tě. Nevím, proč. Ale myslím si, že tak učinil pro něco mocnějšího, vznešenějšího než co až dosud bylo obsahem jeho života. Jak jinak by to mohlo býti? A myslím si též, že co učinil, je dobré, byť i pro tebe hrozné. Jest knězem a odmítnuv pozemskou lásku učinil svoji povinnost, kterou mu ukládají jeho závazky, vykonal čestný čin, krok k Bohu. Učiniti krok k Bohu, jen krůček nepatrný, jest, drahá Maruško, nesmírné hrdinství, vím to dle sebe. Jest knězem a jen za cenu své věrnosti kněžské mohl by ti poskytnout, co jiní mohou ti svobodně dáti. Zasáhl ovšem rušivě do tvého života. Pro něho zřekla ses výhodného sňatku. Ale to nebylo křivdou od něho, neboť jsi ženicha svého nemilovala.

Ztrápena osudem svým i tvým jsem o osmé začala noční službu. Všecky nemocné jsem obešla, rozdala prášky, obklady vyměnila, večerní modlitbu vykonala. Zbýval ještě separát. Nedovedu ti vypsati, s jakými pocity sahala jsem na mosaznou kliku bílých dveří!

Evžen Tesař ležel v šeru a tichu. Nerozžal dosud elektrické lampy nad lůžkem. V ruce měl růženec. Stisklo se mi hrdlo. Nevěděla jsem, co říci. Konečně jsem se ptala jak obvykle:

— Přejete si něco, důstojný pane? A myslila jsem, že se mi dostane také obvyklé odpovědi: — Děkuji, ne! Avšak neodpověděl tak. Pravil:

— Ano.

— Měla bych snad rozsvítit lampu? Není vám nepříjemna ta tma? snažila jsem se uhodnout předem jeho přání — v separátě jsou totiž lampy dvě: jedna hoří celou noc, druhá dle potřeby. Neodpověděl na mé otázky a ptal se:

— Mohla byste splniti malou prosbu?

— S největší radostí!

— Slyšel jsem, jak jste se modlila s nemocnými. Prosil bych vás, abyste se pomodlila také se mnou.

— Ó, jak ráda! A co se mám modliti prosím?

— Modleme se k andělu strážnému, víte, jak v dětství, když jsme šli spat.

Poněvadž v separátě není kříž — poklekla jsem směrem k oknu, kudy vcházely mrtvé paprsky měsíční.

Říkali jsme modlitbu z nejkrásnějších dob svého života. Ó, jaké vzpomínky vynořily se mi v tom okamžiku! Vzpomínky na ty šťastné dny, kdy matička modlívala se se mnou. A ty náhlé vzpomínky dovršily stesk toho večera a přemohly mne. Slzy mi do očí vhrkly. Byla jsem podobna sklenici až po okraj naplněné — jediná kapka stačí a přeteče. Živelnou silou propukla ve mně umlčovaná žalost, a já nemohla jsem potlačit hlasitých vzlyků, když jsme říkali poslední slova modlitby:

A v tom svatém obcování
ať setrvám do skonání,
po smrti pak v nebi vděčně
chválím Boha ustavičně. Amen.

Snad proto mne ta modlitbička rozplakala, že jsem se ji s nemocnými nemodlívala. Tím mocnější a neprostřednější byl účinek vzpomínek a představ s ní spojených. Byla bych se možná lehko utišila, kdyby nebyl Evžen na mne promluvil.

— Proč pláčete? ptal se.

Místo odpovědi jsem se rozeštkala ještě více.

— Důstojný pane, hrozný je život a já jsem tak opuštěna! říkala jsem slova vzlykáním přerývajíc. Všecek nahromaděný žal hrnul se mi z duše nezastavitelným proudem. Pověděla jsem mu všechno. Své osudy, své boje, svá zklamání, svoje touhy!

Těšil mě milými, prostými slovy. Byla jsem opřena o zeď a oči jsem si šátkem zakrývala. Už pouhý zvuk jeho slov mě utěšoval.

— Nikdy slunko nezapadlo, aby opět nevyšlo, pravil. Život ovšem je těžký boj a prohry jsou strašné. A opuštěnost je zlá. To vím. Neztrácejme důvěru! Bůh je dobrotiv. Buďme mu oddáni jako děti otci svému, složme vše do rukou jeho, obětujme mu svůj bol, ale denně obnovujme svatý úmysl splniti všechno, čeho si od nás žádá, nésti jakékoliv břímě, jež na nás vloží! Jeho vůle musí nám býti svatým zákonem, mocnějším než svět — — —

Maruško drahá, tvá duše chvěje se úzkostí a očekáváním. Víím, jak bolestno bude ti čísti tento dopis. Víím, že bude ti začátkem nového, horšího zármutku. Opuště, nemohu a nebudu moci už nikdy učiniti, zač jsi mne prosila, když jsi odcházela: promluvit s Evže-

nem o tobě. Chápeš nyní, že dle toho, jak já smýšlím a cítím a po tom, co se stalo, nemohu se ho dotazovati. Snad až později, hodně později se zmíním. Možná, že bude mluvití sám. A bude-li mluvití, co z toho? Budou snad jeho slova mít jiný význam než mělo jeho mlčení, když jsi ho navštívila? Či chceš svůj rozsudek slyšeti zřetelněji, chceš až do krve rozdrásati své srdce?

Čas léčí vše. Hleď zapomenouti, a mysli si, že Evžen Tesař dne 11. dubna 1919 zemřel v zemské nemocnici na tyfus. Neboť pro tebe je mrtev. Nezazlívej mi, prosím, těchto slov. Vím dobře, jak jsou ti trpká. Nepíši ti jich, abych tě rozlítostnila, ale abych ti pomohla. Jen pravda může prospěti člověku, nikdy neklam. Nepíši ti, že bych s tebou necítila a nechápala tvého zklamání. Vždyť i já mrtvou lásku oplakávám a myslím, že lásky bol činí z nás, dosud jen sestřenek, vlastní a skutečné sestry.

A domníváš-li se třebaš ještě, že máš pro něj význam, že jsi mu dosud vysněnou modlou, která povznáší a očišťuje, a že duch jeho je nyní jen obestřen klamnými přízraky, myslím, že se mýlíš. Nejsou to přízraky. Tělo zdravé vítězí nad duchem. Choré tělo však ustupuje duchu a nechává jej vykonati, čeho by nikdy nevykonal, kdyby mu mohlo překážeti plnou silou své přirozenosti.

A dle svého zdání mohu ti říci: tam, kde nyní je Evžen Tesař, nemůžeš ho následovati, leda bys chtěla

obětovati více než myslíš, že obětovati musí, kdo chce vyšším životem žíti.

Odpusť, jestliže jsem tě nepotěšila dopisem tímto. Psala jsem jej však s láskou a v nejčistší touze objasniti všecko dle pravdy. Ujišťuji tě svou láskou a chci ti vždy poskytnout pomoc svých slabých rukou.

Tvá milující Marta.

VIII.

ZÁPISKY EVŽENA TESAŘE

16. dubna.

Bože dobrý, voláš opět k životu člověka, který Ti ani hodinu nesloužil dokonale, jak sloužiti měl! Nesmírná je Tvá dobrotivost! Nevděčný byl jsem. A kdybys mě nechal bídně zahynout, byl by to býval zasloužený trest. Milosrdný jsi: opětuješ dar života, místo abys jej odňal, dvojnásob dáváš, místo abys vzal, zač nedočkal jsi se vděku.

17. dubna.

Abych si ukrátil čas, píši tyto listy. Má duše je přeplněna dojmy. Těším se na P. Řehoře, neboť mnoho ještě musím mu povědět. Chci, aby mne znal. Hledám ve vzpomínkách, kde se začíná řetěz mých vin. Nic nechci vynechat, nic zatajit, nic okrášlit. Nechci se jeviti svému duchovnímu vůdci lepším.

Tvář mé dobré ošetřovatelky vede mé myšlenky v dobu jinošskou a obnovuje staré bolesti. Mrzí mne, že této dívce plné něžnosti a zbožnosti jsem kdysi napsal hloupý a cynický dopis, když její sestřička umírala, mrzí mě její projevy pozornosti a péče. Chtěl bych ra-

ději, aby mi ukázala své opovržení, chtěl bych, aby mi řekla: — Zním vás, milý pane, dobře vás znám; jste směšný, prázdný a bezcitný člověk! Jaká opovážlivost od vás, že jste se stal knězem! Sám lásky a soucitu neměv kterak chcete učiti jiné? A jak jste smyl dávnou skvrnu? Byl život váš pokáním? Vypudil jste opravdu ze srdce světskou marnost a stal jste se sluhou Božím dle Srdce Páně?

Jakou úlevou bylo by mi, kdybych z úst jejích slyšel tyto obžaloby, které se vztyčují v duši mé! Vlídnot a účastenství, které mně všichni v nemoci mé prokazují, jest mi trapné. Vždyť vím, že by toho nečinili, kdyby mne opravdově a dokonale znali. Neradi snášejí lidé urážky, hrubost a nezdvořilost. A já po ní toužím! Kdyby někdo přišel nyní k mému loži a vychrlil na mě slova nejhorší potupy, nehněval bych se na něho, ale řekl bych si: Ten člověk má pravdu. Dobře mě zná a ví, že jsem hoden těch slov.

Můj život byla jen nerozhodnot, nesamostatnot, polovičatost. Rozdvojeno bylo mé srdce, rozdvojena má láska. Nedovedl jsem nikoho cele a opravdově milovat. Nemiloval jsem Olgy, nemiloval jsem Marie. A přece jsem miloval obě. Nerozhodný jsem byl. A obětí stala se Olga. A poměr můj k Marii Jesenské byla také nerozhodnot. Rozdvojená láska mezi ní a službou Boží, již jsem se oddal. Chtěl jsem mít oboje: zemi i nebe. Rozdělen mezi obojím a obojího nehoden. A obětí stala se Marie.

Odešla před týdnem se srdcem puklým. Zamítla bře-

zovského správce. Přinesla mi růže a sladké tajemství své lásky. Kdyby byla s rozmyslem četla můj poslední list, nebyla by sem přišla.

Cesta, kterou jsem šel, je strašná. Víím, proč jsem jen neštěstí rozséval na ní. Nebyl jsem sjednocen s láskou a vůlí nejvyšší. A proto jsem nemohl oblažovat, proto jsem ničil, ničil — — —

Ó, je pro to odpuštění? Trest? Slova dost příkrá, jež by odsoudila? A ta slova přísného odsouzení chtěl bych slyšeti z úst své ošetřovatelky. Ale neslyším jich! Místo nich milostný úsměv rozkvétá na její tváři, mně tím bolestnější, čím sladší. Víím, že bych jí splatiti mohl ten úsměv, kdyby mně nechala umřít jako já nechal jsem umřít sestřičku její. Byla by vyrovnána stará, nemizející křivda.

V děsné hrůze zjevil se mi před čtyřmi týdny minulý život. Ani smrt, byť sebe trapnější, nebyla by mi pokutou dostatečnou. I smrt, kdybych býval jí podlehl, byla by bývala leda kamenem vrženým v propast mého provinění, nemohoucím ji vyplniti.

Srovnávám: jak mohl jsem žít a jak jsem žil. Mohl jsem žíti slavně a čistě, cele a dokonale. A žil jsem prázdně a jalově. Co velikého jsem vykonal? Čím jsem byl? A činil-li jsem dobro, nebylo to vždy z pohnutek šlechetných. Má láska k nemocným byla jen chvilkovým sportem. Podlý a mělký, nemaje svého úsudku, nemaje své vůle, jak třtina větrem se klátící — ano, tak jsem žil.

A nezdá se mi, že bych se příliš obviňoval. Bůh je mi-

losrdný a smilovává se nad třtinami lidskými. Ale omluvitelná není žádná třtina. Pascal napsal: Člověk je třtina, ale třtina myslící.

Negace Eduardova a skepse Marcelova — to byly větry, které mnou klátily. Jejich myšlenkami jsem se dal ovládati. Kdysi jsem si čítal zápisky Marcelovy. Nyní si píši své vlastní. Snad jsou to „Zápisky nastávajícího člověka“, tak jako Marcelovy byly „Zápisky bývalého básníka“. Na Marcela jsem připínal svůj neschopný rozum a na Marii svůj neschopný cit. Marie byla vrcholem mojí bláhovosti a zároveň vítězstvím satanovým, snad jen dočasným, ale způsobilým zničit mne navždy, kdyby blesk milosti Boží nebyl sjel na moji cestu.

A budoucnost má? Ano, na té záleží nejvíce. Slíbil jsem Bohu již dávno, dávno vroucí a hluboký kněžský život, ale změlčil jsem jej a zkazil neplodným sněním a erotickou hrou, jež byla ilusí d'ábelskou. Hoden soudu, ne odpuštění, posměchu, ne úcty, trápení, ne zdraví, jsem zahanben, neboť hle, Bůh vrací mne životu, a ten se mi zdá ohromným, vydluženým lánem — — —

18. dubna

Noční můj spánek je dosud krátký a trhaný. Dnes po poledni jsem na chvilku usnul. Jaké však bylo mé překvapení, když jsem se probudil a uviděl u svého lože svou matku! Spal jsem, když přišla. S touž trpělivostí čekala u mého lůžka, jako kdysi u kolébky mé, když jsem byl ještě maličký. Nečekal jsem že přijede. Je už staříčká a churavá.

— Jak je ti, Evženku! sladce a něžně zněl její hlas.

— Dobře, maminko, dobře.

— Evženku! — Tak mě nepojmenovala má matka od dětských dob, má přísná a podivná matka, která mne milovala, ale lásku mi nikdy neukazovala. Kromě políbení ruky nepoznal jsem doma jiného políbení. Nikdy mě nehladila, nikdy mne k srdci nepřivinula, nikdy se nemazlila se mnou, nikdy mne nelíbala, a nikdy mi na mysl nepřipadlo, abych ji oslovil jinak než v množném čísle, jak zvykem je u nás v březovském kraji:

— Kdy jste přijely, maminko?

A rozmilé slovo „Evženku“ znělo mi v duši pocitem měkkým jak cinknutí stříbrným zvonkem.

— Maminko, maminko má! zvolal jsem a zlíbal její drahé ruce.

19. dubna.

Nebudu litovati rozmluvy, kterou jsem dnes měl s Martou. Myslím, že ji smím v myšlenkách jmenovati důvěrně Martou, neboť je zúčastněna v mých osudech a pojata v kruh mé životní bolesti. Cítil jsem se jaksi viníkem před ní pro svoji minulost a dlužníkem pro její upřímnost, s níž otevřela mi své srdce v den, kdy byla zde Marie.

Těžkými úvahami jsem se připravoval na dnešní ráno, kdy začala denní službu. Ráno však nebylo k řeči kdy. Teprve před polednem po návštěvě přišla klidná a vhodná chvíle.

Několik vět mých, pevných a předem určených znělo mně samému nezvykle, jako by nevycházelo ani z vlast-

ního nitra. Jiný dojem nebyl ani možný, neboť Marta jim neporozuměla. A nemohla ani porozuměti. Zcela nesprávně jsem se domníval, že by věděla, co vím pouze já a kromě mne věděla pouze Olga. Marta ví, že Olgu zabil neprozřetelný výlet se mnou. Ví, že mne Olga milovala a její útěk z domu dává za vinu ne mně, ale maceše. Vždyť sama doufala stejně jak Olga: naléztí šlechtného muže, jehož láska by ji osvobodila. Olga vzala všecku vinu na sebe; neobvinila mne, že jsem k ní byl krutý a že jsem jí před deštěm neochránil. Nyní teprve se dovedu vmyslit v Olžino neštěstí. Příčinou, že jsem ji neměl rád, byla macecha; příčinou, že musila umřít, byla macecha. Ne já jsem k ní byl krutý, ale macecha byla k ní krutá. Proto volala žalostně: Ach, proč já nemám maminky? Proto říkala, že se v černých šatech narodila. Její siroba ji zabila. Její osud. Ale co je osud?

Marta nikdy nemyslí, že bych já býval vinen.

Kdyby byla Marta poznala mne, byla by milovala mne tak jak milovala inženýra Podešvu. Byl bych já býval její nadějí. A zklamáním též. Jak světlo muškám — životem i smrtí.

Ó, Olgo, nyní rozumím tvému prvnímu listu! Nyní jest mi jasna tak mnohá záhada. Nyní jest v mé přítomnosti, kdo trpěl stejně jak ty, a jest to tvá sestra. Tvá sestra sirá jak ty, beznadějná jak ty. Hledající východiště, hledající ukryté štěstí a neznámý smysl života, nemohoucí se vzepřít kruté síle osudu, zmítaná a kolísající!

Zdá se mi, jako bych teprve nyní, za této nemoci byl

vysvěcen na kněze jako bych teprve nyní stal se druhým Kristem a naučil se soucitu. Neměl jsem ho nikdy. Kdybych jej býval měl, býval bych rozuměl, co znamená výkřik: — Proč já nemám maminky? Nemíti maminky značí nemíti lásky; nemíti maminky značí hledati lásku. Když Olga utekla z domu, neutekla za mnou, ale utekla za maminkou. Hledala maminku, ale nenašla jí. Hledala lásku, ale marně.

Nehněvala se na mne, když umírala. Byl jsem jen posledním, náhodným článkem v řetěze zla, jež se počalo úmrtím její matky.

A nehněvala se na mne ani Marta.

20. dubna.

Marta mě nemohla odsuzovat. Ač mě neznala, přenesla na mne už dávno část své tklivé něhy k mladému inženýrovi. Jediná Marie, znajíc historii oné záhubné noci a hledíc na ni jinýma očima než její sestřenky, byla zatvrzena proti mně, s počátku aspoň. Viděla hynouti krásný květ a myslila příliš na zlou a barbarskou ruku, která jej utrhla. „Vím vše“, napsala mi, když umřela Olga. Jak příšerně zněla mi tehdy ta slova! A přece si myslím, že jsem jim dával jiný význam, než měla. Což není možno, že už tehdy mě Marie milovala? „Vím vše“ znamenalo tedy: „Vím, že mne nemiluješ, a hle, já také jsem mladá a krásná, a já také jsem hodna lásky — ó, cože pravím? vypusť slovo také, není upřímné, vždyť víš, jak smýšlí mládí! — já jediná jsem mladá a krásná a chtěla bych zvítězit nad mnoha srdci,

a tys nedbal mé tajné touhy, nedbal mé žízňě, tys dal mi jen půl lásky a mně bylo potřebí celé!“

Tak se mi jeví význam těch starých dvou slov, která tak dlouho ryla v mém srdci. Vývoj a výsledek potvrzuje mé zdání. Andělská zvěst očí jantarových byla jen výtvozem mého dobrého svědomí — pokud mi zbývalo tehdy — a přeludem d'áblovým. Sladkou, nebeskou visí mne oklamal. A tak mne oklamal, že jsem počal i sám sebe klamati, jak on chtěl. A myslím, že to jest jediná skutečná vina mého života. Či jak to nazvati? Nejzřetelnějším projevem své ubohosti? Vyvrcholením svého úpadku? Či počátkem úplného, dříve sotva tušitelného, nyní však zcela nepochybného pádu? Ať tak či onak. Bylo mi trapno, když se dnes zmínila Marta o Marii Jesenské.

— Moji sestřenku z Bílé Hlíny také znáte? tázala se.

Nevím, s jakým úmyslem se tak tázala. Ale pochopil jsem, že se mnou chce mluvit o Marii. Neřekla mi, zdali ví o její návštěvě v nemocnici, zdali ji zde viděla a s ní mluvila.

Ale její otázka, třeba byla dána v souvislosti na oko nenápadné a nepodezřelé, zajela mi do duše jak ostrá dýka. Bylo to — tak se mi zdálo — pravé „Vím vše“, hroznější, pravdivější starého a skoro zapomenutého.

— Moji sestřenku z Bílé Hlíny také znáte?

Co jsem měl odpověděti? Napadlo mi však, že Marta vlastně nemůže pochybovati, znám-li Marii, nýbrž že to zcela jistě ví. Vždyť bych nemohl znáti Olgu, kdybych neznal Marii. Ptá-li se někdo, co ví, ptá se ve skuteč-

nosti na něco jiného, co by rád věděl. A tak jsem postřehl v otázce Martině úskok. A nabyl jsem jistoty, že mluvila s Marií, když mne byla navštívit. Pomlčka, která následovala po její otázce, byla sama sebou výmluvnější než její záludnost. Viděl jsem, jak sklopila oči a v rozpacích si upravovala bílý šátek poutající vlasy. Po chvíli spustila ruce. Byla velmi bleďa. A já jsem řekl:

— Ano, znal jsem ji kdysi. Dal jsem důraz na slovo znal a tak určil jsem Marii místo v minulosti, výhradně v minulosti.

21. dubna.

Dnes mne navštívil P. Řehoř. Svěřil jsem mu všechny výčitky, které dosud hlodají v mém srdci. Pravil mi: — Příliš se obíráte minulostí, Nemyslete na to, co jste v minulosti učinil špatného, ale myslete na to, co v budoucnosti můžete učiniti dobrého! Přistupte k životu jako nový člověk! Místo úzkosti nastup naděje, místo výčitek dobrý úmysl, místo vzpomínek čin! Není podzim, je jaro. Je doba, kdy nová klíčí semena v útrobach země a cestu k slunci si hledají. Přijměte do srdce svého ten rytmus přírody, čistý a radostný! Příroda je poslušna slunce. Žije poslušností. Zazáří-li první teplý den jak dnes, rozvíjí se pupence, a z temných kukel rodí se bílí motýlci, třeba že zítra je zahubí dubnová plískanice. Tak i my máme býti poslušní milosti Boží, nezdráhat se, nemyslit na přestálé mrazy, jež spálily života našeho nejčistší květ; ať umlkne neplodná minulost: zde žije a rozpíná se krásná přítomnost, a ta zjeví nám neznámou krásu života. Život je krásný a má velikou cenu.

Ale život je dar, jehož zneužití je nevděkem nejhorším. Almužna je život a jako almužny si ho máme vážit. Nesmíme býti jak nevděční žebráci, kteří propíjejí vyžebaný peníz, ač mohli s ním vystačiti na mnoho dní, a propivše znovu se dovolávají slitování. Užívači nejsou hodni života. Život nemá však absolutní ceny. Je v něm utrpení. Ale utrpení neochuzuje život. Navrací mu pravý smysl zneužitím porušený. Bez utrpení nebylo by víry. Kdyby náš život byl řadou rozkoší, nikdo by nevěřil v skutečný Život, nikdo by nedoufal v Budoucnost, nikdo by nemiloval Dárce, ale všichni by milovali dar. A špatně by milovali dar, neboť dobře dar milovati dovede jen, kdo miluje dárce.

22. dubna.

— Závidím vám, pravil jsem dnes Martě, závidím vám vaše nemocné. Závidím vám skutky milosrdenství, které denně konáte. Vždyť při soudu bude se nás tázati Pán, kolik lačných jsme nakrmili, kolik žíznivých napojili, kolik nahých přioděli, kolik nemocných a vězňů navštívili. Šťastný, kdo bude moci odpověděti: Pane, celý život nic jiného jsem nekonal než milosrdenství!

Usmála se nepatrně a zahleděla se kamsi do pootevřeného okna. Zdálo se, že uvažuje o mých slovech.

— Miluji své povolání, pravila potom promyšleně ale nepřízvučně, totiž — opravila se rychle — mám zálibu v něm, ale co konám, konám velmi nedokonale.

— A pro tu nedokonalost vás patrně vaši pacienti tak zbožňují, řekl jsem vzpomněv si, že o živý svět nechtěli, aby se dotkla jejich nočníků; každý den ráno přicházel

i do separátu cihlář Vojtěch a odpiv mého koňaku a vyvelebiv dobrotu Martinu odnášel i moji „flašku“:

— Dají to sem, ať to vynesu, to není práce pro slečinku, říkával.

— Dělán jen svou povinnost, odpověděla rdíc se, druhé činí stejně. Za vše, co dělám, jsem placena. V čem tedy moje zásluha? Nic mi nedluhují nemocní za moje služby. A z čeho bych žila, kdybych nebyla ošetřovatelkou? Vidíte, dělám ctnost jen z nouze.

Byl jsem zmaten jejím náhlým výlevem hořkosti. Cítil jsem, že je nepřímý a zástupný. Prozrazoval nespokojenost s dosavadním stavem, rozpor a touhu po dokonalosti.

— Zaměstnání ovšem může býti zapláceno, pravil jsem, jest však něco vyššího než zaměstnání, a to jest oběť. Může-li i oběť býti zaplácena? Víím, že pro tajemství je těžko najíti slova, a doufám, že mi odpustíte, vyřknu-li něco příliš směle. Nevyznám se v dvornosti a zbytečných lichotkách, ale jako váš pacient jsem se přesvědčil — smím to snad říci? — že oběť se nestane zaměstnáním jen proto, že s ní souvisí měsíční plat. Svěřila jste se mi, jak jste nešťastna a jak vás život zklamal. Hledáte nyní smysl života. Hledáte osvobozující čin. Tušíte nejasně, že v oběti mohlo by býti vykoupení, že v oddání vyšší myšlence záleží štěstí. Myslím, že se neklamete. Člověk se zřídka mýlí v cíli. Cílem člověka je dobro. A dobro můžeme činiti vždycky a všude. Ale často se mýlíme v cestě, jež vede k cíli. Často volíme cestu nepravou, svým silám nepřiměřenou. Cesta za

ideálem jest jako výstup na vysokou horu. Silní a od-
vážní stoupají přímo do strmého srázu — ti brzy dostu-
pují cíle. Ale jiní, kteří stejné mají nadšení, ale ne stejné
síly, zemdleli by uprostřed někde, kdyby se touž dali
cestou. A pro ty slabé není-li lépe, jdou-li oklikami s
mírným a ne nebezpečným svahem? — Proč jsou tak
mnozí lidé nešťastní? Protože si zvolili nevhodnou cestu.
Sami si zkazili štěstí. Vytrvati je základní podmínkou.

— Chtěla bych znáti pravou cestu. Chtěla bych se
obroditi a pokusiti se o nové životní štěstí. Ale v čem je
štěstí a jak jíti za ním? Je v mívivé rozkoši? Je v trvalé
oběti? Cítím, že v oběti. Jaká musí však býti oběť, aby
vedla k štěstí? O tom přemýšlím stále.

V sále zazněl zvonek. Některý nemocný volal. Musila
odejít. Poslední slova její mne pohnula, abych i já hlou-
běji přemýšlel o tom, co je štěstí. V mé duši je mnoho
nového. Obrátí-li se dalekohled, je z něho drobnohled.
Tak i v nemoci je člověk vnímavější než ve zdraví, doko-
naleji pozoruje své i cizí nitro a lépe rozumí tajemstvím
duše.

23. dubna.

Včera mi povolil lékař tuhou stravu. Jak mi chutnala
ta troška bramborové kaše! Jakým požitkem bylo mi to
prosté jídlo! Zapírání, odřikání — tak těžké po tyfu —
dodalo mu vybrané chuti a vzácnosti.

Přenesli mě dnes do velikého sálu. Potřebují separát
pro blouznícího vozku, alkoholika, který má zápal plic.
Křičí bez ustání, nemocní by nemohli v noci spát, kdyby
ho musili poslouchat. Nyní je o samotě. Tam ať si křičí.

Nemocní kolem mě nevědí, že jsem kněz. Tím lépe. Neostýchají se aspoň. Dva z nich mají tyfus jako já. Jeden se jmenuje Hotový, je soustružníkem železa, nedávno se oženil. Onemocněl i se ženou. V týž den je odvezli do nemocnice. Žena je na ženském oddělení. Rád by se za ní podíval, ale nesmí ještě. Mají i děťátko. Osamělo chudinka, poslali prý je do dětské nemocnice. S ním už je dobře, načisto dobře. Nebezpečenství pomínulo. Jí už sekané maso s rýží, čte noviny a tajně chodí kouřit do koupelny.

Druhý, dlaždický učeň, má recidivu. Nevyjde z ní asi. Zavínal si to sám. Dostal hlad, nesnesitelný hlad, ale dali mu jen trochu mléka. Prosil pacienty, aby mu něco dali. Hlad měl, o chleba prosil; prosil, až se doprosil. Sklář Novotný, který u okna ležel, slitoval se nad ním a večer mu dva rohlíky podstrčil. Zkřoupal je dychtivě. Horečka se mu vrátila, prudká zžírající. Nevyvázne asi. Je mi ho líto.

24. dubna.

Mezi nemocnými přemýšlím o lidském štěstí. Na otázku, proč lidé nemohou býti dokonale šťastni, odpovídám si prostě: pro nedostatek fantazie. Nejšťastnější je věk dětský. Kus dřeva zabalený v hadry jest dítěti zdrojem bájného blaha, o němž my dospělí nemáme zdání. Lítostné vzpomínky — to jediné zbylo nám z dětství. Zlatý věk lidstva byl ten, kdy lidstvo prožívalo svůj dětský věk a smutný svět si opředlo podivným tkanivem bájí a snů. Byl to však také věk prostých potřeb a přirozeného života. Nyní, když člověk vyloupil

a vykořistil přírodu a obrátil všecky její dary k svému prospěchu a pohodlí, když rozmnožil své nároky, obklopil se bohatstvím, elektrickými světly a továrními komíny, věru že mu už nezbylo, o čem by snil. Snil by snad o dálných zemích. Není pro něho dálky. Překonal ji parou a telegrafem. Snil by ve tmě tichého zimního večera, v přítulném šeru své jizby, leč není pro něho tmy. Překonal ji září obloukových lamp. Nemá, o čem by snil. Stvořil si ráj na zemi, ráj požitků a rozkoší a nemyslí už na jiný ráj, netouží po onom, do něhož vstoupil lotr, když pravil mu Kristus: Ještě dnes budeš se mnou v ráji.

Moderní člověk je podoben dítěti v městě, jehož hračky jsou dokonalým napodobením skutečnosti: loutky, jež zavírají oči, železnice, jež opravdovsky jezdí po světnicích. A přece tyto skvělé hračky omrzí se dítěti nejdříve. Po dvou, třech dnech leží pohozeny a rozbity někde v koutě, neboť dítě nemělo při nich o čem snít.

Dítě na venkově nikdy nezahodí svých dřívěk a hadříků, jsou mu stále milé a vzácné. Fantasie dětská ozlacuje a přehodnocuje každý kámen, každou střepinu, každou, i bezcennou věc a činí ji pramenem radosti. Jen sen oblažuje člověka. Jen naděje a víra povyšuje všednost v řád blaženosti.

Jak městské dítě je moderní člověk. Přeplnil svůj život umělostmi, jemnostmi, zmnožil své potřeby, a přece prostřed rozkošnictví zpustlo mu srdce a zhořkl mu svět. Věřil a doufal jedině v tento svět a tento svět ho neukojil.

Avšak i modernímu znechucenému člověku, který při své kultuře není šťasten, Bůh dopřává někdy, by měl o čem snít. A o čem? O zcela obyčejných věcech. Jsou lidé, kteří sní o paprscích slunečních, o květech jabloní, o ranní rose, o procházce bujným parkem. Sní o věcech, jichž ceny dříve neznali. Za veliké štěstí by pokládali, kdyby ty prosté, každodenní věci jim náležely. A ti lidé jsou nemocní, které vidím kolem sebe, a všichni nemocní celého světa, kteří v dusnu medicín a v horečkách leží na svých ložích. Jísti, pít, dýchat, hovořit, chodit, pracovat — toť obsah jejich nejkrásnějších snů. Po věcech zcela všedních touží, které zdravému nestačí k štěstí. Fantasie nemocných všecky věci ozařuje pohádkovým jasem. Fantasie nemocných svědčí, kde byl ztracený lidstva ráj: v lásce k prostým darům Božím, k slunci, jež celý svět osvětluje a zahřívá, k hvězdám, jež zdobí tak nádherně oblohu noční, k zvířatům, která člověku slouží, k stromům, jež živí ho ovocem svým. Ráj lidstva byla schopnost a vůle milovat Tvůrce ve stvoření. Člověk z ráje vyhnáný, civilisací zkažený nenávidí přírodu, olupuje ji, nahraňuje ji, mrzačí ji. Chvástá se někdy, že ji miluje. Ale nemiluje jí. Kdyby ji miloval, stačila by mu k štěstí. Nemiluje jí. Jen světec ji může milovati. Kristus ji miloval. V přírodě nejraději kázal, z ní svoje podobenství čerpal. Svatý František, nejveselejší a nejšťastnější světec ji miloval. Přírodou, všemi tvory velebil Tvůrce v Písni bratra Slunce. Slunko, měsíc, vítr, vodu, oheň, zemi, všední věci opěvoval. Na smrtelném loži, v nesnesitelných

bolestech zpíval Píseň bratra Slunce. Zpíval sen nemocného. Zpíval ráj člověka. Zpíval krásnou všednost. Zpíval své štěstí.

25. dubna.

Goethe řekl o své době, že kdo by ji znal jen z literárních památek, mohl by se domnívati, že svět byl tehdy velikou nemocnicí. Slova ta platí i dnes o básnickém včerejšku, který stavěl na obdiv svoji chorobu, nervosu a nudu. Praotcem jeho je Byron. Byl nešťasten. A vychloubal se svým neštěstím, ukazoval je. On sám byl vždy počátkem, středem a koncem své poesie, hrdinou každé své povídky. Zplodil světobol, a světobol zplodil dekadenci. V dílech Byronových bylo dosti skutečného utrpení. V dekadenci ho není vůbec. Je to pouhá záliba v bolu. Ani to snad ne: pouhá lež a přetvářka, zvláště u napodobitelů, kteří nic neprotrpěli a nic neprožili, a přece byli zklamáni životem a „šedým nudy prachem pokryti“ — mužové zdraví, v květu mládí a síly! Pokladnice živoucí nesmírného štěstí! Pokladnice, v níž skryto bylo štěstí slepých, kteří by nevím co za to dali, kdyby směli jen jediný den patřiti na sladkou krásu tohoto světa; štěstí hluchých, kteří nikdy neslyšeli podvečerního zpěvu, ani houslí lkajících v dálce, ani orchestrů burácejících, ba ani hlasu matčina, když volala je nejsladšími jmény; štěstí všech chorých a zmrzačených, kteří, co nalomené květy odumírají zvolna a beznadějně v bílých sálech nemocnic, a kteří by za blaho veliké pokládali, kdyby jen jednou ještě v životě mohli se projít kvetoucím sadem! Hle, tolik štěstí je

utajeno v nudě zdravého člověka, jemuž zevšedněl život! Nuda, toť nenávist. Nenávist slunce. Nenávist Boha. Nuda, toť zdánlivě poetický a beztrestný projev nejhorší nenávisti.

26. dubna.

P. Řehoř mi přinesl knížku biskupa Kepplera: „Více radosti“. Našel jsem v ní větu, která souvisí s mými myšlenkami o dětech: „Naše děti mají stále ještě mnoho bezcenných hraček; slunce, měsíc a hvězdy, květiny, kameny a potůčky měly by býti jejich hračkami.“

Umělé hračky otupují smysl dítěte pro hračky přirozené. A zrovna tak moderní civilisace otupila náš smysl pro všední radosti, radosti z života, přírody a práce.

Dítě se raduje ze své existence, mazlí a těší se s každým zvířátkem, s každou rostlinkou, rozmlouvá s neživými věcmi. Dítě se nikdy nenudí. Kamení, bláto, písek, voda postačí mu ke hře a ke štěstí.

Jest jisto, že jen děti žijí správně. My dospělí jim můžeme jen záviděti. Děti dával Kristus učedníkům svým za vzor: „Neobráte-li se a nebudete-li jako děti, nevejdete do království nebeského“. Dětem náleží ráj nebeský. Ale náleží jim také ráj pozemský.

Toto vše jsem dnes pověděl také Martě při své první procházce zahradou.

27. dubna.

Jakou útěchou jest mi denně přijímati Tělo Páně! Neb musím, bohužel, vyznati, že i přijímání Beránka patřilo v mém bídném životě k zapomenuté a nedo-

ceněné všednosti. Každý den jsem přinášival Oběť nej-
světější, každý den jsem smáčival rty své Krví eucha-
ristickou, a srdce mé bylo při tom pusté a prázdné. Teď
teprve chápu dokonale vzácnost všednosti. A ze všeho
nejvíce je mi líto, že býval jsem chladný a lhostejný,
ač denně jsem stával u výhně největší lásky. Nerouhám
se, kladu-li nyní Tělo Páně mezi nepochopené krásy
minulé všednosti, ale rouhal jsem se, když býval jsem
bezcitný k tomu, co na světě je nejnevšednějšího.

Ó Pane, odpusť — tak modlím se — odpusť, že tak
pozdě si Tě zamilovávám. Přicházíš denně do tohoto
bílého sálu. Sám přicházíš k nám, nemůžeme-li přijít
k Tobě. Závojem způsob jsi se zahalil, zázrakem si pro-
lamuješ cestu k lidským duším. Neviditelný jsi a mlčíš.
Nechceš býti divadlem našim smyslům, ani nechceš
ohromovati leskem své skutečné slávy. Mlčíš a tichý jsi
jako květ, jenž bez hluku v zahradě roste a čeká, až
přiletí včelka. Tak i Ty čekáš ve Svátosti. A mlčení
tvoje zve, volá a zní — — — Skryl jsi se, abys tím
bližší byl naší touze, neslyšitelný jsi, abychom tím
vroucněji a neostyšněji s tebou hovořili, clonou nepro-
niknutelnou zastřen jsi, abychom tím horlivěji Tě vy-
hledávali. Nejsi zjevný našim smyslům, protože ne-
chceš, bychom Tě viděli očima poskvrněnými hříšným
patřením na krásy pomíjející, a protože nejsme hodni,
bychom Tě takto poznávali. Pohrdáš našimi smysly,
neboť miluješ duši naši. Zabíjíš smysly naše, neboť
chceš živiti duši naši. Pohrdání tvé se jmenuje láska
a zabíjení tvé se jmenuje plnost života.

28. dubna.

Soustružník Hotový odešel dnes z nemocnice i se ženou. Týž den přišli, týž odešli. Ošetřovatelky mi vypravovaly o ženě Hotového. Sotva se jí navrátilo vědomí, ptala se po dítěti. Domlouvaly jí, aby se nestrachovala, že je o ně dobře postaráno. Nechtěla věřit. Říkala stále:

— Ó vy jste ji nechaly umřít, světlušku moji, vy jste ji nechaly umřít.

A nebyla k utišení. Marné bylo tvrzení, marné dokazování. Vedla pořád svou. Nebylo zbylí a ještě večer musila jeti jedna z ošetřovatelek do dětské nemocnice pro malou Anežku. Přivezla ji červenou, baculatou, rozhlížejíci se velikýma, udivenýma očima. To bylo podívání na bezmezné, vybuchující štěstí matky, když líbala svoji dcerušku!

A já si myslím, jak blažený bude dnešní večer, kdy sejde se ta rodina v skromném obydlí! Nemoc, její odluka a nebezpečnost hlavní bude míti zásluhu o tu blaženost.

Snad si myslívali někdy ti mladí manželé, že jim něco chybí k štěstí. Jsou chudí. To i ono by ještě potřebovali pro své hospodářstvíčko. To i ono jim dosud chybělo. To i ono je rozmrzelo. A hle, nemoc jim ukázala, že nic jim k štěstí nescházelo, že mohli dávno býti šťastni, kdyby nebyli pošetilí, a kdyby si nemyslili, že k štěstí je potřebí peněz. Budou dnes opilí smíchem, až se shledají. Nikdy netušili, jaká radost byla utajena v jejich šedém žití, plném práce a zápasů o chleba.

Člověk není spokojen se skutečností, kterou má za úděl. Mimo ni hledá své štěstí. Je-li chud, myslí, že štěstí je v bohatství. Těžce-li pracuje, myslí, že štěstí je v zahálce. A je-li bohat, myslí, že štěstí je v násobcích jeho pokladů. A tak odporuje člověk vůli Boží, která jej učinila tím, čím je. A proto je nešťasten. Neboť štěstí je shoda s vůlí Boží. Štěstí je vděčnost za každý paprsek sluneční, za každý květ, za každý okamžik života!

Proč jsou děti tak neomylně a bezpečně šťastny? Znova o tom přemýšlím. Odpovídám si: protože si nežadají nic kromě toho, co mají. Nevědomost jejich jim ovšem pomáhá. Nevědí, co je za kulisami života. Znají jen rodnou ves. Znají jen koutek, kde si hrají. Nevědí o jiných radostech kromě radostí z hadříků a barevných střepů. A proto jim hadříky a barevné střepy stačí k štěstí. Blahá nevědomost! Proto řekl Kristus Pán: Blahoslavení chudí duchem. Chudí duchem jsou děti, nevědomé děti, jež po ničem nepřítomném netouží a v skrovné, bezbarvé skutečnosti mají trvalý a nepřelbý zdroj blaha.

Dospělí ovšem nejsou nevědomí. U nich musí odříkání a oběť nahraditi nevědomost. Ač jsou vědomí, musí žít jako nevědomí. Pak budou také blahoslaveni.

IX.

V TRNÍ

I.

Jen kousek nebe bylo viděti nad nemocniční kvadraturou. Ale byl čistý a zářivý. Slunko bylo vysoko, když Evžen Tesař vyšel z infekčního pavilonu a krácel přes dvůr ke kapli.

Byl první máj. Z ulice zazníval pochod. Ztrácel se za nárožími, vzdaloval se a nakonec bylo slyšet jen eufonium, jak hrálo v triu: Ó Velvary, ó Velvary! Ozvěna té melodie neměla se oč opřít, přeletovala vysoké střechy a zachycovala se chvilkami na tom neb onom komině. Venku pochodovaly zástupy dělníků a slunko stlalo jim na cestu i do srdcí radostný jas.

Byl první máj a poslední den pobytu Evženova v nemocnici, jedenadvacátý den po horečce. Den, kdy už nemožna byla recidiva. Den, kdy odstoupila od něj choroba, přetrpěna a přemožena.

V kapli bylo velmi čisto a oltář tonul v záplavě světla a růží. Byl první den měsíce zasvěceného Královně,

Matce milosrdenství. Nemocní přišli ji uctít. V lavicích dole i na galerii bělaly se jejich pláště.

Nemocnice je škola utrpení, opakovací a pokračovací škola, kde duch v bolestech rozpomíná se na zbožné nauky svého dětství, na jméno své Matky duchovní. Z úst zkřivených a vyprahlých dere se pozdní vzývání jejího jména. Evžen viděl velkou důvěru nemocných k ní, viděl, jak růženec svírali v rukou, když byli odváženi do síně operační, viděl, jak pod její ochranou se poroučejíce překonávali hrůzu bezesných nocí. A když bezradně stál lékař u jejich lůžka a marno bylo doufati v pomoc lidskou, a když v agonii vytržení v končiny bezvědomí neodpovídali už na otázky ošetřovatelek a nepoznávali tváře matky své pozemské, jež plna úzkosti přišla je navštívit, rty blednoucími šeptali jméno své Matky nebeské.

Neb její jméno je nezapomenutelné.

Hle, růže na oltáři! Vadnoucí, mroucí projev díky Matce života.

Evžen usedl do jedné ze zadních lavic vyhražených mužům. Vpředu klečely milosrdné sestry svatého Františka z chirurgického oddělení. V kapli byl jen jediný oltář a proto nemohl sloužiti mši svatou hned, nýbrž až po obvyklé mši pro nemocné.

Zazněly varhany, když kněz přistoupil k oltáři. A s kůru ozval se sborový zpěv ošetřovatelek:

Přineste růže, lilie bílé,
uvijte vonnou kytici,
složte ji k nohám Matičky milé,

na nebi Hvězdy zářící,
přečisté Panny Marie,
neposkvrněné lilie.

Čisté ženské hlasy zpívaly prostou skladbu mladého žáka konservatoře, který hrál na varhany. Soprán se ve výškách stříbřitě chvěl, jak by chtěl převýšiti hlasový rozsah skladby a stvořiti andělskou, vše pozemské zastihující harmonii.

Evžen se spustil s lavice na zemi a kleče slyšel celou mši. Jeho hudební duše vnímala všecky krásy té chvíle jako slavné a tajemné souznění, v němž splývalo vše, co viděl a slyšel: růže na oltáři, jež umíráním svým oslavovaly Boha, skloněné hlavy řeholnic, jež zřekly se světa, by dokonaleji mohly sloužiti Bohu i bližnímu, přečisté hlasy ošetřovatelek, jež svoje mládí uzavřely v bílé zdi nemocniční, sepjaté ruce rekonvalescentů, kteří se vraceli k životu jako povadlé květy, když zkropí se osvěžující vodou. K jedné a téže Matce bolu o trpělivost a sílu se utíkali ošetřující i ošetřovaní, zdraví i nemocní, umírající i oživující. Všichni se modlili v jedné a téže naději budoucí radosti, která nebude míti konce a pro kterou trpěti máme všecky zkoušky a těžkosti života. Nebýt té naděje, byl by svět leda velkou mučírnou nevinných. Nebýt té naděje, byla by země jen „zfušovanou oběžnicí“ dle výroku pessimistického filosofa. Bez té naděje bylo by utrpení záhadou nerozřešitelnou. Bez té naděje byli bychom jen sirotky odkopnutými a nevšímanými. Smutný je úděl sirotka! — Proč já nemám maminky? volala malá Olga, a protože neměla maminky,

musila umřít. Každý musí umřít, kdo nemá matky. Matka jest život. Matka jest nejvyšší blaho života. Matka jest láska. Matka dává život a matka zachovává život. Kojí mlékem svých prsů a kojí něhou svého srdce. Nesílí se dítě, jež nemá matky. Bez matky nemožno silným být.

— Ó Matko, veď kroky mé a živ moji duši mdlou! modlil se Evžen.

Bylo po mši a nemocní odešli z kaple neslyšně jak bílé stíny. Jen někteří zůstali. Evžen se oblékl v mešní roucho a šel k oltáři. Nehořelo na něm tolik světél jako při první mši. Za to duše Evženova byla rozzářena neviditelným světlem milosti a vroucí touhy zasvětit se tou tichou liturgií Matce milosrdenství.

Při Obětování kladl s bílou hostií i své tělo na oltář, své tělo pokořené a zesláblé, tající však v sobě zhoubné zárodky budoucích pokušení a nevěrností. A s vínem lil do kalicha obětního svoji duši blaženou, ale chvějící se bázni o poklad pokoje a obrození. Obětoval se tělem i duší, obětoval se dokonaleji, než kdy dříve, neboť poznal, že cílem a štěstím člověka pravým a jediným je sloužiti Bohu a pokořiti se mu jak Panna v příbytku nazaretském, když odpověděla andělu: — Aj, já dívka Páně, staniž mi se podle slova tvého.

V pozdvižených rukou držel při Proměňování Tělo Páně, v rukou svých olejem svatým pomazaných a denním dotykem Chleba andělského omilostněných, takže se podobaly rukám Panny, jež objímaly svaté a líbezné Tělo božského Dítka.

Rozlomiv svatou hostii skloněn říkal modlitby k svatému přijímání. Nepoznával dříve v požívání Těla a Krve Páně milosti svojí nebeské Matky. Nyní však uvědomil si jasně, že Tělo a Krev Božího Syna, jež přijímáme ve Svátosti oltářní, jest tělo z jejího těla a krev z její krve. Pozemské matky živí své dítky mlékem. Máti nebeská živí nás krví svou. Jsme jejími pokrevenci. Jsme jejími pravými syny.

Dokonal svatou oběť a šel poděkovati nemocničnímu knězi za laskavou péči, kterou o něho měl. Byl to stárnoucí mnich a nebyl zvyklý přijímati díky. Většina těch, jimž posloužil, odcházela na věčnost, a jeho služba bývala poslední, kterou za živa přijali z rukou lidských, Evžen pak byl jeden z nemnohých, kteří ho navštívili, když se uzdravili.

Šel se rozloučit i s nemocnými, kteří s ním byli na čísle 33. Někteří se s ním důvěrně spřátelili, zvláště ti, s kterými se o svůj koňak dělil. Dva z nich zemřeli zatím: sklář Novotný a student Reidl. Reidla sklátil prudký zánět osrdí, který si uhnal v běhu o závod. Křičel děsně celou noc, když umíral. Kromě kafrových injekcí nemohli mu však ničím prospěti. Z ostatních pouze žid Klein, commis kteréhosi odchodu střížným zbožím, byl dosud v nebezpečení smrti. Při každé návštěvě sekundářově ptával se úzkostlivě:

—Umřem, pane doktore, umřem?

Bál se o svůj život velice.

—Kde pak byste umřel, ani zdání! ujišťoval ho lékař.

Pramálo bylo mu platno to ujištění. Sotva bylo po visitě, až k zoufalství ho znepokojili ostatní pacienti, jeho sousedé, nalézající na něm množství neklamných příznaků blízkého konce. Trýznili tak ubohého žida po mnoho dní.

— Zchladneš, žide, zchladneš, není ti pomoci, tak končívali svoje úsudky o jeho zdravotním stavu.

Jeden dokonce napodoboval pohyby sekundářovy, vyšetřoval ho, tepnu zkoumal, hlavou povážlivě kroutil a jako jedinou pomoc doporučoval okamžitou operaci — rozříznutí lebky.

Nešťastný Klein si zoufale zacpával uši .

Jediný Evžen ho těšival a nestačil zavrhovati a vyvracetí všechny ty hrozné diagnosy samozvaných lékařů.

Tklivě se loučil žid s Evženem. Ztrácel v něm jediného přítele.

— S Bohem, pane Kleine, nebojte se, všechno to dobře dopadne. Těm posměváčkům zde nic nevěřte. Přeji vám, abyste se brzo uzdravil.

Rozloučil se se všemi, zápasícími i uzdravujícími se, smutnými i veselými, a všem po řadě podával ruku.

— Na shledanou, ale zde už ne, volal za ním jeden z veselých, když odcházel ze sálu.

Zbývalo mu poslední rozloučení. Rozloučení s těmi, které ho po celou dobu obětavě ošetřovaly. Vstoupil do jejich světničky. Byly tam všechny tři, Josefka, Adéla i Marta, a čekaly na něho.

— Budeme vás o něco prosit, dříve než nás opustíte, pravila Josefka, která měla krásnou duši rozmilého

dítěte, perlivý smích a milovaného hochu kdesi ve Vláře.

— S největším potěšením učiním všecko, aspoň nezůstanu nadobro dlužníkem, odpověděl Evžen.

— My máme každá velikánskou prosbu, ale nesmíte se nám smát!

— Kdo pak by se opovážil velikánským prosbám smát? Jen prosím, ať vím, jaký úkol mne čeká.

Mlčely a dusily smích. Josefka a Adéla se strkaly lokty, ale nezačínala ani jedna, ani druhá. Konečně pravila Josefka: — Já tedy prosím — ale nesmíte se smát — abyste mi posloužil, až budu mít svatbu. Můj hoch dostal právě místo na Slovensku. Včera mi přišel dopis.

— S radostí, s největší radostí! Jen mi napište potom, až to bude!

— Nezapomenete?

— Nezapomenu.

— Ruku na to!

— Ruku na to!

— Já se též osměluji prositi o něco, totiž, abyste mi sem něco napsal na památku, žádala Adéla podávajíc mu veliký, v blankytném sametu vázaný památník.

— Rád. Velmi rád. Ale co jen, co mám napsati? Veršovati neumím, ujišťuji vás!

— Něco hezkého!

Sedl a napsal do alba citát z Následování Krista.

— Děkuji uctivě.

Evžen povstav od stolu a obrátil se k Martě. Stála opřena o španělskou stěnu před kamny.

— A jaké je to třetí velikánské přání? ptal se.

— To bude jistě velikánské, hrozně velikánské přání, smála se Josefka, o živý svět nám ho nechtěla povědět.

— Jsem zvědav, řekl Evžen.

— Není velké moje přání, pravila Marta, majíc oči sklopeny, prosím, abyste mi na rozloučenou udělal na čele křížek.

Zbledla poněkud když to vyslovila, a po chvíli pozdvihla oči a pohlédla na Evžena. A ten pohled smutný. A byl zároveň pevný a rozvážný. Evženovi bylo hned jasno, že její přání nevyšlo z pouhého rozmaru. Vytrysklo z bolestných vzpomínek sirého dítěte, jehož první krok do života nebyl požehnán rukou mateřskou, i ze zrajícího odhodlání vydat se brzo na cestu dalekou, na cestu za štěstím.

Přistoupil k ní a odhrnuv černé kadeře s bílého jejího čela poznamenal je znamením spásy.

II.

Za chvíli odcházel Evžen Tesař z nemocnice. Kdyby se byl ohlédl, byl by snad spatřil za záclonkou krajního okna pavilonu Martu Frankovu. Hleděla za ním smutně. Ruce měla v kapsách bílé zástěrky. Hlavu opírala o rám vnitřního okna. Odcházel ten, jenž pomohl rozhodnout životní osud. Jemu svěřila tajemství svého srdce, své vzpomínky, bolest své zápasící duše.

— Nikdy se nesejdu s ním, nikdy, tak si myslila. A

dobře tak. I on byl jen nástrojem ruky Boží. Znamením, ukazujícím cestu. Lepším, silnějším bratrem. On jde. I já musím jít. Pouhé úmysly nemají ceny. Řekl mi, že se nesmíme zastaviti v půli cesty. Ani se ohlížeti, jak Lotova žena. Činy, ne předsevzetí! Vzlet, ne váhání! Oběť, ano, oběť!

V zadumání stála ještě dlouho u okna, když už Evžen dávno zašel. Potom otevřela bílý kufřík. Nahoře tam ležel dopis, který psala v noci na první květen. Neodeslala ho dosud. Obsahoval rozhodnutí. Obsahoval vítězství. Byl adresován sestře Sigismundě. A nežli jej zapečetila, četla jej ještě jednou:

Milovaná sestřičko,

zazlíváte mi asi, že jsem vám nepsala tak dávno. Ale nezapoměla jsem na vás, nemyslete si, a vzpomínala jsem často. A vzpomínala jsem také na mnohé slovo, které jste mi kdysi řekla, když jsme spolu hovořily o štěstí. Štěstí není na světě, je na světě jen pokoj, řekla jste mi jednou. Kolikrát jsem přemýšlela od té doby o těch slovech! Kolikrát jsem se mučila otázkami, jak dojítí toho pokoje duše! Ať pokoj, či štěstí, myslím si nyní, to jest jen slovní rozdíl, neboť kdo pokoje došel, došel i štěstí. Pokoj je předehra štěstí. Pokoj je přítomnost, štěstí je budoucnost.

Drahá sestřičko, pamatujete si snad, co zmítalo duší mou v posledních letech. Víte, jak pohasla naděje má pro tento svět, má jediná láska. Život mě oloupil krutě. Když padl můj milý, osiřela jsem po druhém. Hledala jsem zapomenutí a úlevu. A našla

jsem ji v povolání ošetřovatelky. Ale jen úlevu! Srdce mé však prahlo a žíznilo dále! Poznala jsem, že bez lásky nemohu žít. Bez lásky je život prázdný a pustý. Bez lásky nemá život smyslu. A vy, drahá sestřičko, po prvé jste mi mluvila o oběti. Neznala jsem dříve toho slova. Když byly jsme spolu u Červeného kříže, nerozuměla jsem vám tuze a nechápala jsem, že oběť je cesta k štěstí. A jestli jsem to chápala, bylo to myslím, jen nejasné tušení, které nestačilo ovšem, aby uchvátilo moji duši a dalo jí sílu a pohyb. Cítila jsem dobře, že sloužiti Bohu je krásné, ale nevěděla jsem, že by bylo krásné. kdybych já sloužila Bohu. Prosila jsem Boha, aby mi zjevil pravou cestu. Prosila jsem ho, aby mi dal sílu.

Vyslyšel mne, sestřičko! Ošetřovaly jsme zde mladého kněze. Na jménu nezáleží. Moje zemřelá sestra se s ním znala ze studentských let a také ho milovala. Její románek jsem vám, tuším, jednou vypravovala. A když se pozdravil, rozmlouvali jsme spolu mnoho o štěstí a cíli života. A více než jeho slova působil na mne obraz vlastních zápasů, který jsem viděla v jeho duši. A tak jsem poznala možnost vlastního vítězství. A tak jsem našla sílu. Píšu vám, sestřičko, už jen výsledek. Už jen konečné rozhodnutí. A to jest: vstoupiti do vaší kongregace a věnovati se celou duší a navždy službě nemocných. Doufám, že tatínek mi nebude bránit.

Odmítám růže a volím trní.

Odpustíte mi, pravda, že vás zároveň chci obtěžo-

vati prosbou, abyste mi pověděla, zdali je možno, abych uskutečnila svůj záměr, a jak. Těším se na vaši laskavou odpověď a prosím též snažně, abyste na mne v modlitbách svých pamatovala.

Vaše oddaná M. F.

III.

Někteří básníci milují měsíc protože svítí v noci tesklivě. Kdo by jim záviděl mrtvolné jejich záliby? Zsinalost smrtelných zápasů? Popel nudy a mdlé vůně tuberos?

Hle! Slunko září do kraje! Hle, střed života! Žár, dávající vzrůst a krásu! Jas nejčistší a nejmocnější! Ohniště veliké! Země jak rožeň se otáčí a opéká na něm. Den co den obrací k němu trsy trav a vrcholky stromů, den co den nastavuje mu stráně viničné i rozsáhlé hvozdy jak panna líce miláčku svému. Teplem polibků jeho do krásy roste a síly. Hle, Slunko! Život! Láska! Cíl!

Tak jásala duše Evženova, když vystoupil z vlaku v Ivanovicích. Poprvé po mnoha týdnech na volném vzduchu! Všecko, nač pohleděl, bylo šťastné a úsměvné. Co bývalo všední a šedé, zkrásnělo, zmládlo a prostičkou bytností svou se vychloubalo.

Pořadí dělnických domků u nádraží usmívalo se žlutě. Na trávníku u kamenného kříže hrály si děti. Spatřily Evžena z dálky, nechaly hraček, do dlaní uchlístly

stydlivý smích, a když se přiblížil, nesouzvučným sborem vykřikovaly křesťanské pozdravení. Zastavil se u nich a podívoval se náramně jejich panenkám a vozíčkům. Byl by nejraději zůstal tam s nimi a vypravoval jim pohádku, jak krásný je život.

Byly to jeho děti. Děti dělníků, válečným strádáním zubožené děti. V bídných brlozích vyrostlé, v nečistém vzduchu a zimě. Bledé děti. Jen oči měly krásné, tváře však voskové. Bledé jak rostlinky vzklíčené ve tmě. Těšil se, až sejde se s nimi ve škole.

Šel záhumením okolo staré školy. Lípy tu šuměly. Kaplička pod nimi byla nově obílena.

Chůze do kopce ho unavovala, nohy se mu třásly v kolenech. Zastavil se, o strom opřel a poslouchal čimčarování vrabců.

Odpočinul si a šel dále. Na rozhraní Ivanovic a Tuřan zjevilo se mu v dálce široké průčelí tuřanského kostela. Dvě věže spojené mocnými mosty s trojúhelným štítem chrámové lodi vypínaly se k zářícímu nebi. a řecké kříže na jejich vrcholku třepetaly se v slunečním světle, jak by si hledaly teprv svůj tvar.

Prostřed štítu se bleskotal mosaikový obraz Matky Boží v Trní. Korunky zdobící hlavu Panny a Děťátka vyšlehovaly oslnivé pablesky. Na zlatém trůně mezi trním seděla veliká Máti, jak lilie krásná.

Sicut lilium inter spinas
sic amica mea inter filias.

Ó proč nemožno stále žíti sluncem? Proč svět je trní a trní, jež bere nám světlo a teplo? Proč musíme žíti polo-

vičným a ochrnutým životem? Proč musíme žít ve tmě a slabosti? — Tak ptal se syn svého věku chorého, Evžen Tesař.

Jako květům, tak i nám třeba slunce, myslil si. Květina je duše křesťanská. Kořeny svými v zemi tkví, ale stvolem a kalichem k nebi se vzpíná a po slunci touží. Proto Bůh tak podivně živí a odívá každý květ, že je obrazem svaté a věčnosti hledající duše. A Syn Boží, jako by dojat byl nebeskou touhou květiněk polních vyzýval celý svět, aby je pozoroval a za vzor si vzal: „Pozorujte lilie polní, kterak roste, nepracuje aniž přede, pravím pak vám, že ani Šalomoun ve vší slávě své nebyl tak oděn, jako jedno z nich.“

Čas — věčnost, země — nebe, tělo — duch, člověk — Bůh. Čtverý ten poměr tak jasně jen rozřešen pohledem na kvítko polní. Tělo zemi, duši nebi!

Ale běda! Není snadno člověku žít jako květ. Jak často jej obrůstá dusivé, nelítostné trní a nedá mu vláhy, nedá mu světla! Trní těla, trní světa a trní ďábla, to trojí trní děsné — ó, zkusil jsem bodání jeho — něžnému květu vyrůstí brání.

— Trní mě dusilo. A duše má nežila Bohu, duše má neměla síly pozdvihnouti se z prachu. Neduživě a zrůdně se přikrčovala k zemi. Prázdný byl život můj, ó Bože, Bože můj! K slunci chci, k světlu a síle! Nad trní vyrůst a rozkvést novými květy! Zním, ó Pane, slabost svou a pokorně ji uznávám. Miluji slunce Tvé, nedovedu však růsti k němu. Miluji zákon Tvůj, nedovedu však zachovati jej. Miluji, ale nemám lásky. Vím, jak odmě-

náš duši jež pohrdne zemí, by sloužila Tobě. Zachováš ji a štěstím ji obdaříš, ctnostmi a milostí oděješ jak lilii vyvolenou. A štěstí, které jí dáš, převýší všecku slávu a požitky nejšťastnějšího krále.

Matko nejčistší, Matko neporušená, jejíž bílé duše osten hříchu nezbodal,

nádobo vznešená pobožnosti, dívko Páně oddaná, která pokorou jsi pýchu světa přemohla,

Královno bez poskvrny hříchu prvotného počatá, kteráž jsi hlavu hada pekelného potřela,

Matko má, čistá lilie, již nedotklo se trní kromě věnce trnového na hlavě Syna Tvého královské,

Ty ved' mne k životu!

Dominik Pecka: M A T K A B O Ž Í V T R N Í

Obálka od Jana Herinka

Vydalo léta Páně 1947 nakladatelství Vyšehrad v Praze

Podle osnovy Ant. Lískovce

vytiskla knihtiskárna Josefa Filipa v Třebíči.

Vydání třetí 4.500 výtisků. Cena brož. výtisku Kčs 69.—

Literární dílo

DOMINIKA PECKY

je již dnes neobyčejně rozsáhlé. Vedle šesti románů a svazků povídek vydal a vydává Pecka řadu závažných prací teologických, filosofických a pedagogických, z nichž zejména oba svazky, čerpané „ze zápisníku starého profesora“, dobyly mu rázem proslulosti. Je to však především životný Peckův zájem o člověka a láskyplný poměr k němu, stejně jako pronikavý pohled do bytostných hlubin člověka, spojený s chápavým porozuměním pro všechny bolestné a tíživé otázky lidského nitra, co mu získává stále lásku a úctu čtenářů. Dominika Pecku lze prohlásit za jednoho z předních spisovatelů — lékařů lidských myslí.

Z díla Dominika Pecky dosud vyšlo:

Neviditelný prsten,
román, brož. Kčs 102.-,
váz. Kčs 127.-.

Ze zápisníku starého
profesora,
brož. Kčs 57, váz. Kčs 77.

Umění stárnouti za
školou,
brož. Kčs 40, váz. Kčs 60.

Assunta,
brož. Kčs 66, váz. Kčs 88.

V tisku:

Kamarádka, román.

Cesta k pravdě.

Umění žít.